

Høringsnotat

21.9.2017

**Tilpasning av alderspensjon fra offentlig
tjenestepensjonsordning til alderspensjon fra
folketrygden opptjent etter nye regler –
levealdersjustering og samordning**

Innhold

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Hva høringsnotatet omfatter	1
1.2	Bakgrunn	1
1.2.1	Oversikt.....	1
1.2.2	Endringene i folketrygden	1
1.2.3	Lønnsoppgjøret 2009	2
1.2.4	Tilpasningene i offentlig tjenstepensjon fra 2011.....	2
1.3	Offentlig tjenstepensjon – hva gjenstår?	3
1.3.1	Prosess om en ny offentlig tjenstepensjon	3
1.3.2	Nødvendige tilpasninger på kort sikt.....	5
1.3.3	Betydningen av forslagene for en ny offentlig tjenstepensjonsordning	6
1.4	Nærmere om innholdet i høringsnotatet.....	7
2	LEVEALDERSJUSTERING AV BRUTTO TJENESTEPENSJON FOR ÅRSKULL FRA OG MED 1963-KULLET.....	8
2.1	Innledning.....	8
2.2	Teknisk utforming av levealdersjusteringen for personer født i 1963 eller senere	9
2.3	Kompensere for levealdersjustering	10
3	SAMORDNING MED FOLKETRYGDENS ALDERSPENSJON FOR ÅRSKULL FRA OG MED 1963-KULLET.....	12
3.1	Innledning.....	12
3.2	Dagens samordning – hvilke prinsipper videreføres?.....	12
3.3	Beregning av samordningsfradraget	15
3.4	Dimensjonering av samordningsfordelene	16
3.5	Samordning når tjenstepensjon og folketrygd tas ut samtidig.....	18
3.6	Samordning når folketrygden tas ut før tjenstepensjonen.....	20
4	EGENSKAPER VED DE NYE SAMORDNINGSREGLENE: TYPEEKSEMPLER.....	22
5	EGENSKAPER VED DE NYE SAMORDNINGSREGLENE ILLUSTRERT MED FAKTISK OPPTJENINGSHISTORIKK.....	26
5.1	Innledning.....	26
5.2	SPK.....	27
5.2.1	Stat – full opptjening og heltid	27
5.2.2	Stat – alle	29
5.2.3	Stat – deltid	30
5.2.4	Skole – full opptjening og heltid	32
5.2.5	Skole – alle	33
5.2.6	Skole – deltid	35
5.3	KLP.....	36
5.3.1	Fellesordningen for kommuner og bedrifter – full opptjening og heltid.....	37
5.3.2	Fellesordningen for kommuner og bedrifter – alle	38
5.3.3	Fellesordningen for kommuner og bedrifter – deltid	40
5.3.4	Pensjonsordningen for sykepleiere – full opptjening og heltid.....	41
5.3.5	Pensjonsordningen for sykepleiere – alle.....	43

5.3.6	Pensjonsordningen for sykepleiere – deltid.....	44
5.3.7	Hovedtall for fellesordningene for fylkeskommuner og statlige helseforetak og for pensjonsordningen for sykehusleger	46
6	OVERGANGSKULLENE 1954–1962.....	48
6.1	Innledning.....	48
6.2	Levealdersjustering for overgangskullene 1954–1962	48
6.3	Innfasing av nye samordningsregler.....	49
7	BEREGNING AV INDIVIDUELL GARANTI FOR ÅRSKULLENE 1954–1958	50
7.1	Innledning.....	50
7.2	Nærmere om garantien for årskull til og med 1958-kullet	51
7.3	Tilpasning av individuell garanti til nye opptjeningsregler i folketrygden.....	52
8	EKSEMPLER PÅ BEREGNING AV PENSJON	52
8.1	Innledning.....	52
8.2	Samtidig uttak av tjenestepensjon og folketrygd.....	52
8.3	Folketrygden tas ut før tjenestepensjonen	56
8.4	Beregning av pensjon for overgangskullene.....	59
9	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE VIRKNINGER.....	61
9.1	Innledning.....	61
9.2	Om anslag på økonomiske virkninger	62
9.3	Virkninger belyst ved beregninger fra SPK og KLP	63
9.3.1	Innledning.....	63
9.3.2	Beregninger fra SPK.....	63
9.3.3	Beregninger fra KLP	66
9.3.4	Oppsummering	68
9.4	Administrative virkninger	69
10	UTKAST TIL LOVENDRINGER.....	69
10.1	Innledning.....	69
10.2	Utkast til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse.....	70
10.3	Utkast til endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser	72
10.4	Utkast til endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.	74
10.5	Utkast til endringer i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere.....	75
10.6	Utkast til endringer i andre lovfestede offentlige tjenestepensjonsordninger.....	77
10.6.1	Lov 6. mai 1966 om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen.....	77
10.6.2	Lov 21. mai 1982 nr. 25 om tillegg til lov 28. juli 1949 om Statens pensjonskasse.....	78
10.6.3	Lov 16. desember 2011 nr. 60 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer	78

1 Innledning

1.1 Hva høringsnotatet omfatter

Departementet presenterer i dette høringsnotatet forslag til endringer i lov om Statens pensjonskasse, samordningsloven og enkelte andre lover. Forslagene omfatter regler for samordning av offentlig tjenstepensjon med alderspensjon fra folketrygden opptjent med nye regler og regler for hvordan tjenstepensjonen skal levealdersjusteres i disse tilfellene.

1.2 Bakgrunn

1.2.1 Oversikt

Fra 2011 er det innført nye regler for alderspensjon fra folketrygden. Endringene gjorde det nødvendig å tilpasse andre pensjonsordninger. Ved tariffoppgjøret i offentlig sektor i 2009 ble det inngått en «Avtale om offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor». Avtalen ble fulgt opp gjennom Prop. 107 L (2009–2010). Stortingets vedtak ga nødvendige regler for beregning av offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor for dem som er født senest i 1953. Dette er personer som i sin helhet skal få folketrygden beregnet med gamle opptjeningsregler. Det er foreløpig ikke vedtatt regler for hvordan tjenstepensjonen skal beregnes for personer som har folketrygden helt eller delvis opptjent etter nye regler.

Ved stortingsbehandlingen av Prop. 107 L (2009–2010) ble det gitt en individuell garanti til personer som er født senest i 1958 og som har full opptjeningsstid i tjenstepensjonsordningen. Garantien sikrer disse en samlet pensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. I proposisjonen heter det at «For de første årskullene fra 1959-kullet som ikke omfattes av den individuelle garantien vil det bli foretatt en særskilt vurdering av behovet for eventuelle justeringer ut over det som følger av avtalen fra tariffoppgjøret i 2009.»

1.2.2 Endringene i folketrygden

Nye regler for alderspensjon fra folketrygden ble innført ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon), jf. Ot.prp. nr. 37 (2008–2009).

Ny alderspensjon fra folketrygden består av en opptjent inntektpensjon og en garanti-pensjon som sikrer et minste pensjonsnivå. Inntektpensjonen tjenes opp over alle år med pensjongivende inntekt i alderen 13–75 år. Pensjonen kan tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at den årlige pensjonen blir høyere desto senere den tas ut. Det kan tas ut hel eller gradert alderspensjon, og pensjonen kan kombineres fritt med arbeid uten at den avkortes.

Alderspensjonen skal levealdersjusteres. Det innebærer at en må arbeide noe lenger enn tidligere årskull for å få like høy årlig pensjon som disse dersom levealderen øker. Det ble også innført nye regler om regulering av alderspensjon. De vedtatte endringene bygger på to brede forlik i stortinget i 2005 og 2007.

Reglene i folketrygden om fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering ble innført fra 1. januar 2011 og gjelder både for pensjon opptjent etter tidligere og nye opptjeningsregler. De nye opptjeningsreglene gjelder fullt ut fra og med 1963-kullet. Årskull til og med 1953-kullet får pensjonen opptjent etter de tidligere reglene, heretter kalt «gamle opptjeningsregler». De nye opptjeningsreglene fases gradvis inn for årskullene 1954–1962. Disse «overgangskullene» får alderspensjonen beregnet dels etter gamle opptjeningsregler, og dels etter nye.

1.2.3 Lønnsoppgjøret 2009

I Stortingets pensjonsforlik av 26. mai 2005 heter det at den endelige tilpasningen av offentlige tjenstepensjon til ny alderspensjon fra folketrygden skal skje gjennom forhandlinger mellom partene i offentlig sektor. Ved tariffoppgjøret i offentlig sektor inngikk partene 4. juli 2009 en avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor. Avtalen lyder:

«Dagens regler for offentlig tjenstepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor videreføres med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 og med de tilpasninger som følger av Stortingets vedtak fra mai 2005.

I tråd med Stortingets vedtak skal alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger levealdersjusteres og reguleres etter nye regler på samme måte og fra samme tidspunkt som alderspensjon fra folketrygden.

Levealdersjustering i dagens offentlige tjenstepensjon gjennomføres slik at grunnlovsvernet ivaretas. Det gis en individuell garanti for opptjente rettigheter i tjenstepensjonsordningene pr. 1. januar 2011 som sikrer at medlemmer av offentlige tjenstepensjonsordninger med 15 år eller mindre igjen til 67 år er sikret 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år etter 30 års opptjening.

Personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år kan ikke i tillegg ta ut folketrygd- eller tjenstepensjonsberegnet AFP.

Beregning av tjenstepensjon – herunder samordning med alderspensjon i folketrygden – skal skje slik at tjenstepensjonen ikke påvirkes av når den nye fleksible alderspensjonen fra folketrygden tas ut. Det gis anledning til å kompensere for levealdersjusteringen av tjenstepensjonen ved å stå i stilling ut over 67 år.

Det vises til at Fornyings- og administrasjonsdepartementet har en pågående prosess i samarbeid med partene i arbeidslivet for vurdering av særaldersgrensene og fratreden ved disse. Det avtales ikke endringer i gjeldende særaldersgrenser i forbindelse med lønnsoppgjøret 2009.»

1.2.4 Tilpasningene i offentlig tjenstepensjon fra 2011

For de lovfestede, offentlige tjenstepensjonsordningene ble avtalen i lønnsoppgjøret 2009 fulgt opp gjennom lover 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009), jf. Prop. 107 L (2009–2010). Endringene fikk virkning fra 1. januar 2011. I tariffoppgjøret våren 2010 ble det

avtalt at regelverket for de tariffestede ordningene i kommunal sektor og i helseforetakene skulle justeres tilsvarende fra samme tidspunkt.

Offentlig tjenestepensjon ble videreført som en samordningspliktig bruttopensjonsordning. Personer med aldersgrense 70 år kan ta ut samordnet tjenestepensjonen tidligst fra fylte 67 år, mens dem som har rett til tjenestepensjon før 67 pga. særaldersgrense får samordnet tjenestepensjonen først ved fylte 67 år.

Tilpasningene fra 1. januar 2011 innebærer blant annet at alderspensjonen blir regulert på samme måte som i folketrygden. Alderspensjon under utbetaling og AFP reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Pensjonister som har fratrådt med alderspensjon før 67 år (etter særaldersgrense), eller som har AFP, får en samordnet pensjon fra 67 år og får pensjonsgrunnlaget oppregulert med lønnsveksten fra fratredden fram til 67 år. Rettighetene til dem som slutter i offentlig tjeneste før de har rett til pensjon (oppsatt pensjon), reguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

Fra 1. januar 2011 blir alderspensjonen fra offentlig tjenestepensjonsordning levealdersjustert på samme måte som alderspensjon fra folketrygden. Den enkelte kan kompensere for virkningen av levealdersjustering ved å utsette uttaket av tjenestepensjon, men pensjonen kan ikke bli høyere etter levealdersjustering enn før; brutto tjenestepensjon kan ikke bli høyere enn 66 prosent.

Samordningen av offentlig tjenestepensjon med alderspensjon fra folketrygden er tilpasset fleksibelt uttak, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjon. Samordningen skjer som om folketrygden tas ut samtidig med tjenestepensjonen og påvirkes derfor ikke av når alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut.

De første årskullene har fått en individuell garanti for samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning. Garantien sikrer dem som har full opptjenings tid en samlet pensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år. Garantien gjelder, ifølge avtalen fra tariffoppgjøret 2009, personer som pr. 1. januar 2011 hadde 15 år eller mindre igjen til 67 år, det vil si til og med 1958-kullet.

AFP i offentlig sektor er videreført som en tidligpensjonsordning fra 62 til 67 år. AFP reguleres etter de nye reglene for alderspensjon under utbetaling. Personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, kan ikke samtidig motta offentlig AFP.

1.3 Offentlig tjenestepensjon – hva gjenstår?

1.3.1 Prosess om en ny offentlig tjenestepensjon

I Sundvoldenerklæringen heter det at regjeringen vil «fortsette gjennomføringen av pensjonsreformen i både privat og offentlig sektor. Dette innebærer blant annet at man sammen med partene i arbeidslivet finner løsninger som reduserer forskjellene mellom pensjonssystemene i privat og offentlig sektor».

Vekst i levealderen og aldring av befolkningen har lagt press på pensjonsordningene i mange land. For å sikre et bærekraftig pensjonssystem, har Norge blant annet innført alleårsopptjening og levealdersjustering i folketrygden. Levealdersjusteringen gjør at yngre årskull må stå lenger i jobb for å få like høy årlig pensjon som eldre årskull dersom

levealderen fortsetter øke. Det er samtidig mulig å velge å gå av like tidlig som eldre årskull, men da blir den årlige pensjonen lavere.

Endringene i folketrygden og i de private tjenstepensjonsordningene betyr at den økonomiske gevinsten ved å fortsette i arbeid har økt markert i privat sektor. I offentlig sektor er gevinstene klart mindre. Det bør bli mer lønnsomt for offentlig ansatte å fortsette i arbeid etter 62 år.

Offentlig ansatte har hatt gode pensjonsordninger som har sikret mange både en god tidligpensjon fra 62 år og en god livsvarig alderspensjon fra 67 år. For yngre ansatte i offentlig sektor er pensjonsordningene mindre gunstige. Levealdersjustering innebærer at pensjonsnivået fra 67 år blir gradvis lavere når levealderen øker.

Også offentlig ansatte kan kompensere for virkningen av levealdersjustering ved å stå i arbeid etter 67 år. Gevinsten av dette er imidlertid mindre enn i privat sektor for dem som har full opptjeningsstid i tjenstepensjonsordningen. Ansatte i offentlig sektor må derfor jobbe lenger enn ansatte i privat sektor for å kompensere for virkningen av levealdersjustering.

Det er behov for å legge om de offentlige tjenstepensjonsordningene, slik at ordningene blir bedre tilpasset de øvrige endringene i pensjonssystemet. På den bakgrunnen hadde daværende arbeids- og sosialminister Robert Eriksson før sommeren 2015 to møter med partene i arbeidslivet for å avklare om det var grunnlag for å starte en prosess med sikte på å finne en ny pensjonsløsning for offentlig ansatte. På møtet 12. juni ble det klart at departementet i første omgang skulle utarbeide en rapport om nye pensjonsordninger for ansatte i offentlig sektor, samt overgangsordninger.

En arbeidsgruppe i departementet ferdigstilte 17. desember 2015 rapporten «Nye pensjonsordninger i offentlig sektor». Rapporten beskriver et mulighetsrom som en ny ordning kan utformes innenfor. Rapporten beskriver en pensjonsmodell der tjenstepensjonen beregnes uavhengig av folketrygden.

Gjennom høsten 2016 og våren 2017 har departementet fortsatt å utrede en ny pensjonsløsning for offentlig ansatte og har i den forbindelsen hatt syv møter med partene i arbeidslivet.

Med en ny modell for alderspensjon der tjenstepensjonen beregnes uavhengig av folketrygden, vil det ikke være behov for samordningsregler. Nye samordningsregler er likevel nødvendige for å beregne tjenstepensjonen til årskull som har få år igjen til pensjonering og som mest nærliggende vil beholde dagens bruttoberegnete tjenstepensjon. I tillegg er slike regler en nødvendig del av overgangsreglene for årskull som vil omfattes av ny offentlig tjenstepensjon, men som allerede har tjent opp rettigheter i dagens bruttomodell. Nye samordningsregler var derfor et tema i rapporten fra 17. desember 2015.

Arbeids- og sosialministeren har varslet at hun tar sikte på at hun høsten 2017 vil ta initiativ til en avsluttende prosess med partene i arbeidslivet med mål om å komme fram til enighet om en ny offentlig tjenstepensjonsordning. Prosessen skal ha rom for at resultatet forankres i organisasjonene.

Nye samordningsregler vil først være nødvendig for å beregne nettoppensjonen til personer født i 1954. Disse fyller 67 år i 2021, men mange i dette årskullet kan allerede

ha gått av med pensjon. Det er uheldig at det ikke foreligger et fullstendig regelverk som kan benyttes til å anslå hva det livsvarige pensjonsnivået fra 67 vil bli. Nye samordningsregler trengs også for å kunne beregne mer korrekte premier i de fonderte tjenstepensjonsordningene i kommunesektoren. Videre må leverandørene av offentlig tjenstepensjon ha tilstrekkelig tid for å implementere regelverket i sine systemer. Det er trolig også behov for å fastsette nærmere regler i forskrift etter lovvedtak i Stortinget. På denne bakgrunnen har departementet besluttet å sende på høring et lovforslag om nødvendige tilpasninger til nye opptjeningsregler, slik at saken kan fremmes for Stortinget som en egen sak.

Det ble i Prop. 107 L (2009–2010) varslet at departementet for de første årskullene fra 1959-kullet som ikke omfattes av individuell garanti ville foreta en særskilt vurdering av behovet for eventuelle justeringer ut over det som følger av avtalen fra tariffoppgjøret i 2009. I rapporten fra 17. desember 2015 ble det beskrevet ulike varianter av individuell garanti for personer født etter 1958. Departementet vil komme tilbake til dette og det er derfor ikke et tema i dette høringsnotatet.

1.3.2 Nødvendige tilpasninger på kort sikt

Selv om det etableres en ny offentlig tjenstepensjonsordning som ikke skal samordnes, krever allerede vedtatte endringer av folketrygdens alderspensjon enkelte tilpasninger i offentlig tjenstepensjon. Endringene i de offentlige tjenstepensjonsordningene fra 1. januar 2011 var første etappe i tilpasningen av offentlig tjenstepensjon til nye regler for alderspensjon fra folketrygden. Nye opptjeningsregler i folketrygden skal gradvis fases inn fra og med årskullene født i 1954 og opptjening etter disse reglene skal levealdersjusteres ved hjelp av såkalte delingstall. Dagens regelverk for offentlig tjenstepensjon må tilpasses disse endringene i folketrygden. Arbeids- og sosialdepartementet legger i dette høringsnotatet fram forslag til slike tilpasninger.

Vedtatte regler for *levealdersjustering og samordning* av offentlig tjenstepensjon gjelder personer som får alderspensjonen fra folketrygden beregnet fullt ut etter de gamle opptjeningsreglene, altså til og med 1953-kullet. I dette høringsnotatet legger departementet fram forslag til regler for årskullene fra og med 1954-kullet, som helt eller delvis skal få alderspensjon fra folketrygden opptjent og beregnet etter de nye reglene i folketrygdloven.

Nye opptjeningsregler i folketrygden innebærer at pensjonsopptjeningen akkumuleres i en pensjonsbeholdning. Reglene for dem som helt eller delvis skal ha folketrygden beregnet med nye opptjeningsregler – videre kalt «yngre årskull» – må teknisk tilpasses dette. Departementet legger til grunn at sentrale prinsipper som er nedfelt i regelverket for de eldre årskullene skal videreføres også for yngre årskull:

- Samordning og levealdersjustering skal tidligst skje fra fylte 67 år. Dette gjelder også personer som mottar tjenstepensjon før 67 år pga. særaldersgrense. Disse mottar en bruttoberegnet (ikke samordnet) tjenstepensjon fram til fylte 67 år, selv om de samtidig tar ut fleksibel alderspensjon fra folketrygden.
- Dersom alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut tidligere enn tjenstepensjonen, skal det samordnes som om pensjonene var tatt ut samtidig. Dette

følger av avtalen fra 2009 der det heter at samordningen skal skje slik at tjenestepensjonen ikke påvirkes av når den nye fleksible alderspensjonen fra folketrygden tas ut.

- Den enkelte skal kunne kompensere for virkningen av levealdersjusteringen av tjenestepensjonen ved å utsette uttaket av pensjon etter 67 år, slik det framgår av avtalen fra 2009. Brutto tjenestepensjon etter levealdersjustering kan likevel ikke bli høyere enn brutto tjenestepensjon før levealdersjustering.

Forslagene til lovendringer i dette høringsnotatet er en oppfølging av avtalen fra tariffoppgjøret 2009 for personer som er født etter 1953. Høringsnotatet omfatter utkast til endringer i de lovfestede tjenestepensjonsordningene for Statens pensjonskasse, pensjonsordningen for sykepleiere og pensjonsordningen for apotekvirksomhet mv., i tillegg til endringer i samordningsloven. Departementet legger til grunn at hovedtrekkene i endringene i reglene for de lovfestede tjenestepensjonsordningene også gis virkning for øvrige offentlige tjenestepensjonsordninger, tilsvarende som ved endringene fra 1. januar 2011.

I Prop. 19 L (2010–2011) *Endringer i pensjonslovgivningen for stortingsrepresentanter m.fl. (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)* la departementet fram forslag til endringer i blant annet lov om pensjonsordning for statsråder og lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter. Det går fram av proposisjonen at forslagene dels var en tilpasning av ordningene til pensjonsreformen og dels oppfølging av forslag fra et utvalg nedsatt av Stortingets presidentskap, jf. Dokument 19 (2008–2009). Lovendringene omfattet også endringer i særreglene for blant annet pensjonsordningene for høyesterettsdommere, Sivilombudsmannen og Riksrevisor. I stor grad viser de aktuelle lovene i dag til konkrete bestemmelser i lov om Statens pensjonskasse når det gjelder levealdersjustering og individuell garanti, med varierende individuelle tilpasninger i de enkelte lovene. Departementet legger til grunn at det er nødvendig med visse justeringer i disse lovfestede tjenestepensjonsordningene, basert på forslagene i høringsnotatet her, og tar sikte på å foreslå tilsvarende endringer.

I dagens regelverk er det også en rekke forskrifter som gir regler om samordning av offentlig tjenestepensjon med andre pensjons- og trygdeytelser. Arbeids- og sosialdepartementet har satt i gang et arbeid med å kartlegge behovet for å tilpasse disse forskriftene som følge av de regelendringene som foreslås i dette høringsnotatet. Departementet kommer tilbake med en egen høring av forslag til endringer i disse forskriftene.

1.3.3 Betydningen av forslagene for en ny offentlig tjenestepensjonsordning

Det er som nevnt helt nødvendig å tilpasse regelverket for offentlig tjenestepensjon og samordning til de nye elementene i folketrygdens alderspensjon som fases gradvis inn fra og med 1954-kullet. For de første årskullene fra og med 1954-kullet, vil bare en liten andel av den samlede pensjonen bli beregnet etter reglene som foreslås her: den største andelen vil beregnes etter reglene som ble innført fra og med 2011. Andelen av pensjonen som blir omfattet av forslagene i høringsnotatet vil imidlertid stige jevnt. Med uendret

regelverk vil forslaget her innebære at 1963-kullet får hele sin bruttopensjon levealdersjustert med delingstall og at samordningsfradraget fullt ut blir fastsatt etter nye regler.

Som nevnt i 1.3.1 er det en pågående prosess om å etablere en ny offentlig tjenstepensjonsordning som er bedre tilpasset prinsippene bak pensjonsreformen. En ny pensjonsordning vil innebære at de fleste offentlig ansatte fra et nærmere bestemt tidspunkt, begynner å tjene opp rettigheter til alderspensjon i en ny modell der tjenstepensjonen beregnes uavhengig av folketrygden. I en slik modell vil det ikke lenger være behov for samordningsregler. Dersom det etableres en ny offentlig tjenstepensjonsordning etter slike prinsipper, vil samordningsreglene som foreslås her dermed fases ut over tid i takt med at den nye ordningen fases inn.

Mange offentlig ansatte som skal tjene opp rettigheter i en ny offentlig tjenstepensjon, vil ha lang opptjening i dagens bruttomodell. Hvor stor tjenstepensjon denne opptjeningen gir opphav til er ikke definert før det er gjort fratrekk for opptjening i folketrygden. Samordningsreglene som foreslås her vil dermed ha betydning også for offentlig ansatte som skal omfattes av en ny offentlig tjenstepensjonsordning. For disse vil imidlertid samordningsreglene i praksis være en del av overgangsreglene og vil ha mindre betydning for samlet pensjon jo yngre årskull vi ser på. Det vil likevel ta lang tid før samordningsreglene er helt faset ut. Før en ny modell er konkretisert, herunder overgangsregler, vil det ikke være mulig å kvantifisere betydningen av forslagene her for dem som vil omfattes av en ny offentlig tjenstepensjonsordning.

1.4 Nærmere om innholdet i høringsnotatet

De offentlige tjenstepensjonsordningene er videreført som bruttoordninger. Hvordan brutto tjenstepensjon skal beregnes og levealdersjusteres, følger av regelverket for den enkelte tjenstepensjonsordningen.

De offentlige tjenstepensjonsordningene er dels lovfestet og dels avtalefestet. Den viktigste lovfestede ordningen er regulert i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse. For å beregne hvor mye alderspensjon som netto skal betales ut fra tjenstepensjonsordningen fra 67 år, gjøres det et (samordnings)fradrag for alderspensjon fra folketrygden. Reglene for hvordan fradraget skal beregnes følger av lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser, heretter kalt samordningsloven.

I kapittel 2 presenteres departementets forslag til regler for levealdersjustering av brutto tjenstepensjon for årskull fra og med 1963-kullet. For årskull fra og med 1963-kullet opptjenes pensjonsrettighetene til folketrygdens alderspensjon i en pensjonsbeholdning som levealdersjusteres ved hjelp av delingstall. I henhold til avtalen fra 2009 skal alderspensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene levealdersjusteres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden. Departementets forslag til lovendringer om levealdersjustering av tjenstepensjonen er en teknisk tilpasning som følger av at tjenstepensjonen ikke opptjenes i en beholdning, men som en årlig ytelse. Kapittel 2 omhandler endringer i lov om Statens pensjonskasse.

Netto tjenstepensjon er differansen mellom brutto tjenstepensjon og fradraget for folketrygden. Kapittel 3 presenterer regler for beregning av fradraget for folketrygd opptjent med nye opptjeningsregler, dvs. nye samordningsregler. For årskull fra og med 1963-kullet akkumuleres pensjonsrettighetene i en pensjonsbeholdning, og delingstallet

som gjelder på uttakstidspunktet for pensjonen bestemmer årlig ytelse gitt denne beholdningen. Departementet foreslår at reglene for fradraget for alderspensjon fra folketrygden tar utgangspunkt i denne beholdningen. I dag skjermes deler av folketrygden fra samordning. I kapittel 3 foreslår departementet hvordan dette prinsippet skal videreføres for personer med nye opptjeningsregler i folketrygden. Kapittel 3 omhandler endringer i samordningsloven.

I kapitlene 0 og 5 illustreres egenskapene ved forslaget til nye samordningsregler, og disse sammenlignes med egenskapene ved dagens samordningsregler. I kapittel 4 benyttes stiliserte forutsetninger, altså typeeksempler, mens kapittel 5 viser resultatene av beregninger med utgangspunkt i faktisk opptjeningshistorikk for medlemmer i SPK og KLP.

I kapittel 6 behandles levealdersjustering og samordning for overgangskullene 1954–1962 som skal få alderspensjonen fra folketrygden beregnet dels med nye opptjeningsregler og dels med gamle regler. Departementet foreslår at nye regler fases gradvis inn i takt med innfasingen av nye opptjeningsregler i folketrygden. Kapittel 6 omhandler derfor både endringer i lov om Statens pensjonskasse og i samordningsloven.

Personer født til og med 1958 har fått en individuell garanti som sikrer en samlet pensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering dersom de har full opptjening. Garantibestemmelsen er i dag kun dekkende for årskull som har folketrygden fullt ut opptjent gamle regler. I kapittel 7 foreslås det at reglene endres slik at bestemmelsene også dekker alderspensjon fra de nye opptjeningsreglene. Endringene innebærer at bestemmelsene også dekker beregningen av garantitillegg for personer født i perioden 1954–1958. Omformuleringene innebærer ingen endringer i beregningen av garantitillegg for årskull født før 1954.

Kapittel 8 gir eksempler på hvordan samlet pensjon skal beregnes under ulike forutsetninger, mens kapittel 9 behandler økonomiske og administrative effekter.

I kapittel 10 presenteres utkast til forslag til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse og i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser. Kapittelet inneholder også forslag til nødvendige endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere. I omtalen av de enkelte forslagene under kapitlene 2, 3, 6 og 7 vises det imidlertid bare til endringer i lov om Statens pensjonskasse og samordningsloven.

2 Levealdersjustering av brutto tjenstepensjon for årskull fra og med 1963-kullet

2.1 Innledning

Fra 2011 er det innført regler om levealdersjustering av alderspensjon fra folketrygden og fra offentlige tjenstepensjonsordninger. Det følger av avtalen fra tariffoppgjøret 2009 at alderspensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene skal levealdersjusteres på samme måte og fra samme tidspunkt som alderspensjon fra folketrygden.

Alderspensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene samordnes med alderspensjon fra folketrygden. Først levealdersjusteres brutto tjenstepensjon. Deretter samordnes den levealdersjusterte bruttopensjonen med en levealdersjustert folketrygd. I dette kapitlet omtales levealdersjustering av brutto tjenstepensjon.

Gjeldende regler omfatter årskullene til og med 1953-kullet. Etter disse reglene gjennomføres levealdersjusteringen ved at tjenstepensjonen divideres med et *forholdstall*, som blant annet reflekterer den forventede levealderen for det enkelte årskull.

Det er vedtatt at alderspensjonen fra de offentlige tjenstepensjonsordningene skal levealdersjusteres tidligst fra fylte 67 år. Det vil si at også alderspensjon som ytes før 67 år, etter særaldersgrense, først skal levealdersjusteres fra 67 år ved at pensjonen divideres med det forholdstallet som gjelder ved denne alderen. Den enkelte kan kompensere for levealdersjusteringen ved å stå i stilling ut over 67 år, men brutto tjenstepensjon kan likevel ikke bli høyere enn brutto tjenstepensjon før levealdersjustering.

De nye opptjeningsreglene i folketrygden, som gjelder fullt ut fra og med 1963-kullet, innebærer at pensjonsrettighetene til folketrygdens alderspensjon tjenes opp i en pensjonsbeholdning. Alderspensjonen framkommer da ved at pensjonsbeholdningen divideres med et *delingstall*.

Forholdstall benyttes dermed når alderspensjonen tjenes opp som en årlig ytelse, mens delingstall benyttes når pensjonsrettighetene tjenes opp i en pensjonsbeholdning. Delingstallene har en noe sterkere effekt av levealdersjusteringen enn forholdstallene, se nærmere omtale i avsnitt 2.2.

Alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning skal som nevnt levealdersjusteres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden. Dermed må levealdersjusteringen for yngre årskull utformes slik at den får samme effekt som levealdersjusteringen av folketrygden. Det må tas hensyn til at ny alderspensjon fra folketrygden opptjenes i en beholdning, mens tjenstepensjonen tjenes opp som en årlig ytelse.

2.2 Teknisk utforming av levealdersjusteringen for personer født i 1963 eller senere

Levealdersjustering innebærer at den enkeltes pensjon ved en gitt uttaksalder blir justert for endringer i befolkningens levealder. Som nevnt i avsnitt 2.1, levealdersjusteres brutto tjenstepensjon fra 1. januar 2011 ved hjelp av forholdstall når den skal samordnes med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter gamle regler. Brutto tjenstepensjon og alderspensjon fra folketrygden levealdersjusteres dermed på samme måte. For de årskullene som har all opptjening i folketrygden med nye opptjeningsregler, vil pensjonen fra folketrygden bli levealdersjustert ved hjelp av delingstall.

Effekten av levealdersjusteringen målt ved endringen i forholdstallene fra ett årskull til det neste, skiller seg noe fra effekten målt ved endringen i delingstallene for de samme årskullene. Årsaken er at forholdstallene er fastsatt på en noe annen måte enn delingstallene:

- Forholdstall: Levealdersjusteringen fases gradvis inn fra og med 1944-kullet, ved at den årlige effekten av levealdersjusteringen er begrenset oppad til 0,5 prosent

for de første årskullene. Endringer i dødelighet før 62 år (arvegevinst) påvirker ikke forholdstallene.

- Delingstall: Beregnes uten noen begrensning på den årlige effekten av levealdersjusteringen. Delingstallene reflekterer også endringer i dødelighet før 62 år (arvegevinst).

I praksis innebærer dette at det er en noe sterkere effekt av levealdersjusteringen i delingstallene enn i forholdstallene. For å få samme effekt av levealdersjusteringen av tjenstepensjonen som av folketrygden, er det nødvendig å benytte delingstallene for å levealdersjustere tjenstepensjonen.

Delingstallene kan imidlertid ikke benyttes direkte, fordi de i tillegg til levealdersjustering også omregner en pensjonsbeholdning til en årlig pensjon. Delingstallene må derfor korrigeres for denne omregningseffekten. Folketrygden er dimensjonert med utgangspunkt i pensjonsnivået for 1943-kullet ved 67 år. Korreksjonen for omregningseffekten i folketrygden kan derfor gjøres ved å dividere de ordinære delingstallene med (et hypotetisk) delingstall for 1943-kullet ved 67 år. Dette hypotetiske delingstallet er beregnet til 13,42.

Departementet foreslår at brutto tjenstepensjon for årskull fra og med 1963-kullet skal levealdersjusteres ved å benytte *justeringstall* som tilsvarer folketrygdens ordinære delingstall dividert med 13,42, men se likevel avsnitt 2.3. Justeringstallene avrundes til tre desimaler, som folketrygdens ordinære forholdstall. Endringen i justeringstallene fra ett årskull til det neste vil være den samme som endringen i de ordinære delingstallene, men justeringstallene vil ha samme størrelsesorden som forholdstallene. Det (hypotetiske) justeringstallet ved 67 år for 1943-kullet vil – på samme måte som det ordinære forholdstallet – være 1,000.

Departementet presiserer at det er de ordinære delingstallene som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet i medhold av folketrygdloven § 20-13, som skal benyttes, men resultatet må korrigeres med faktoren 13,42.

Reglene om levealdersjustering av alderspensjon fra Statens pensjonskasse for eldre årskull fra 1. januar 2011 følger av lov om Statens pensjonskasse § 24. Departementet foreslår at bestemmelsen utvides til å omfatte yngre årskull. Dette innebærer blant annet at levealdersjustering tidligst skal foretas fra 67 år også for disse årskullene, selv om de har tatt ut tjenstepensjon tidligere på grunn av særaldersgrense.

Departementet foreslår at begrepet *justeringstall* benyttes for alle årskull, men definisjonen av begrepet vil avhenge av om årskullene er omfattet av gammel eller ny opptjeningsmodell i folketrygden. For årskull fra og med 1943-kullet til og med 1953-kullet er justeringstallene lik forholdstallene. Å benytte begrepet justeringstall også for disse årskullene har ingen betydning for pensjonsberegningen.

2.3 Kompensere for levealdersjustering

I avtalen fra 2009 om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor går det fram at det gis anledning til å kompensere for virkningen av levealdersjusteringen av tjenstepensjonen ved å stå i stilling ut over 67 år. Etter dagens regler er det mulig å kompensere for leve-

aldersjusteringen ved å stå i arbeid fram til brutto tjenstepensjonen etter levealdersjustering er lik brutto tjenstepensjon før levealdersjustering. Det vil si at justeringstallet som benyttes er 1,000 selv om forholdstallet i folketrygden ved uttaksalderen er lavere enn 1,000.

Departementet foreslår at dette prinsippet videreføres slik at en benytter folketrygdens delingstall også ved uttak etter 67 år, men likevel slik at brutto tjenstepensjon etter levealdersjustering ikke kan bli høyere enn brutto tjenstepensjon før levealdersjustering. Det vil si at det skal benyttes et justeringstall lik 1,000 i tilfeller der delingstallet ved uttaksalderen er lavere enn 13,42.

Eksempel 2.1 illustrerer levealdersjustering av brutto tjenstepensjon ved forskjellige avgangsaldrer. Vi ser for eksempel at anslaget på delingstall for 1963-kullet ved 67 år er 16,17. Justeringstallet for 1963-kullet ved 67 år blir følgelig 1,205 (16,17/13,42). Anslag på delingstall for 1963-kullet ved 71 år er 12,99 dvs. lavere enn omregningsfaktoren på 13,42. Justeringstallet for 1963-kullet ved 71 år begrenses derfor til 1,000.

Eksempel 2.1 Levealdersjustering av brutto tjenstepensjon ved ulike uttaksaldrer

Forutsetninger:						
Medlemmet er født i 1963. Medlemmet har et pensjonsgrunnlag på 500 000 kroner og full tjenestetid. Anslag på delingstallene for 1963-kullet ved ulike uttaksalder er gjengitt i tabellen:						
Alder ved uttak av tjenstepensjon	67 år	68 år	69 år	70 år	71 år	72 år
Folketrygdens delingstall	16,17	15,37	14,57	13,77	12,99	12,20
Justeringstall uten begrensning	$\frac{16,17}{13,42}$ = 1,205	$\frac{15,37}{13,42}$ = 1,145	$\frac{14,57}{13,42}$ = 1,086	$\frac{13,77}{13,42}$ = 1,026	$\frac{12,99}{13,42}$ = 0,968	$\frac{12,20}{13,42}$ = 0,909
Justeringstall med begrensning	1,205	1,145	1,086	1,026	1,000	1,000
Bruttopensjon før levealdersjustering	330 000	330 000	330 000	330 000	330 000	330 000
Bruttopensjon etter levealdersjustering	273 878	288 133	303 953	321 612	330 000	330 000

Det forekommer at personer som har tatt ut alderspensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning, gjeninntre i medlemspliktig stilling i offentlig sektor helt eller delvis. Pensjonen vil da reduseres, eller falle helt bort. Når vedkommende igjen fratrer stillingen, skal pensjonen beregnes på nytt. Ved å gjeninntre i medlemspliktig stilling etter 67 år, vil en kunne kompensere for levealdersjusteringen. Bruken av delingstall ved endelig uttak av pensjon må i slike tilfeller ta hensyn til at det allerede har blitt utbetalt pensjon i en periode. Nærmere regler vil bli fastsatt i forskrift.¹

¹ Se forskrift 2010-11-30 nr. 1492 for gjeldende praksis.

3 Samordning med folketrygdens alderspensjon for årskull fra og med 1963-kullet

3.1 Innledning

Det følger av avtalen fra tariffoppgjøret i 2009 at de offentlige tjenstepensjonsordningene er videreført som bruttoordninger. Bruttopenasjonen før levealdersjustering er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (normalt sluttlønnen) for personer med full opptjeningsstid. For å beregne netto tjenstepensjon, må det gjøres et fradrag for alderspensjon fra folketrygden etter reglene i samordningsloven. Som en følge av endringene i alderspensjonen fra folketrygden fra 1. januar 2011, ble samordningsloven endret fra samme dato. Samordningsreglene er imidlertid bare fullstendige til og med for 1953-kullet, det vil si for dem som kun får folketrygden beregnet etter de gamle opptjeningsreglene. Gjeldende regler for å beregne fradraget for alderspensjon fra folketrygden, tar utgangspunkt i den folketrygden som fullt ut gjelder for årskull til og med 1953-kullet.

Etter de gamle opptjeningsreglene i folketrygden opparbeides det rettigheter til en årlig pensjon direkte. Fradraget for alderspensjon fra folketrygden tar, i samsvar med dette, utgangspunkt i den årlige pensjonen. Med de nye opptjeningsreglene, som gjelder fullt ut for årskull fra og med 1963-kullet, opparbeides pensjonsrettighetene i en pensjonsbeholdning som omregnes til en årlig pensjon ved å dividere med et delingstall. Det er derfor hensiktsmessig at også samordningsfradraget for folketrygden beregnes med utgangspunkt i en beholdning i disse tilfellene.

Dette kapitlet diskuterer hvordan samordningsfradraget skal beregnes for personer som fullt ut er omfattet av nye opptjeningsregler i folketrygden, og som opparbeider pensjonsrettighetene i en beholdning.

3.2 Dagens samordning – hvilke prinsipper videreføres?

Dagens samordningsregler er utformet slik at fradraget for folketrygden er lavere enn den faktiske folketrygden. Samlet pensjon blir dermed høyere enn brutto tjenstepensjon. At deler av folketrygden er samordningsfrie, omtales gjerne som samordningsfordeler. Det kan diskuteres hvor godt begrunnet samordningsfordelene i dagens system er. Samordningsfordelene representerer en økonomisk verdi for mottakerne, og departementet mener derfor at det skal være samordningsfrie deler også når folketrygden er opptjent etter nye regler.

De samordningsfrie delene i dagens samordningsregelverk er knyttet både til grunnpensjonen og tilleggspensjonen i folketrygden. Full grunnpensjon er lik folketrygdens grunnbeløp (G) for enslige og 90 prosent av G for gifte og samboere. Fullt samordningsfradrag for grunnpensjon er 0,75 G for alle. Fradraget er dermed lavere enn den faktiske grunnpensjonen på 0,90 G eller 1 G. Dette kalles *grunnpensjonsfordelen*, og den er altså i utgangspunktet 0,15 G for gifte og samboere og 0,25 G for enslige.

Samordningsloven trådte i kraft i 1959 samtidig med at behovsprøvingen av alderstrygden ble opphevet. For å unngå at personer med offentlig tjenstepensjon skulle få den nye alderstrygden i tillegg til tjenstepensjonen, ble det bestemt at det skulle gjøres fradrag for alderstrygden når tjenstepensjonen skulle beregnes. Alderstrygden var

høyere for enslige enn for gifte, men tjenstepensjonsordningene hadde i 1959 ikke systemer for å skille mellom gifte og enslige pensjonister. Siden fradraget for alderstrygden ikke kunne være større enn det pensjonistene fikk utbetalt i alderstrygd, ble fradraget satt til $\frac{3}{4}$ av alderstrygden, som var det gifte pensjonister som ikke forsørget ektefelle, den gangen fikk utbetalt. Det var ikke et politisk mål å øke pensjonene ut over 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Da folketrygden ble innført i 1967 var minstepensjonen og grunnpensjonen for enslige 1 G, og samordningsfradraget ble satt til 0,75 G. Enslige pensjonister fikk dermed en samordningsfordel på 0,25 G, mens gifte pensjonister som hadde 0,75 G i grunnpensjon, fikk hele grunnpensjonen samordnet bort.

Grunnpensjonen for gifte ble i årene 2003–2005 økt til 0,85 G uten at samordningsfradraget ble justert. Dermed fikk også gifte (og i dag samboende) pensjonister en samordningsfri del av grunnpensjonen. Fra 1. september 2016 ble grunnpensjonen til gifte og samboende økt til 0,9 G, men fullt samordningsfradrag for grunnpensjonen er fortsatt 0,75 G. Gifte og samboende pensjonister fikk dermed en høyere samordningsfri del av grunnpensjonen.

Grunnpensjonsfordelen er uavhengig av pensjonsgrunnlaget, og fungerer derfor som et inntektsutjevneende element; personer med lave inntekter drar i gjennomsnitt størst fordel av grunnpensjonsfordelen når den måles i prosent av pensjonsgrunnlaget. Departementet foreslår å videreføre en samordningsfri del som er uavhengig av pensjonsgrunnlaget og opptjeningen i folketrygden. Denne fordelene må likevel få en annen teknisk løsning enn i dagens samordningsregler, ettersom den ikke kan knyttes til grunnpensjonen.

I dagens samordningsregelverk er ofte også en del av tilleggspensjonen samordningsfri. Tilleggspensjonen fra folketrygden beregnes med utgangspunkt i et sluttpoengtall. Sluttpoengtallet beregnes ut fra de 20 beste poengårene (år det er opptjent pensjonspoeng) i folketrygden. Dersom pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen (sluttlønnen) er lavere enn gjennomsnittet av pensjongivende inntekt i folketrygden i de 20 beste poengårene, beregnes det et fiktivt sluttpoengtall med utgangspunkt i pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen. Fradraget for tilleggspensjon blir dermed lavere enn den faktiske tilleggspensjonen. Dette omtales gjerne som *fiktivfordelsregelen*.

Fiktivfordelsregelen har vært begrunnet med at det ikke skal samordnes med inntekter som ikke er pensjongivende i tjenstepensjonsordningen. For eksempel vil personer som arbeider overtid få opptjening for dette i folketrygden, mens overtid ikke inngår i pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen. Slik regelen er utformet kan imidlertid en del av tilleggspensjonen bli samordningsfri selv om all opptjening i folketrygden stammer fra fast inntekt i tjenstepensjonsordningen: Pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen følger den individuelle lønnsveksten, mens opptjeningsgrunnlaget i folketrygden årlig oppreguleres med veksten i G. Dersom den individuelle lønnsveksten er lavere enn G-veksten mot slutten av yrkeslivet, kan det fiktive sluttpoengtallet bli lavere enn det faktiske, og deler av tilleggspensjonen blir samordningsfri.

Fiktivfordelsregelen sikrer heller ikke at en del av tilleggspensjonen blir samordningsfri for alle som har hatt inntekter som ikke har vært pensjongivende i tjenstepensjonsordningen. Dersom lønnen stiger mer enn veksten i G mot slutten av yrkeslivet, kan all

tilleggspensjon inngå i samordningen selv når deler av tilleggspensjonen er tjent opp på grunnlag av inntekter som ikke har gitt uttelling i tjenstepensjonsordningen.

Fiktivfordelsregelen er utformet slik at for et gitt pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen, blir samordningsfordelen større jo høyere folketrygdopptjeningen er. Av to personer med like høy brutto tjenstepensjon, får den som har høyest opptjening i folketrygden den største samordningsfordelen og dermed høyest samlet pensjon. Departementet mener at det er naturlig å videreføre dette prinsippet og foreslår derfor at en andel av alderspensjonen fra folketrygden opptjent etter nye regler også blir samordningsfri.

I dagens samordningsregelverk justeres fradraget for grunnpensjonen også for stillingsandelen (gjennomsnittlig deltidsprosent). Dette omtales gjerne som en deltidsfordel, og den innebærer at for to personer med samme pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen, men med ulik stillingsandel, blir fradraget for grunnpensjonen lavere for den som har lavest stillingsandel. Samlet pensjon blir da høyere for personen med lavest stillingsandel. Dette prinsippet er urimelig og bør ikke videreføres. Etter departementets syn er det imidlertid rimelig at samordningsreglene utformes slik at personer med lav pensjon får et noe gunstigere samordningsfradrag enn andre. Departementet mener imidlertid at dette bør løses ved at personer med av lav inntekt generelt får gunstigere samordningsregler enn personer med høyere inntekt og ikke gjennom en særskilt deltidsfordel, jf. omtalen av grunnpensjonsfordelen over.

Etter dagens regler avkortes samordningsfradraget med tjenestetidsbrøken: For de som ikke har full opptjening i tjenstepensjonsordningen, holdes en andel av folketrygdopptjeningen, tilsvarende den manglende opptjeningen i tjenstepensjonsordningen, utenfor samordningen. Uten en slik regel ville personer som har jobbet i offentlig sektor bare i deler av yrkeslivet i mange tilfeller få utbetalt en svært lav eller ingen tjenstepensjon fra arbeidsforholdet i offentlig sektor. At en andel av folketrygden holdes utenfor samordning ved manglende opptjening i tjenstepensjonsordningen, gir i mange tilfeller noen samspillseffekter som øker samordningsfordelene utover den rene grunnpensjonsfordelen og fiktivfordelen. Dette er tilfellet for personer som både har manglende opptjening i tjenstepensjonsordningen og manglende opptjening i folketrygden (mindre enn 40 års trygdetid og mindre enn 40 poengår). Dette omtales gjerne som dobbelt-avkorting. En person med kun 15 års opptjening i tjenstepensjonsordningen og folketrygden får skjermet halvparten av folketrygden fra samordning, selv om folketrygden i sin helhet er opptjent samtidig med opptjeningen i tjenstepensjonsordningen.

Departementet foreslår at samordningsfradraget skal avkortes med tjenestetidsbrøken også i de nye samordningsreglene. Dette betyr at det også med de nye samordningsreglene vil være samspillseffekter som gir personer med kort opptjening både i tjenstepensjonsordningen og i folketrygden en ekstra samordningsfordel. Med ny folketrygd vil det ikke være samspillseffekter mellom tjenestetidsbrøk og trygdetid for personer som ikke mottar garantipensjon.

Det følger av reglene som ble innført fra 1. januar 2011 for årskull til og med 1953-kullet, at samordningsfradraget skal levealdersjusteres på samme måte som folketrygden. Videre ble det bestemt at samordningsfradraget skal beregnes som om folketrygden var

tatt ut samtidig med tjenstepensjonen. Som nevnt tidligere, legger departementet opp til at disse prinsippene skal videreføres i de nye samordningsreglene.

Departementet foreslår at reglene for samordning av offentlig tjenstepensjon med alderspensjon opptjent etter nye regler skal utformes ved at følgende prinsipper videreføres:

- Et beløp uavhengig av inntekt gjøres samordningsfritt.
- En andel av folketrygdopptjeningen gjøres samordningsfri.
- Samordningsfradraget avkortes med tjenestetidsbrøken.
- Samordningsfradraget levealdersjusteres på samme måte som folketrygden.
- Samordningsfradraget beregnes som om tjenstepensjonen og folketrygden tas ut samtidig.

3.3 Beregning av samordningsfradraget

Dagens samordningsregelverk er omfattende og svært komplisert. Departementet mener at det må være et mål at de nye samordningsreglene blir enklere enn i dag.

En enkel modell for samordning av offentlig tjenstepensjon med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye regler som ivaretar de prinsippene som er skissert i avsnitt 3.2, er å spesifisere et fast beløp (målt i G), og en prosentandel av pensjonsbeholdningen som samordningsfrie elementer. Det er nødvendig at også det faste samordningsfrie beløpet målt i G, spesifiseres som en beholdning. Dersom dette beløpet skulle spesifiseres som et årlig beløp, ville beløpet blitt et ikke-nøytralt element i pensjonsberegningen, og en ville kunne få høyere samordningsfordeler ved å ta ut pensjon tidlig.

Ifølge avtalen fra 2009 skal ikke tjenstepensjonen påvirkes av når den fleksible alderspensjonen fra folketrygden tas ut. Dersom folketrygden er tatt ut før tjenstepensjonen, må samordningsfradraget derfor fastsettes med utgangspunkt i en *beregnet pensjonsbeholdning* som kan avvike fra den faktiske pensjonsbeholdningen, se avsnitt 3.5. Den beregnede pensjonsbeholdningen er den inntektpensjonsbeholdningen (den beholdningen som er opparbeidet på bakgrunn av pensjonsgivende inntekt, førstegangstjeneste, mottak av dagpenger, antatt inntekt ved mottak av uførepensjon og omsorgsarbeid) pluss den eventuelle garantipensjonsbeholdningen en ville hatt dersom folketrygden og tjenstepensjonen ble tatt ut samtidig.²

Departementet foreslår at et fast kronebeløp (målt i G) og en andel av den beregnede pensjonsbeholdningen holdes utenfor samordningen. Den beregnede pensjonsbeholdningen fratrasket et kronebeløp og en prosentandel utgjør da den beholdningen

---

² I folketrygdloven kapittel 20 brukes begrepet pensjonsbeholdning kun om en beholdning som opptjenes gjennom pensjonsgivende inntekt mv. Dvs. at begrepet pensjonsbeholdning ikke inkluderer en eventuell garantipensjonsbeholdning. I dette høringsnotatet brukes begrepet pensjonsbeholdning og beregnet pensjonsbeholdning om summen av den beholdningen som opparbeides på bakgrunn av pensjonsgivende inntekt og en eventuell garantipensjonsbeholdning.

som inngår i samordningen. Denne beholdningen omtales heretter som *samordningsbeholdningen*.

Departementet foreslår videre at samordningsbeholdningen skal regnes om til et samordningsfradrag ved hjelp av delingstallet for det aktuelle årskullet på samordningstidspunktet. Ved å benytte folketrygdens delingstall har levealdersjusteringen samme effekt på samordningsfradraget som på brutto tjenstepensjon. Levealdersjusteringen har da samme effekt på netto tjenstepensjon og folketrygden. For at tjenstepensjonen ikke skal påvirkes av når folketrygden tas ut, må samordningsfradraget beregnes med utgangspunkt i det delingstallet som gjelder på samordningstidspunktet.

Departementet foreslår at samordningsfradraget avkortes med tjenestetidsbrøken, som i dag.

Boks 3.1 gir en analytisk framstilling av samordningsfradraget.

Boks 3.1 Beregning av samordningsfradraget

$$SF = \frac{(1 - y) \times BPB - x \times G}{\text{Delingstall}} \times \frac{t}{T}$$

Her er SF samordningsfradraget, BPB er den beregnede pensjonsbeholdningen, og $\frac{t}{T}$ er tjenestetidsbrøken. x er det samordningsfrie kronebeløpet (målt i G) og y er den samordningsfrie prosent-satsen. Samordningsbeholdningen er den beregnede pensjonsbeholdningen fratrasket de samordningsfrie delene, altså telleren i den første brøken.

3.4 Dimensjonering av samordningsfordelene

Størrelsen på det inntektsuavhengige beløpet og proSENTsatsen av beregnet pensjonsbeholdning som skal holdes utenfor samordningen, bør fastsettes med utgangspunkt i hvilken samlet kompensasjonsgrad de gir.

Departementet mener at dagens samordningsregler gir urimelig høye kompensasjonsnivåer for enkelte grupper, og samordningsfordelene er svært ujevnt fordelt. Nye samordningsregler bør innrettes på en slik måte at samordningsfordelene blir jevnere fordelt og i mindre grad bidrar til svært høye kompensasjonsgrader. Kompensasjonsnivået for brede grupper i stat og skole med full opptjening bør ikke overstige 70 prosent. Med dagens regelverk overstiger kompensasjonsnivåene ofte 80 prosent for tidligere deltidsarbeidende og personer med sluttlønn lavere enn snittet av de 20 beste poengårene i folketrygden.

Departementet foreslår at kronebeløpet i samordningen settes til 2,5 G (formulert som beholdningsstørrelse). Hvis tjenstepensjonen tas ut ved 67 år, vil det foreslåtte kronebeløpet utgjøre 0,19 G (før levealdersjustering). Etter at grunnpensjonen for gifte og samboende ble økt fra 1. september 2016, tilsvarer kronebeløpet litt i underkant av gjennomsnittet av grunnpensjonsfordelen (før levealdersjustering) til enslige og gifte i dagens samordningsregelverk.

Departementet foreslår videre at den samordningsfrie delen av den beregnede pensjonsbeholdningen settes til 2 prosent. Ved 40 års arbeid med jevn inntekt vil en sats på 2

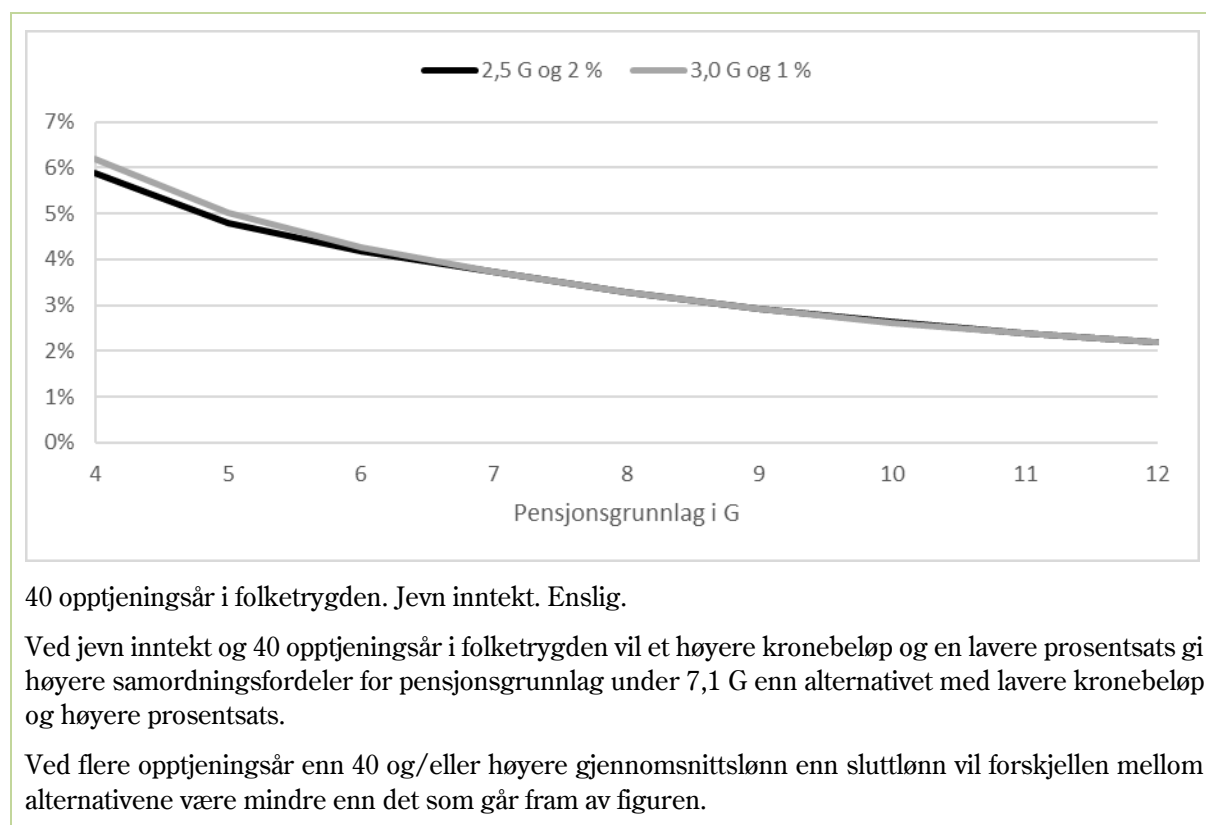
prosent øke kompensasjonsgraden med i overkant av 1 prosent for inntekter opp til 7,1 G.

Det vises til utkast til endringer i samordningsloven, ny § 24 a.

Å øke det samordningsfrie kronebeløpet vil øke kompensasjonsgraden mest for de med lavt pensjonsgrunnlag, ettersom et fast kronebeløp utgjør en større andel av pensjonsgrunnlaget ved lavt pensjonsgrunnlag. Å øke den samordningsfrie proSENTsatsen vil øke kompensasjonsgraden mest når folketrygden er høy sammenlignet med pensjonsgrunnlaget.

Boks 3.2 viser samordningsfordelene, målt som andel av pensjonsgrunnlaget, ved to alternative parameterkombinasjoner. Det går fram at forskjellen mellom alternativene er liten.

Boks 3.2 Samordningsfordeler, målt som andel av pensjonsgrunnlaget

Statens pensjonskasse anslår at et kronebeløp på 2,5 G vil løfte gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for statsansatte og lærere med full tjenestetid til i underkant av 70 prosent. For brede grupper i KLP – fellesordningen for kommuner og bedrifter, fellesordningen for fylkeskommuner, sykepleierordningen og pensjonsordningen for helseforetak – er det anslått at et kronebeløp på 2,5 G vil løfte gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for dem med full opptjening til vel 69 prosent.

Statens pensjonskasse anslår at en proSENTsats på 2 prosent, i tillegg til et kronebeløp på 2,5 G, vil løfte gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for stat og skoleansatte med full tjenestetid videre opp til 71 prosent. For brede grupper i KLP er det anslått at en proSENTsats på 2 prosent i tillegg til et kronebeløp på 2,5 G, vil løfte gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for dem med full opptjening til drøyt 70 prosent.

Med de foreslåtte samordningsparameterne vil samlet kompensasjonsgrad – som i dag – bli høyere for personer med lave og moderate pensjonsgrunnlag enn for personer med høyt pensjonsgrunnlag. Men kompensasjonsgradene blir jevnere fordelt etter pensjonsgrunnlag enn med dagens samordningsregler. Det vil si at gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for de med lave inntekter reduseres noe, kompensasjonsgraden blir om lag uendret for personer med middels til høyere inntekt og øker marginalt for de høyeste inntektsnivåene.

En endring i det samordningsfrie kronebeløpet på 0,5 G endrer gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for dem med full opptjening i stat og skole med om lag 0,5 prosentpoeng, og en endring i den samordningsfrie delen av pensjonsbeholdningen med ett prosentpoeng endrer gjennomsnittlig kompensasjonsgrad med om lag 0,5 prosentpoeng. Dette innebærer at gjennomsnittlig kompensasjonsgrad blir om lag uendret ved for eksempel å øke det samordningsfrie kronebeløpet med 0,5 G (til 3 G) og redusere den samordningsfrie prosentsatsen med ett prosentpoeng (til 1 prosent). Dvs. at de to alternativene med et samordningsfritt kronebeløp på 2,5 G og en samordningsfri andel av pensjonsbeholdningen på 2 prosent og et samordningsfritt kronebeløp på 3,0 G og en samordningsfri andel av pensjonsbeholdningen på 1 prosent i gjennomsnitt gir samme kompensasjonsnivå.

På individnivå vil de to alternativene gi forskjellige utslag. Det er imidlertid ingen entydig sammenheng mellom pensjonsgrunnlag og hvorvidt alternativet med høyt kronebeløp og lav prosentsats gir høyere kompensasjonsgrad enn alternativet med lavere kronebeløp og høyere prosentsats. Kronebeløpet betyr mest for personer med lavt pensjonsgrunnlag. Prosentsatsen betyr mer jo høyere andel folketrygden utgjør av pensjonsgrunnlaget. Folketrygdens omfordelende elementer innebærer at folketrygdens andel av samlet pensjon er avtagende med inntektsnivå. I tillegg vil folketrygden utgjøre en høyere andel av pensjonsgrunnlaget jo flere opptjeningsår i folketrygden, jo høyere gjennomsnittslønnen er sammenlignet med sluttlønn og dersom avgangsalderen er etter 67 år. For en person med lavt pensjonsgrunnlag, men med høyere folketrygdopptjening enn det som følger av jevn inntekt i 40 år, vil et noe lavere kronebeløp kunne oppveies av en noe høyere prosentsats.

For ansatte i stat og skole vil gjennomsnittlig kompensasjonsgrad også for de laveste inntektsintervallene, være tilnærmet identisk med alternativene 2,5 G og 2 prosent og 3,0 G og 1 prosent.

Se kapitlene 0 og 5 for en nærmere analyse av egenskaper og fordelingsvirkninger av departementets forslag.

3.5 Samordning når tjenestepensjon og folketrygd tas ut samtidig

Departementet foreslår, som omtalt i avsnitt 3.2, å videreføre prinsippet om at offentlig tjenestepensjon skal samordnes som om folketrygden og tjenestepensjonen ble tatt ut samtidig. Dersom folketrygden faktisk tas ut samtidig med tjenestepensjonen, vil det derfor være samsvar mellom den faktiske pensjonsbeholdningen og den beregnede pensjonsbeholdningen. Samordningsbeholdningen er da lik den faktiske pensjons-

beholdningen fratrasket 2,5 G og 2 prosent av pensjonsbeholdningen. Samordningsfradraget framkommer ved å dividere samordningsbeholdningen med delingstallet som gjelder for det aktuelle årskullet på uttakstidspunktet.

Når folketrygden og tjenstepensjonen tas ut samtidig, skal delingstallet på uttakstidspunktet benyttes når samordningsfradraget beregnes. Dermed blir det samsvar mellom levealdersjusteringen av samordningsfradraget og av den folketrygden som vedkommende får utbetalt.

Eksempel 8.1 og eksempel 8.2 i kapittel 8 viser hvordan samlet pensjon skal beregnes når folketrygden og tjenstepensjonen tas ut samtidig.

Netto tjenstepensjon kan ikke være negativ. Samordningsfradraget kan dermed ikke være større enn bruttopensjonen. I de tilfellene hvor samordningsfradraget er beregnet til å være enn høyere enn bruttopensjonen, skal det faktiske samordningsfradraget være lik bruttopensjonen. I disse tilfellene er netto tjenstepensjon null, men utbetalt pensjon i form av alderspensjon fra folketrygden er likevel høyere enn brutto tjenstepensjon.

Etter reglene som ble innført 1. januar 2011 samordnes alderspensjon etter særaldersgrense med alderspensjon fra folketrygden tidligst ved 67 år. Samordningen foretas på samme måte som ved ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning. Departementet foreslår at dette prinsippet videreføres. Dersom folketrygdens alderspensjon tas ut først ved 67 år, skjer dermed samordningen ved 67 år som om pensjonene var tatt ut samtidig.

Eksempel 3.1 viser hvordan samordningsfradraget beregnes når tjenstepensjonen og folketrygden tas ut samtidig ved forskjellige uttaksaldrer. Den faktiske pensjonsbeholdningen ved 67 år utgjør summen av 40 år med årlig opptjening på 18,1 prosent av 500 000 kroner, dvs. 3 620 000 kroner. Dersom første pensjonsuttak skjer ved 68 år utgjør pensjonsbeholdningen summen av 41 år med årlig opptjening på 18,1 prosent av 500 000 kroner, dvs. 3 710 500 kroner. I eksemplet forutsettes det samtidig uttak av folketrygd og tjenstepensjon og den beregnede pensjonsbeholdningen er derfor lik den faktiske pensjonsbeholdningen. Samordningsbeholdningen er den beregnede pensjonsbeholdningen (i dette eksemplet også lik den faktiske pensjonsbeholdningen) fratrasket de samordningsfrie delene (2 prosent av den beregnede pensjonsbeholdningen pluss 2,5 G).

Samordningsfradraget, dvs. det beløpet som går til fradrag i bruttopensjonen, er samordningsbeholdningen på uttakstidspunktet for tjenstepensjonen dividert med delingstallet for det aktuelle årskullet på uttakstidspunktet. Samordningsfordelen i tabellen er beregnet som differansen mellom faktisk folketrygd og samordningsfradraget.

Eksempel 3.1 Beregning av samordningsfradraget ved samtidig uttak av tjenstepensjon og alderspensjon fra folketrygden ved ulike uttaksaldrer

Forutsetninger:

Medlemmet er født i 1963. Medlemmet har ved 67 år hatt jevn inntekt på 500 000 kroner i 40 år. Ved 68 år har vedkommende hatt 41 års jevn inntekt på 500 000 kroner, ved 69 år har vedkommende hatt 42 års jevn inntekt på 500 000 kroner, osv. Tabellen viser anslag på delingstallene for 1963-kullet ved ulike uttaksaldrer.

Grunnbeløp: 93 634 kr.

Uttaksalder	67 år	68 år	69 år	70 år
Folketrygdens delingstall	16,17	15,37	14,57	13,77
Faktisk og beregnet PB	3 620 000	3 710 500	3 801 000	3 891 500
Samordningsbeholdning	3 313 515	3 402 205	3 490 895	3 579 585
Samordningsfradrag	204 917	221 354	239 595	259 955
Faktisk folketrygd	223 871	241 412	260 879	282 607
Samordningsfordel	18 954	20 058	21 284	22 652

Samordningsbeholdningen ved 67 år: $0,98 \times 3\,620\,000 - 2,5 \times 93\,634 = 3\,313\,515$

Samordningsfradraget ved 67 år: $3\,313\,515 / 16,17 = 204\,917$

3.6 Samordning når folketrygden tas ut før tjenstepensjonen

Som nevnt, skal samordningen skje som om folketrygden og tjenstepensjonen tas ut samtidig. Dersom folketrygdens alderspensjon er tatt ut før tjenstepensjonen, skal en ta utgangspunkt i en beregnet pensjonsbeholdning: den pensjonsbeholdningen en ville hatt om folketrygden ble tatt ut når tjenstepensjonen tas ut. Den faktiske pensjonsbeholdningen skal altså korrigeres for at folketrygden er tatt ut tidligere. All opptjening fram til samordningstidspunktet skal inngå i den beregnede pensjonsbeholdningen, og delingstallet som gjelder på samordningstidspunktet skal benyttes for å beregne samordningsfradraget.

Samordningsfradraget framkommer ved at det først beregnes en samordningsbeholdning. Samordningsbeholdningen utgjør den beregnede pensjonsbeholdningen fratrasket 2,5 G og 2 prosent av den beregnede pensjonsbeholdningen. Samordningsbeholdningen divideres med delingstallet for det aktuelle årskullet på uttakstidspunktet for tjenstepensjonen (også dersom dette er lavere enn 13,42).

Eksempel 8.4 i kapittel 8 viser hvordan samlet pensjon beregnes når folketrygden er tatt ut før tjenstepensjonen.

Ved gradert uttak av tjenstepensjon skal samordningsfradraget utgjøre en like stor andel av fullt samordningsfradrag som uttaksgraden for tjenstepensjonen. Når den resterende delen av tjenstepensjonen tas ut, skal det foretas en ny samordning for den

resterende delen av tjenstepensjonen. I den nye samordningen utgjør samordningsfradraget en like stor andel av fullt samordningsfradrag som den resterende uttaksgraden i tjenstepensjonen. Også ved gradert uttak av tjenstepensjon skal det samordnes som om folketrygden og tjenstepensjonen tas ut samtidig. Se kapittel 8, eksempel 8.3 og eksempel 8.5, for beregning av pensjon ved gradert uttak.

Som nevnt over, foreslår departementet at alderspensjon etter særaldersgrense fortsatt skal samordnes med alderspensjon fra folketrygden tidligst fra 67 år også i de tilfellene hvor folketrygden er tatt ut før 67 år. Denne løsningen vil innebære at det fortsatt blir adgang til å motta alderspensjon fra folketrygden samtidig med tjenstepensjon før 67 år, uten at pensjonen samordnes. En videreføring av dette prinsippet innebærer, som i dag, lavere samlet pensjon fra 67 år. Dette skyldes altså at det ved 67 år skal samordnes som om folketrygden var tatt ut ved 67 år. Samordningsfradraget blir dermed ofte høyere enn den folketrygden som utbetales. Samlet pensjon over livsløpet avhenger imidlertid ikke av når folketrygden tas ut på grunn av de nøytrale uttaksreglene i folketrygden.

Eksempel 3.2 illustrerer hvordan samordningsfradraget skal beregnes når tjenstepensjonen tas ut ved 67 år og folketrygden er tatt ut ved forskjellige uttaksalder. Den beregnede pensjonsbeholdningen, og følgelig også samordningsbeholdningen og samordningsfradraget, er uavhengig av om folketrygden tas ut før 67 år. Samordningsbeholdningen er den beholdningen en ville hatt dersom folketrygden ble tatt ut samtidig som tjenstepensjonen. I eksemplet tas tjenstepensjonen i alle tilfeller ut ved 67 år, og tabellen viser hvordan pensjonsberegningen varierer med når folketrygden er tatt ut. Siden tjenstepensjonen tas ut ved 67 år, er samordningsfradraget uavhengig av når folketrygden er tatt ut tidligere. De tre radene i tabellen som viser beregnet pensjonsbeholdning, samordningsbeholdning og samordningsfradrag er derfor uavhengig av uttaksalderen i folketrygden.

Eksempel 3.2 Beregning av samordningsfradrag ved 67 år dersom folketrygden tas ut ved 67 år eller tidligere

Forutsetninger:

Medlemmet er født i 1963. Medlemmet har ved 67 år hatt jevn inntekt på 500 000 kroner i 40 år. De anslåtte delingstallene for 1963-kullet ved ulike uttaksalder er gjengitt i tabellen.

Uttaksalder for folketrygden	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år
Folketrygdens delingstall	20,21	19,40	18,59	17,78	16,98	16,17
Beregnet PB	3 620 000	3 620 000	3 620 000	3 620 000	3 620 000	3 620 000
Samordningsbeholdning	3 313 515	3 313 515	3 313 515	3 313 515	3 313 515	3 313 515
Samordningsfradrag	204 917	204 917	204 917	204 917	204 917	204 917
Utbetalt folketrygd ved 67 år	176 126	183 616	192 002	201 416	211 900	223 871

4 Egenskaper ved de nye samordningsreglene: typeeksempler

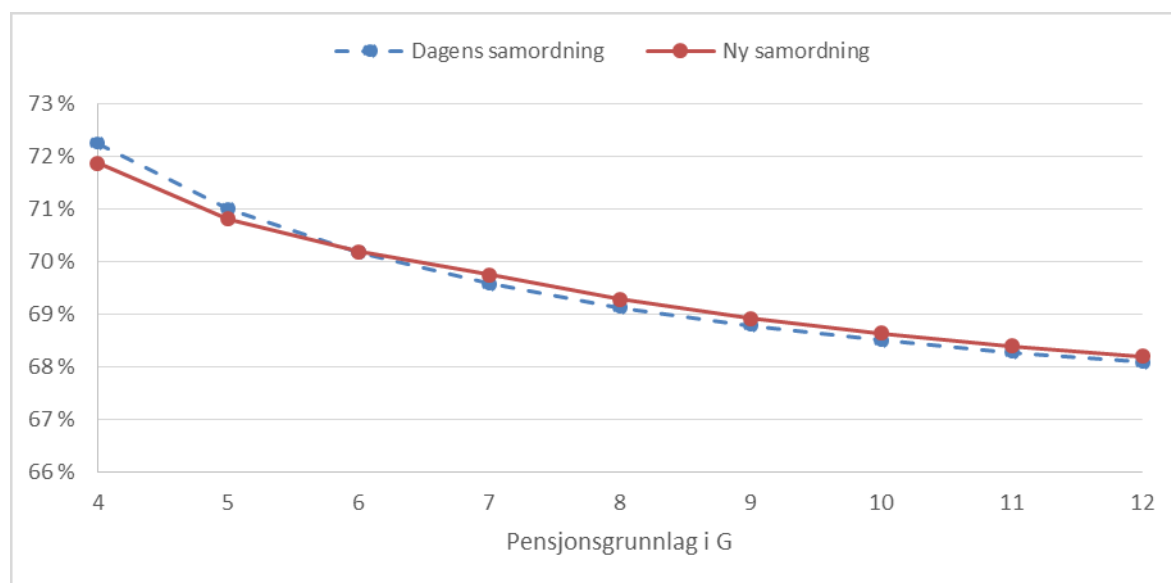
I dette og neste kapittel skal vi illustrere egenskapene ved de nye samordningsreglene og sammenlikne dem med egenskapene til dagens samordningsregler. I dette kapitlet illustreres egenskapene med stiliserte forutsetninger, slik at vi får rendyrket hvordan ulike forutsetninger slår ut i hhv. dagens og ny samordning. I neste kapittel illustreres egenskapene ved å benytte faktisk opptjeningshistorikk for deler av medlemsbestanden i Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP).

I reglene for samordning av offentlig tjenestepensjon med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye regler, er fordelene knyttet til det samordningsfrie kronebeløpet uavhengig av sivilstand. I dagens regelverk er imidlertid grunnpensjonsfordelen høyere for enslige enn for gifte og samboende. Sammenliknet med grunnpensjonsfordelen i dagens regelverk, får enslige dermed et noe lavere samordningsfritt kronebeløp, mens gifte og samboende får et noe høyere samordningsfritt kronebeløp. Kronebeløpet i de nye samordningsreglene, etter økningen i grunnpensjonen for gifte høsten 2016, er noe lavere enn snittet av grunnpensjonsfordelen til gifte og enslige i dagens regelverk.

I dagens samordningsregler har personer med jevn inntekt bare en grunnpensjonsfordel. Med en samordningsfri andel av pensjonsbeholdningen får imidlertid alle en samordningsfordel utover det som følger av det samordningsfrie kronebeløpet. Den samordningsfrie andelen av pensjonsbeholdningen gjør derfor at enslige med jevn inntekt vil komme om lag like godt ut som ved dagens samordning.

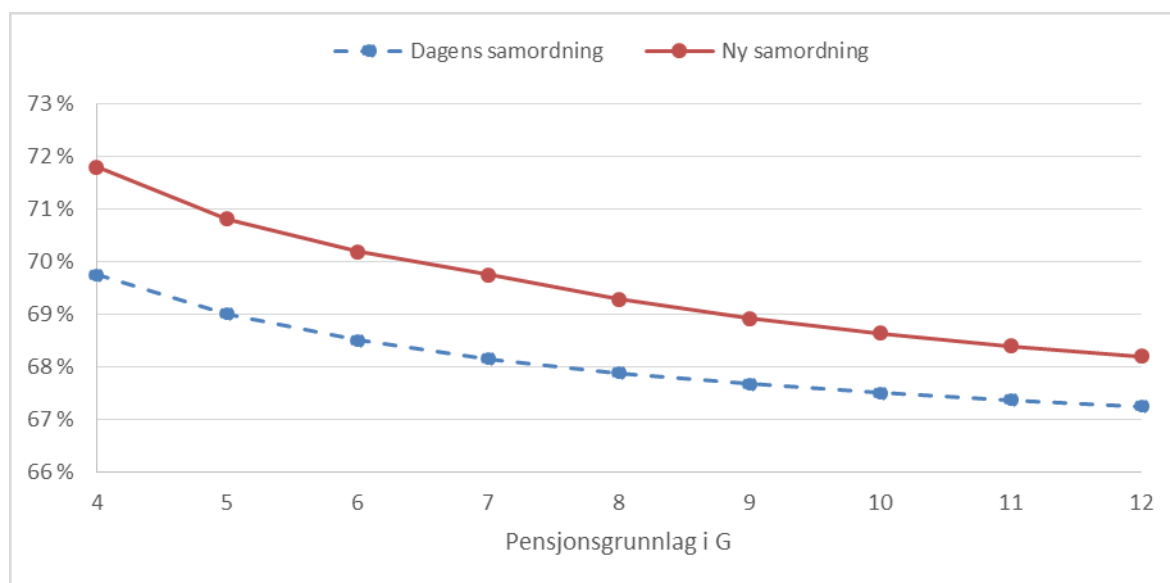
Figur 4.1 og figur 4.2 illustrerer kompensasjonsgraden ved jevn inntekt før levealdersjustering for enslige og gifte ved hhv. dagens og nye samordningsregler.

Figur 4.1 Samlet kompensasjonsgrad før skatt ved jevn inntekt (før levealdersjustering). Enslig

Forutsetninger: 40 års jevn inntekt, heltid, full tjenestetid, og full trygdetid. Enslig

Figur 4.2 Samlet kompensasjonsgrad før skatt ved jevn inntekt (før levealdersjustering). Gift/samboende

Forutsetninger: 40 års jevn inntekt, heltid, full tjenestetid, og full trygdetid. Gift

Fiktivfordelen i dagens samordningsregler oppstår som følge av ulikt pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen (sluttlønn) og folketrygden (besteårsregelen). Ved å holde en andel av pensjonsbeholdningen utenfor samordningen, vil ikke lenger samordningsfordelene påvirkes av forholdet mellom sluttlønnen og folketrygdopptjeningen.

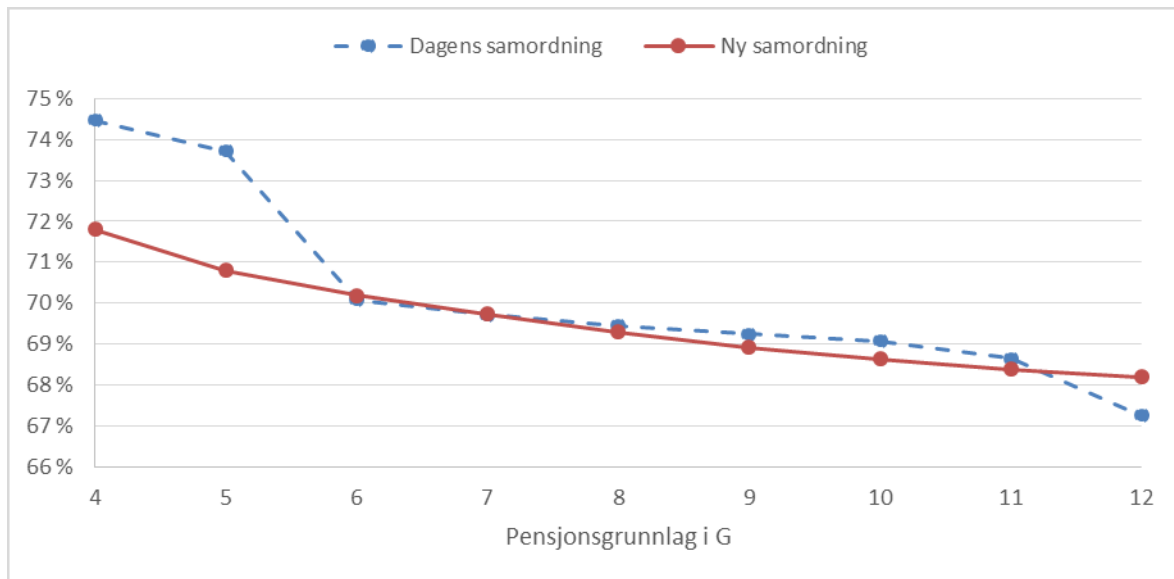
Fiktivfordelen er ment å sikre at opptjening i folketrygden som ikke har gitt opptjening i tjenstepensjonsordningen, skal være samordningsfri. En person som har arbeidet 40 år med noen inntektsår som er over nivået på sluttlønnen, vil imidlertid få en fiktivfordel (uavhengig av hvor inntekten stammer fra). Til sammenlikning får en person som har arbeidet 50 år med samme lønnsnivå ikke noen fiktivfordel.

I de gamle opptjeningsreglene i folketrygdens alderspensjon kan noen få år med inntekt over gjennomsnittet gi store utslag i tilleggspensjonen, pga. besteårsregelen. Det kan derfor være rimelig at denne økningen i tilleggspensjon ikke samordnes bort. Mange års opptjening i folketrygden (utover 40 år) gir ikke høyere tilleggspensjon etter dagens opptjeningsregler, og det er derfor naturlig at samordningen med dagens folketrygd ikke påvirkes av dette.

Alleårsopptjeningen i ny folketrygd fører til at noen få år med inntekt over gjennomsnittet ikke gir store utslag i alderspensjonen. Høy opptjening i noen få år bør derfor – i motsetning til i dagens samordningsregler – ikke gi store utslag i de nye samordningsreglene. I de nye opptjeningsreglene teller alle inntektsår like mye (også utover 40 år), og dette bør gjenspeiles i samordningsreglene.

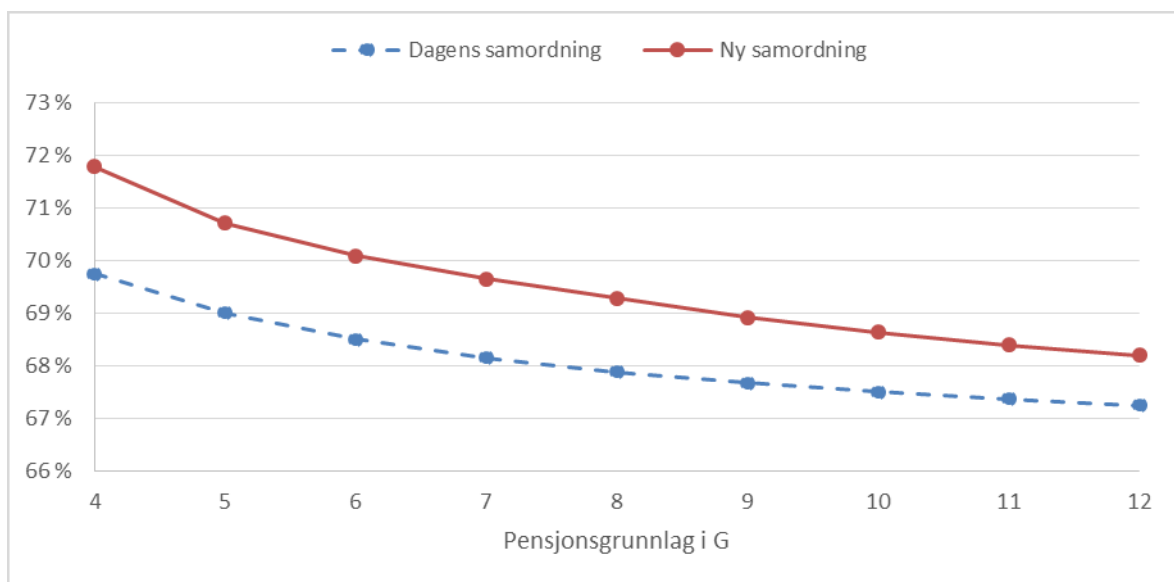
Figur 4.3 og figur 4.4 illustrerer kompensasjonsgraden når sluttlønnen er forskjellig fra de 20 beste poengårene i folketrygden. En sammenlikning med figur 4.2, som viser kompensasjonsgradene ved jevn inntekt, viser at det er relativt små forskjeller. Unntaket er dagens samordning i figur 4.3 der fiktivfordelen i dagens samordningsregler øker kompensasjonsgraden, særlig for inntekter under knekkpunktet i gammel folketrygd.

Figur 4.3 Samlet kompensasjonsgrad før skatt ved sluttlønn 10 prosent lavere enn 20 beste poengår i folketrygden (før levealdersjustering)

Forutsetninger: Gift, 40 års inntekt i folketrygden, heltid, full tjenestetid, og full trygdetid. Sluttlønn er 10 prosent lavere enn snittet av 20 beste poengårene i folketrygden. Sluttlønnen er forutsatt lik snittet av alle opptjeningsår i folketrygden i tilfellet med lav sluttlønn.

Figur 4.4 Samlet kompensasjonsgrad før skatt ved sluttlønn 10 prosent høyere enn 20 beste poengår i folketrygden (før levealdersjustering)

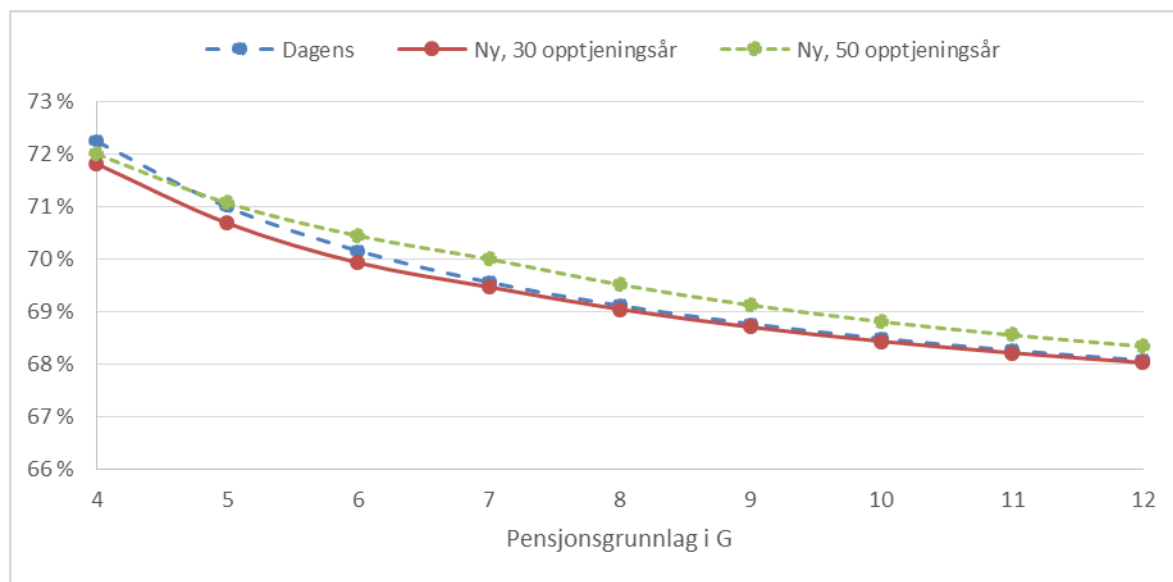
Forutsetninger: Gift, 40 års inntekt i folketrygden, heltid, full tjenestetid, og full trygdetid. Sluttlønn er 10 prosent høyere enn snittet av de 20 beste poengårene i folketrygden. Sluttlønnen er forutsatt 10 prosent høyere enn snittet av alle opptjeningsår i folketrygden.

Samordningsreglene som legges til grunn i dette notatet, innebærer at opptjeningsprinsippene i den nye folketrygden, blant annet alleårsopptjening, direkte påvirker størrelsen på samordningsfordelene. Av to personer med like høy brutto tjenstepensjon får den som har høyest opptjening i folketrygden (flest år og/eller høyest inntekt), de

største samordningsfordelene. «Høy» opptjening i folketrygden gir større samordningsfordeler enn «lav» opptjening.

Figur 4.5 illustrerer kompensasjonsgrader før levealdersjustering ved forskjellige antall opptjeningsår i folketrygden.

Figur 4.5 Samlet kompensasjonsgrad før skatt ved jevn inntekt og hhv. kort og lang yrkeskarriere (før levealdersjustering)

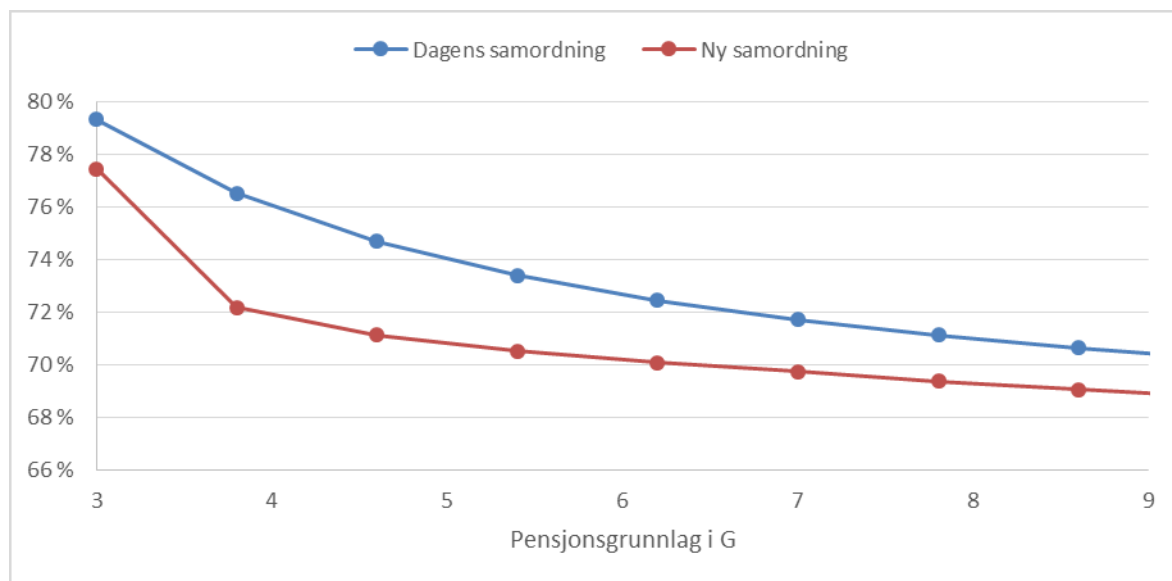

Forutsetninger: Enslig, jevn inntekt, heltid, full tjenestetid, og full trygdetid. Opptjeningsår i folketrygden er hhv. 30 og 50 år. Med dagens samordning er samlet pensjon uavhengig av om det er 30 eller 50 opptjeningsår i folketrygden ved jevn inntekt for dem med full opptjening i tjenstepensjonsordningen.

I dagens samordningsregelverk er det en deltidsfordel som innebærer at av to personer med samme pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen, får den med lavest stillingsandel den høyeste grunnpensjonsfordelen. Vi legger til grunn at dette ikke skal videreføres i de nye samordningsreglene; personer med likt pensjonsgrunnlag bør få lik pensjon. Figur 4.6 illustrerer kompensasjonsgraden før levealdersjustering for personer som har arbeidet deltid.

Pensjonsgrunnlaget i figur 4.6 er pensjonsgrunnlag i faktisk stilling, dvs. faktisk lønn i deltidsstillingen. Kompensasjonsgradene i ny samordning blir noe lavere enn dagens samordning for dem som har deltidsfordeler. Utslagene er høyest for dem med lavt og moderate pensjonsgrunnlag. Figur 4.6 illustrerer situasjonen for enslige. Gifte har med dagens regelverk en lavere deltidsfordel, og forskjellen mellom dagens og nye samordningsregler er følgelig mindre for gifte enn for enslige.

Figur 4.6   **Kompensasjonsgrad ved deltid (før levealdersjustering)**

Forutsetninger: Enslig, 80 prosent gjennomsnittlig stillingsandel, 40 års jevn inntekt, full tjenestetid, og full trygdetid.

5 Egenskaper ved de nye samordningsreglene illustrert med faktisk opptjeningshistorikk

5.1 Innledning

SPK og KLP har beregnet samlet pensjon og sammensetningen av samlet pensjon for et utvalg av deres alderspensjonister. Beregningene fra SPK er gjort på 1945-kullet og beregningene fra KLP er gjort på 1945, 1946, 1947 og 1948-kullet. Beregningene inkluderer personer med ordinær aldersgrense som tar ut AFP eller alderspensjon fra en aktiv stilling. Alle beregningene er gjort uten levealdersjustering, dvs. ved å forutsette at delingstallene er fastsatt ut fra levealderen til 1943-kullet.

Det som illustreres og sammenliknes i dette avsnittet er beregninger av:

- a) gammel folketrygd og tilhørende samordningsregler, og
- b) ny folketrygd og nye samordningsregler.

Dette er dermed en sammenlikning av virkningene på lang sikt når nye regler er fullt innfaset med en hypotetisk videreføring av gammel folketrygd og gamle samordningsregler. I beregningen av gammel folketrygd er reglene som gjelder fra 1992, dvs. knekkpunkt på 6 G og pensjonsprosent på 0,42, benyttet på hele folketrygdopptjeningen.

Resultatene av beregningene må tolkes med forsiktighet.

For det første er det uklart hvor representative dagens alderspensjonister er for framtidens alderspensjonister. Beregningene bygger på inntektshistorikken til et utvalg alderspensjonister og for SPK også dagens pensjoneringsmønster. Særlig KLP-dataene, der kvinneandelen er høy, undervurderer trolig den framtidige yrkesdeltakelsen, og dermed pensjonsopptjeningen, til de framtidige alderspensjonistene. Dette betyr at uttellingen i den nye folketrygden med alleårsopptjening undervurderes.

I samme retning trekker det at inntektsdataene i KLPs beregninger bygger på registrert opptjening i folketrygden. Den ble innført i 1967. De eldste i KLPs data er født i 1945, og fylte dermed 22 år i 1967. Eventuell yrkesdeltaking før 1967 gir derfor ikke pensjonsopptjening i beregningene, noe som særlig påvirker pensjonsnivåene i ny folketrygd med alleårsopptjening. SPK har korrigert for manglende folketrygddata før 1967.

Et tredje moment er utviklingen i pensjoneringsmønsteret. Beregningene fra SPK er basert på at uttaksmønsteret ikke endres, mens KLPs beregninger bygger på at alle tar ut tjenstepensjon fra fylte 67 år. Når virkningen av levealdersjustering blir sterkere, er det grunn til å vente at gjennomsnittlig uttaksalder øker. Dette vil bety at en større andel av samlet pensjon blir utbetalt fra folketrygden, og denne effekten er sterkest med ny folketrygd pga. alleårsopptjeningen.

Samlet trekker disse momentene i retning av at nye samordningsregler er noe gunstigere enn det som går fram av beregningene.

5.2 SPK

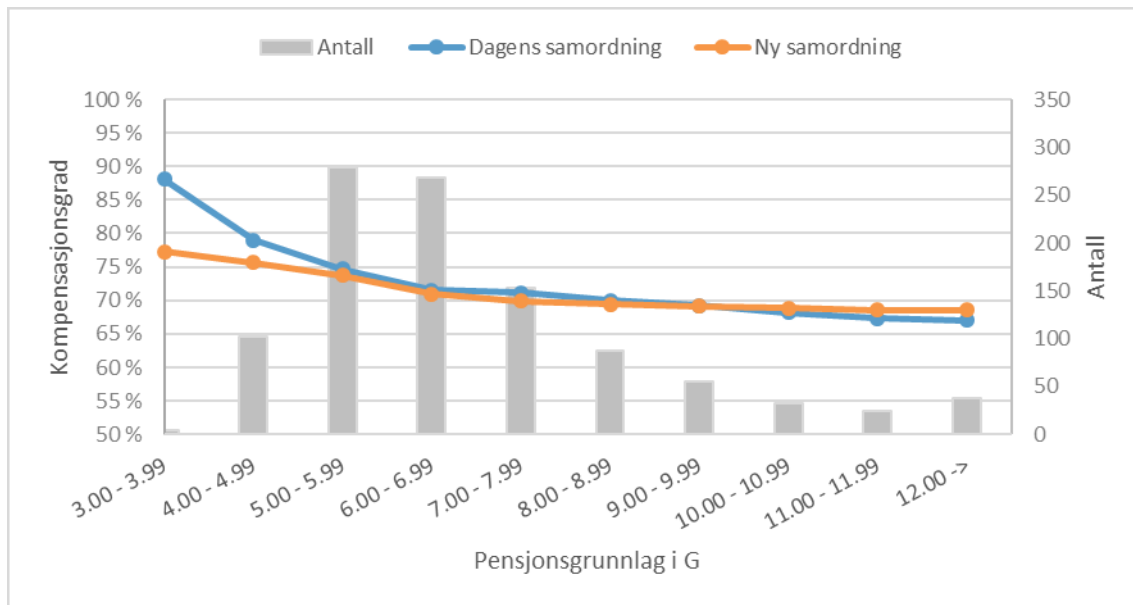
I dette avsnittet illustreres samlet pensjon og sammensetning av samlet pensjon for et utvalg av SPKs alderspensjonister. Beregningene fra SPK er gjort på 1945-kullet for ansatte i staten og skolene. Totalt inngår 4205 personer i beregningene fra SPK.

5.2.1 Stat – full opptjening og heltid

Figur 5.1 viser faktiske gjennomsnittlige kompensasjonsgrader med dagens og ny samordning for statsansatte fordelt etter pensjonsgrunnlag. Figuren inkluderer alle statsansatte født i 1945 med full opptjening og som har jobbet heltid, til sammen 1043 personer. For dem med lavest pensjonsgrunnlag, under 4 G, er kompensasjonsgraden i gjennomsnitt om lag 4 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler. Det er imidlertid kun 4 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 4 G. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 4 G og 5 G er kompensasjonsgraden med nye samordningsregler om lag 3 prosentpoeng lavere enn med dagens samordningsregler. For pensjonsgrunnlag over 5 G er reduksjonen i kompensasjonsgrad med nye samordningsregler, sammenlignet med dagens samordningsregler, klart mindre. For pensjonsgrunnlag over 10 G øker samlet kompensasjonsgrad marginalt med nye samordningsregler. Samlet kompensasjonsgrad faller klart mindre med pensjonsgrunnlag med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler.

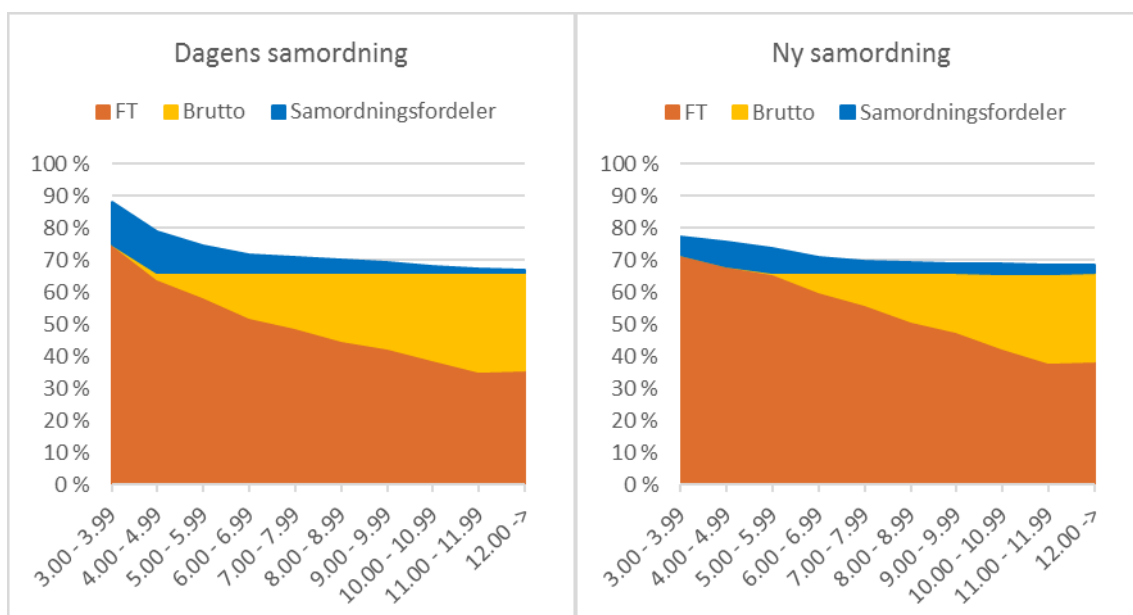
Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 72,5 prosent med dagens samordningsregler og 71,6 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 0,9 prosentpoeng.

Figur 5.1 Faktisk kompensasjonsgrad og antall personer for statsansatte med heltid og full opptjening

Figur 5.2 illustrerer bidragene til samlet kompensasjon fra folketrygden, fra bruttogarantien og fra samordningsfordelene. Figuren viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i to deler – én del som kommer av bruttogarantien på 66 prosent og én del som kommer av at det er samordningsfrie deler. Uten samordningsfrie deler ville samlet pensjon utgjort summen av det oransje og gule feltet, dvs. folketrygden pluss tjenstepensjon som fyller opp til 66 prosent for alle som har en folketrygdtytelse som utgjør mindre enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Det blå feltet illustrerer samordningsfordelenes bidrag til samlet kompensasjon. Her ser vi tydelig at samordningsfordelene er jevnere fordelt med pensjonsgrunnlag med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler.

Figur 5.2 Dekomponert faktisk kompensasjonsgrad for statsansatte med heltid og full opptjening

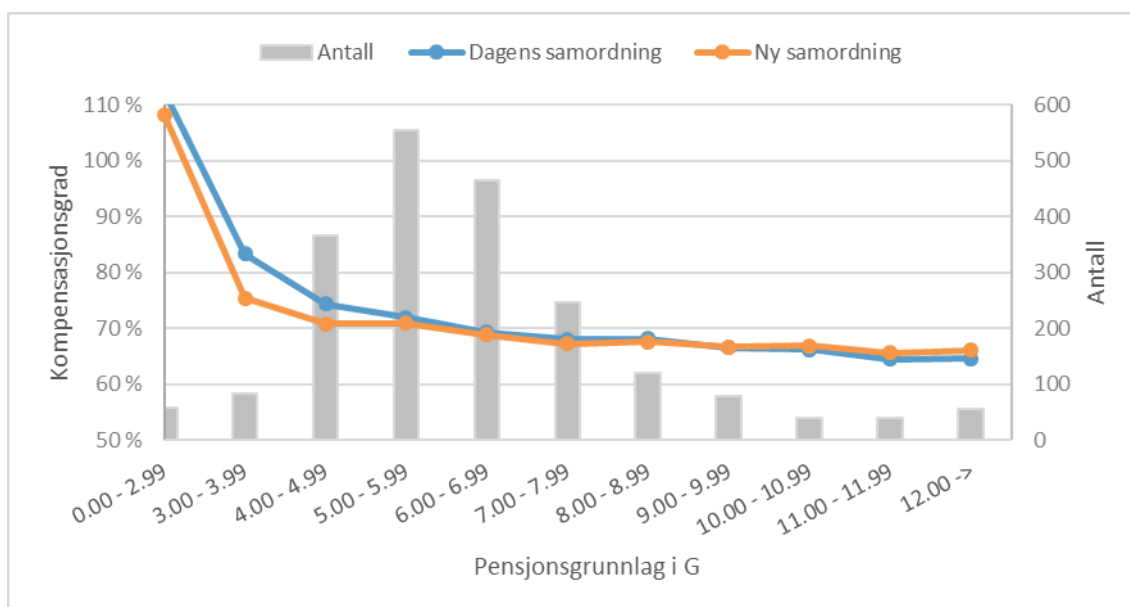

5.2.2 Stat – alle

Figur 5.3 omfatter alle statsansatte født i 1945, dvs. også dem som ikke har full opptjening og/eller som har jobbet deltid. Figuren omfatter 2105 personer. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 0 og 3 G er kompensasjonsgraden i gjennomsnitt 4 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G er kompensasjonsgraden i gjennomsnitt 8 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler. Det er totalt 143 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 4 G. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 4 G og 5 G er kompensasjonsgraden i gjennomsnitt 4,5 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler. For pensjonsgrunnlag over 5 G er kompensasjonsgraden med dagens og ny samordning om lag lik. Samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler faller mindre med pensjonsgrunnlaget enn dagens samordning.

Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 72,0 prosent med dagens samordningsregler og 70,6 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 1,4 prosentpoeng.

Figur 5.3 Faktisk kompensasjonsgrad og antall personer for statsansatte, alle

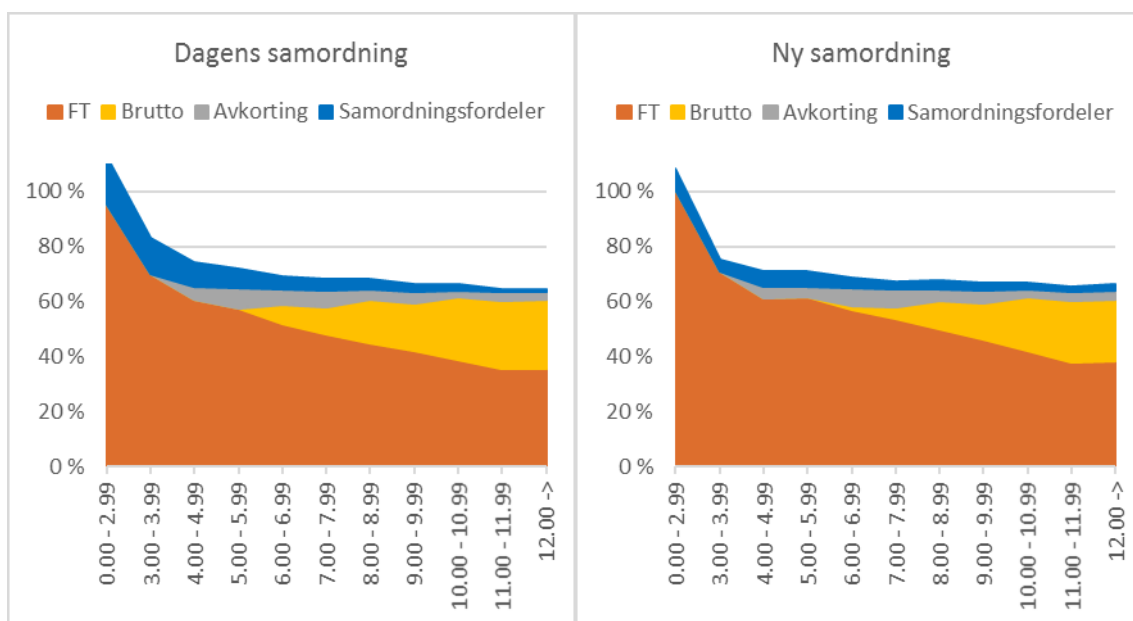

For personer som ikke har full opptjening i tjenstepensjonsordningen reduseres samordningsfradraget tilsvarende andelen manglende opptjening, jf. avsnitt 3.2. Det legges til grunn at dette prinsippet skal videreføres.

Manglende opptjening i tjenstepensjonsordningen reduserer brutto tjenstepensjon, og trekker dermed i retning av lavere kompensasjonsgrad. Siden deler av folketrygden, tilsvarende den manglende opptjeningen, er samordningsfri, er kompensasjonsgraden høyere enn det som følger av bruttopensjonen. Tjenstepensjonen er altså, som følge av avkortingsreglene, høyere enn det den ville vært dersom samordningsfradraget hadde vært uavhengig av opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen. Avkortingene gir dermed et eget bidrag til samlet kompensasjon.

Figur 5.4 illustrerer bidragene til samlet kompensasjon fra folketrygden, fra bruttogarantien, fra avkorting og fra samordningsfordelene. Samlet pensjon i de to panelene er lik linjene i figur 5.3. Figur 5.4 viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i tre deler – en del som kommer av bruttogarantien på 66 prosent, en del som kommer av avkortingsreglene og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler, utover avkorting. Uten samordningsfrie deler ville samlet pensjon utgjort summen av de oransje og gule feltene, dvs. folketrygden pluss tjenstepensjon som fyller opp til bruttogarantien for alle som har en folketrygdtytelse som er lavere enn bruttogarantien. Det grå feltet illustrerer økningen i samlet pensjon som kommer av at samordningsfradraget avkortes med tjenestetidsbrøken, dvs. at for dem som ikke har full opptjening så skjermes deler av folketrygden fra samordning. Det blå feltet illustrer samordningsfordelene bidrag til samlet kompensasjon, her definert som samordningsfrie deler utover det som følger av avkortingsreglene. Her ser vi igjen at samordningsfordelene er jevnere fordelt med pensjonsgrunnlag med ny samordning enn med dagens samordningsregler.

Figur 5.4 Dekomponert faktisk kompensasjonsgrad for statsansatte, alle

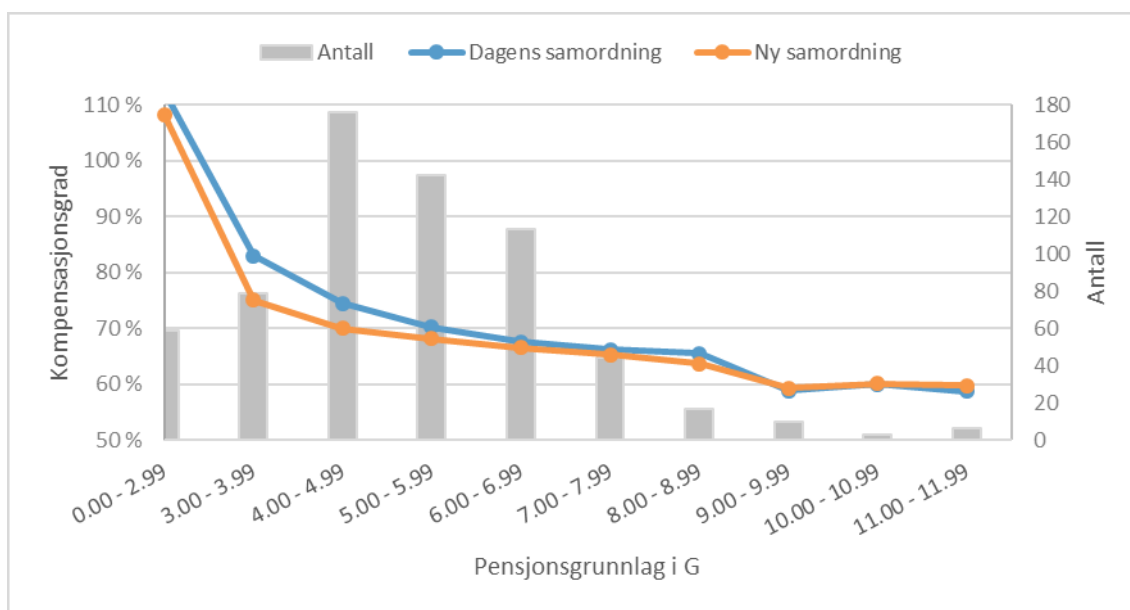
5.2.3 Stat – deltid

Figur 5.5 omfatter kun statsansatte som har jobbet deltid, dvs. alle som har en gjennomsnittlig stillingsprosent under 100. Samlet er dette en relativt liten gruppe sammenliknet med alle statsansatte. 649 personer har en gjennomsnittlig stillingsprosent under 100. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 0 og 3 G er samlet kompensasjonsgrad i gjennomsnitt om lag 4 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler, og for dem med pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G er kompensasjonsgraden om lag 8 prosentpoeng lavere. Det er totalt 138 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 4 G. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 4 G og 5 G er kompensasjonsgraden om lag 6 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler. For pensjonsgrunnlag over 5 G er forskjellen mellom dagens og ny

samordning klart mindre. Samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler faller mindre med pensjonsgrunnlag enn dagens samordning.

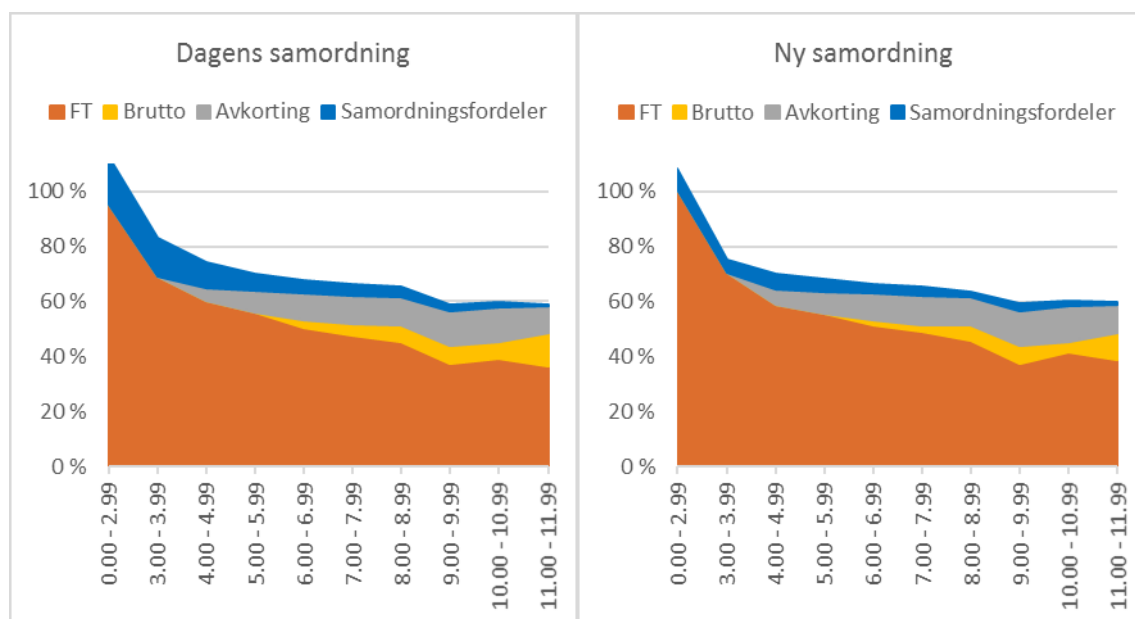
Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 75,6 prosent med dagens samordningsregler og 72,3 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 3,3 prosentpoeng.

Figur 5.5 Faktisk kompensasjonsgrad og antall personer for statsansatte med deltid

Figur 5.6 illustrerer bidragene til samlet kompensasjon fra folketrygden, fra brutto-garantien, fra avkorting og fra samordningsfordelene. Samlet pensjon i de to panelene er lik linjene i figur 5.5. Figur 5.6 viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Her ser vi at samordningsfordelene er klart mindre og jevnere fordelt etter pensjonsgrunnlag med ny samordning enn med dagens samordningsregler.

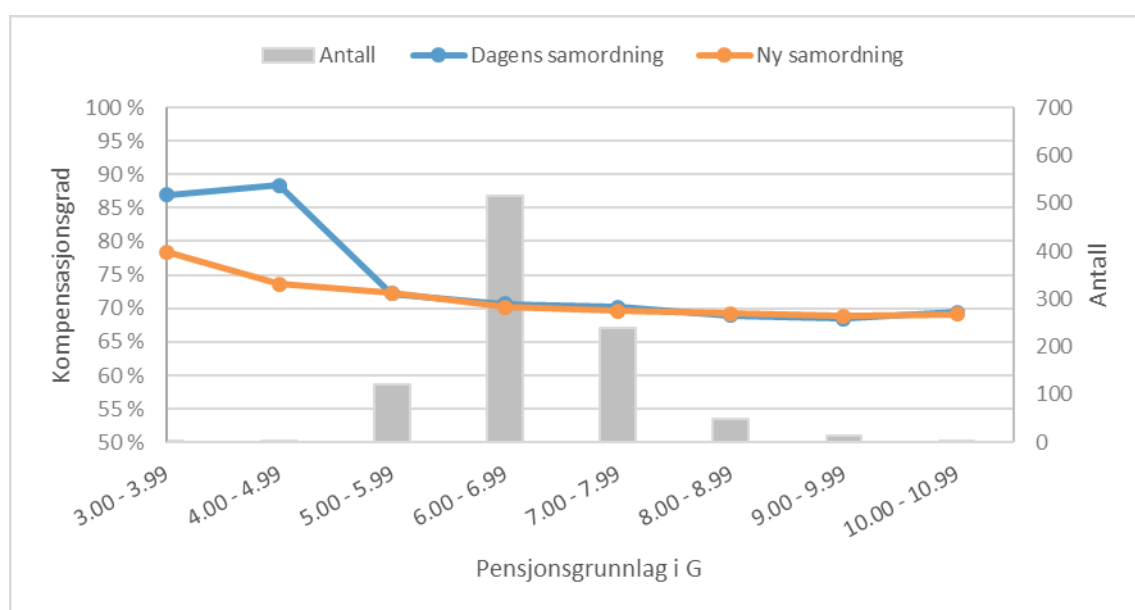
Figur 5.6 Dekomponert faktisk kompensasjonsgrad for statsansatte med deltid

5.2.4 Skole – full opptjening og heltid

Figur 5.7 viser faktiske kompensasjonsgrader med dagens og ny samordning for lærere fordelt etter pensjonsgrunnlag. Figuren inkluderer alle født i 1945 med full opptjening og som har jobbet heltid, til sammen 946 personer. For dem med lavest pensjonsgrunnlag, under 5 G, er kompensasjonsgraden mellom 9 og 15 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler. Det er imidlertid kun 3 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 5 G blant lærerne. For dem med pensjonsgrunnlag over 5 G er samlet kompensasjon med dagens og ny samordning tilnærmet lik.

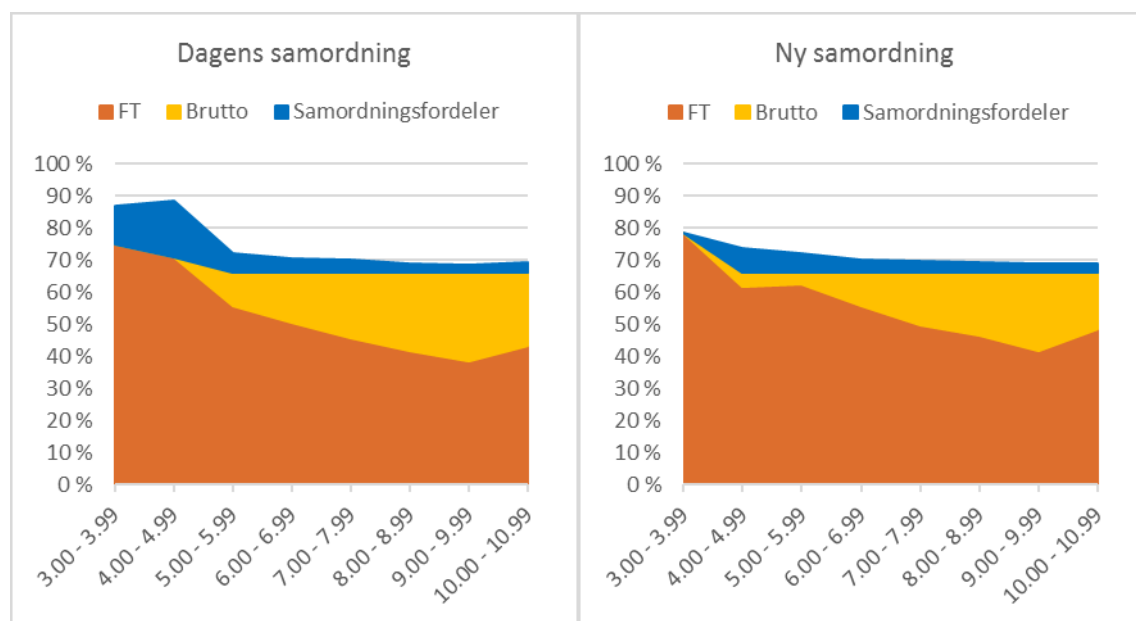
Figur 5.7 Faktisk kompensasjonsgrad og antall lærere med heltid og full opptjening

Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 70,6 prosent med dagens samordningsregler og 70,3 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 0,3 prosentpoeng.

Figur 5.8 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra brutto-garantien og fra samordningsfordelene.

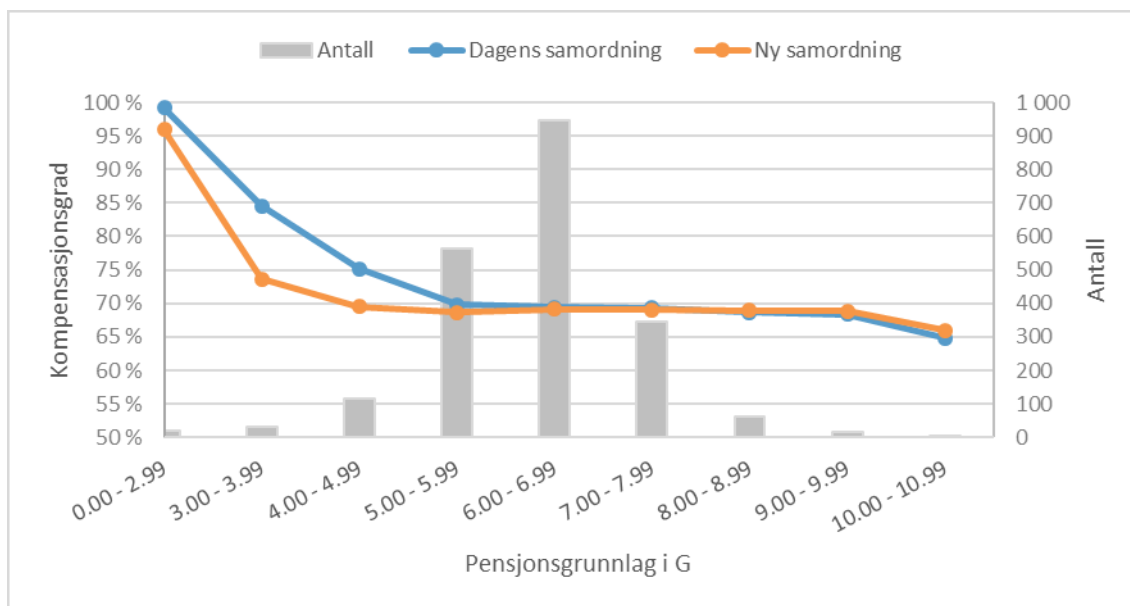
Figur 5.8 Dekomponert faktisk kompensasjonsgrad for lærere med heltid og full opptjening

5.2.5 Skole – alle

Figur 5.9 inkluderer alle lærerne født i 1945, dvs. også dem som ikke har full opptjening og som har jobbet deltid. Figuren omfatter på 2100 personer. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 0 og 3 G er kompensasjonsgraden om lag 3 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler, for dem med pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G er kompensasjonsgraden om lag 11 prosentpoeng lavere og for dem med pensjonsgrunnlag mellom 4 og 5 G er kompensasjonsgraden om lag 6 prosentpoeng lavere. Det er totalt 166 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 5 G. For pensjonsgrunnlag over 5 G er kompensasjonsgraden med dagens og ny samordning om lag lik.

Figur 5.9 Faktisk kompensasjonsgrad og antall lærere, alle

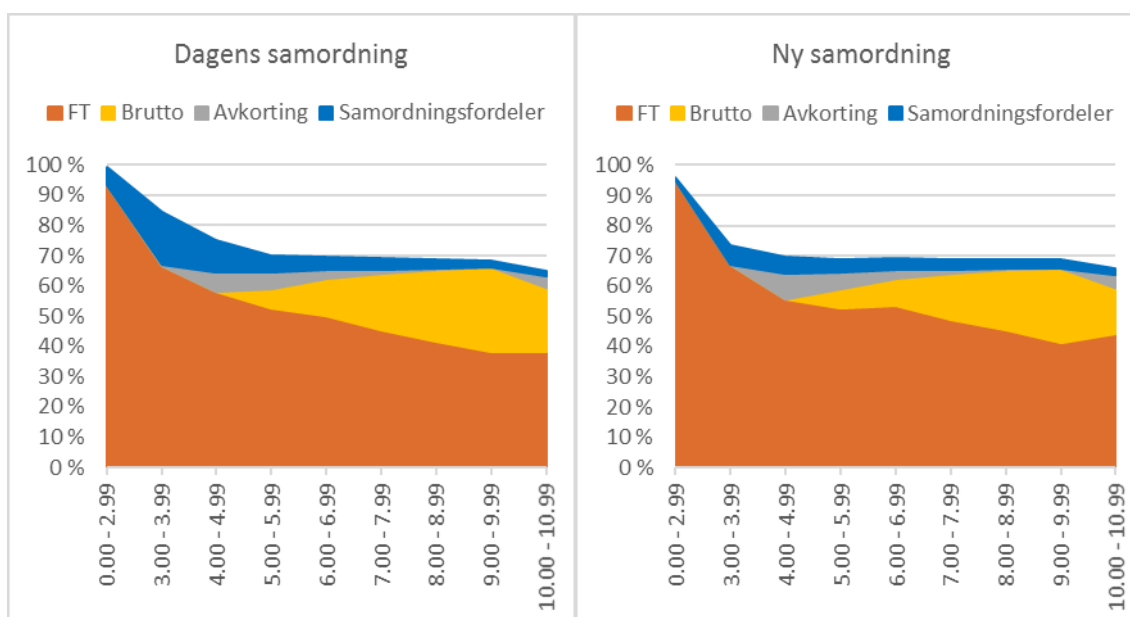

Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 70,3 prosent med dagens samordningsregler og 69,3 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 1,0 prosentpoeng.

Figur 5.10 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra bruttogarantien, fra avkorting og fra samordningsfordelene.

Figur 5.10 viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i tre deler – en del som kommer av bruttogarantien, en del som kommer av avkortingsreglene og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler, utover avkortingen. Her ser vi igjen at samordningsfordelene er jevnere fordelt med pensjonsgrunnlag med ny samordning enn med dagens samordningsregler.

Figur 5.10 Dekomponert faktisk kompensasjonsgrad for alle lærere

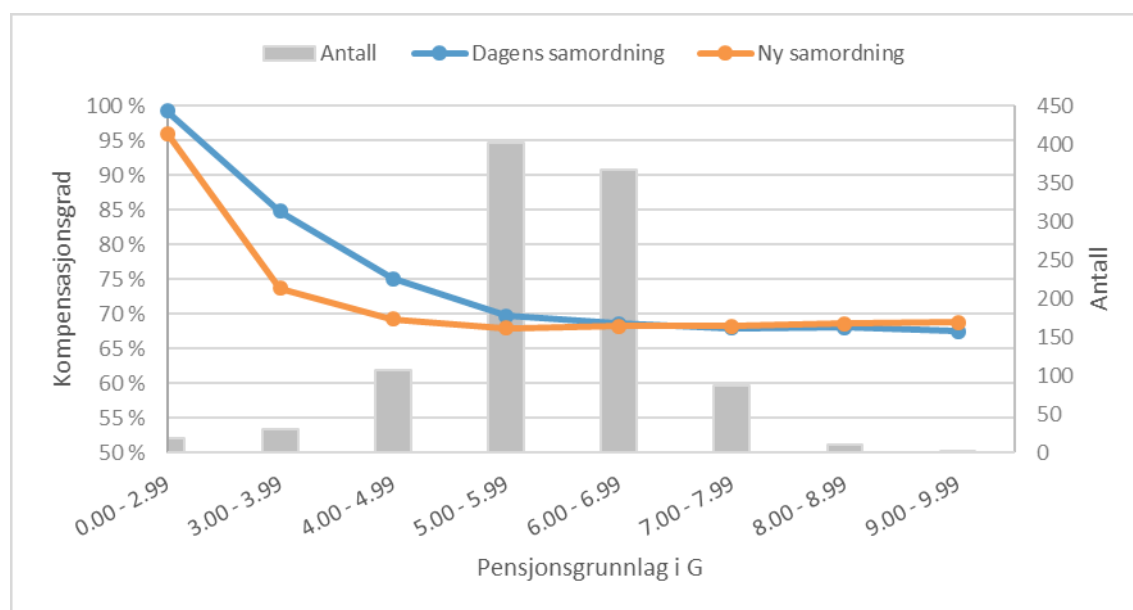

5.2.6 Skole – deltid

Figur 5.11 omfatter kun lærere som har jobbet deltid, dvs. alle som har en gjennomsnittlig stillingsprosent under 100. Samlet er dette en relativt liten gruppe, om lag 1000 personer. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 0 og 3 G er samlet kompensasjon om lag 3 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler, mens for dem med pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G er kompensasjonsgraden om lag 11 prosentpoeng lavere. Det er totalt 49 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 4 G. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 4 G og 5 G er samlet kompensasjon om lag 6 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler enn med dagens. For pensjonsgrunnlag over 5 G er forskjellen mellom dagens og ny samordning klart mindre. For de med pensjonsgrunnlag over 8 G er kompensasjonsgraden marginalt høyere med nye samordningsregler enn med dagens.

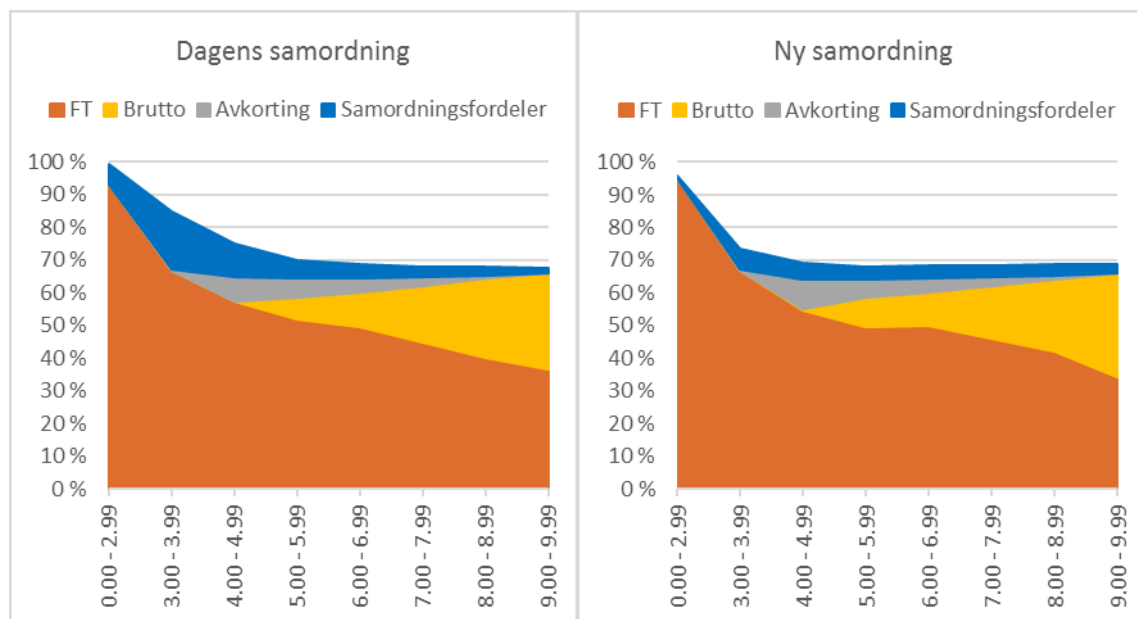
Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 70,7 prosent med dagens samordningsregler og 68,9 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 1,8 prosentpoeng.

Figur 5.11 Faktisk kompensasjonsgrad og antall lærere med deltid

Figur 5.12 viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i tre deler – en del som kommer av bruttogarantien, en del som kommer av avkortingsreglene og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler, utover avkortingen. Også i dette tilfellet er samordningsfordelene jevnere fordelt med pensjonsgrunnlaget med nye enn med gamle samordningsregler.

Figur 5.12 Dekomponert faktisk kompensasjonsgrad for lærere med deltid

Tabell 5.1 viser noen hovedtall fra beregningene fra SPK.

Tabell 5.1 Hovedtall for dagens og nye samordningsregler. SPK

	Dagens samordning				Ny samordning				Differanse pp.
	FT	OfTP	Sum	KG	FT	OfTP	Sum	KG	
Stat & skole – alle	3,19	1,22	4,41	71,2	3,39	0,96	4,35	69,9	-1,3
Stat – full opptjening	3,48	1,50	4,99	72,5	3,92	1,02	4,94	71,6	-0,9
Stat – alle	3,26	1,18	4,44	72,0	3,51	0,86	4,37	70,6	-1,4
Stat – deltid	2,93	0,82	3,75	75,6	2,95	0,66	3,61	72,3	-3,3
Skole – full opptjening	3,29	1,46	4,76	70,6	3,64	1,09	4,73	70,3	-0,3
Skole – alle	3,13	1,26	4,38	70,3	3,27	1,06	4,33	69,3	-1,0
Skole – deltid	2,97	1,11	4,08	70,7	2,93	1,06	3,99	68,9	-1,8

Forklaring: 'FT' refererer til gjennomsnittlig utbetaling fra folketrygden, målt i G. 'OfTP' er gjennomsnittlig utbetaling fra offentlig tjenstepensjon målt i G. 'Sum' er gjennomsnittlig utbetalt samlet pensjon målt i G. 'KG' viser gjennomsnittlig kompensasjonsgrad i prosent av sluttlønn. 'Differanse pp.' er forskjellen i samlet kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning i prosentpoeng.

5.3 KLP

KLP har beregnet samlet pensjon og sammensetningen av samlet pensjon for et utvalg av deres alderspensjonister. Beregningene er gjort på 1945, 1946, 1947 og 1948-kullet om omfatter 22 454 personer. Beregningene er gjort separat for fem risikofellesskap i KLP,

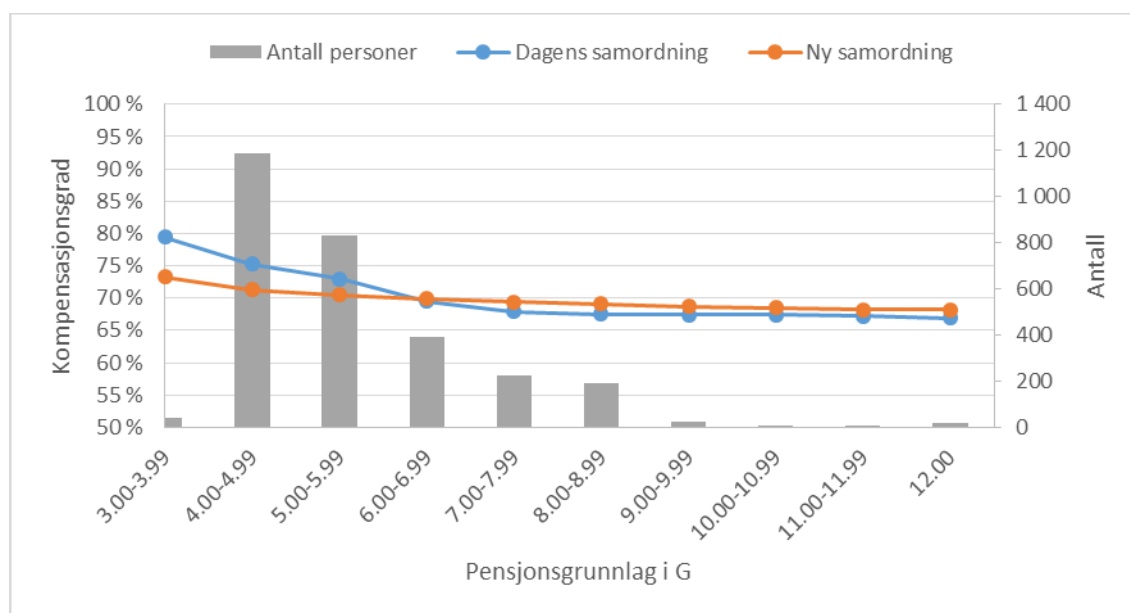
men hovedtyngden av det som presenteres i dette avsnittet omfatter risikofellesskapene *fellesordningen for kommuner og bedrifter* og *pensjonsordningen for sykepleiere*. Avslutningsvis presenteres noen hovedtall for *fellesordningen for fylkeskommuner*, *fellesordningen for statlige helseforetak* og *pensjonsordningen for sykehusleger*.

5.3.1 Fellesordningen for kommuner og bedrifter – full opptjening og heltid

Linjene i figur 5.13 viser faktiske kompensasjonsgrader med dagens og ny samordning for ansatte i fellesordningen for kommuner og bedrifter fordelt etter pensjonsgrunnlag. Figuren inkluderer alle medlemmer i fellesordningen for kommuner og bedrifter født 1945–1948 med full opptjeningstid og som har jobbet heltid. For dem med lavest pensjonsgrunnlag, under 4 G, er samlet kompensasjon med ny samordning om lag 6 prosentpoeng lavere enn med dagens samordning. Det er imidlertid veldig få personer med pensjonsgrunnlag under 4 G, kun 43 medlemmer til sammen fra 1945–1948-kullene. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 4 G og 5 G er samlet kompensasjon med ny samordning om lag 4 prosentpoeng lavere enn med dagens samordningsregler. Det er i dette inntektsintervallet det er klart flest medlemmer. For pensjonsgrunnlag over 5 G er forskjellen mellom dagens og ny samordning liten. For de med pensjonsgrunnlag over 7 G er kompensasjonsgraden med ny samordning marginalt høyere enn med dagens samordning. Dette betyr at samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler er klart mindre fallende med pensjonsgrunnlag enn dagens samordningsregler.

Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 72,1 prosent med dagens samordningsregler og 70,5 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 1,6 prosentpoeng.

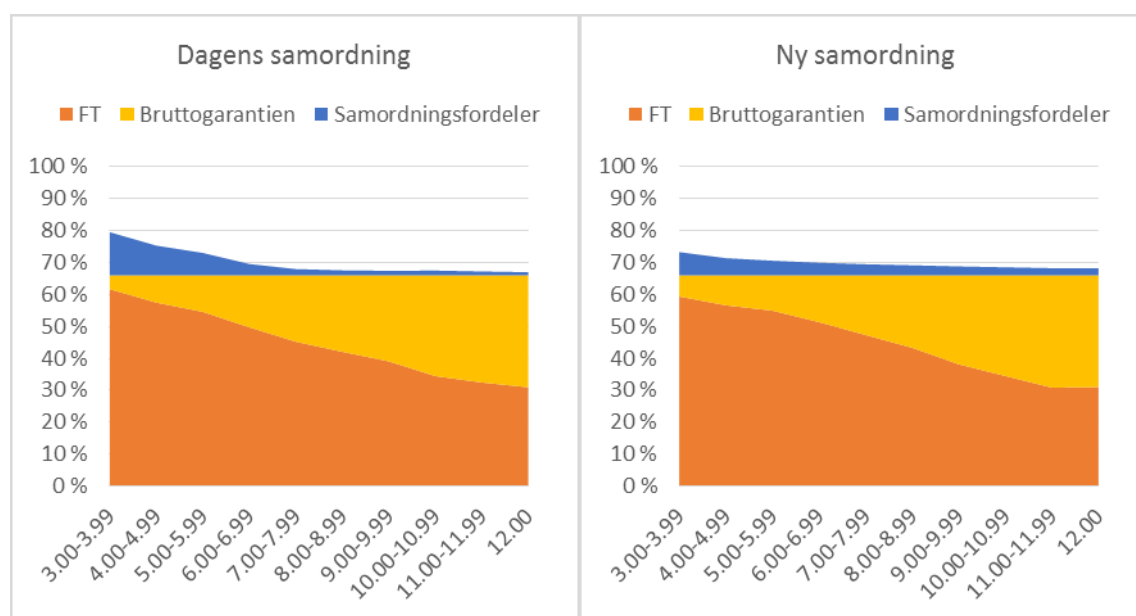
Figur 5.13 Kompensasjonsgrader og antall personer med heltid og full opptjening i fellesordningen for kommuner og bedrifter

Figur 5.14 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra bruttogarantien og fra samordningsfordelene med dagens og nye samordningsregler.

Figuren viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i to deler – en del som kommer av bruttogarantien på 66 prosent og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler. Uten samordningsfrie deler ville samlet pensjon utgjort summen av de oransje og gule feltene og samlet kompensasjonsgrad ville blitt 66 prosent både med dagens og ny samordning. Det blå feltet illustrerer samordningsfordelene bidrag til samlet kompensasjon. Her ser vi tydelig at samordningsfordelene er jevnere fordelt med pensjonsgrunnlag med ny samordning enn med dagens samordning.

Figur 5.14 Dekomponerte faktiske kompensasjonsgrader for personer med heltid og full opptjening – Fellesordningen for kommuner og bedrifter

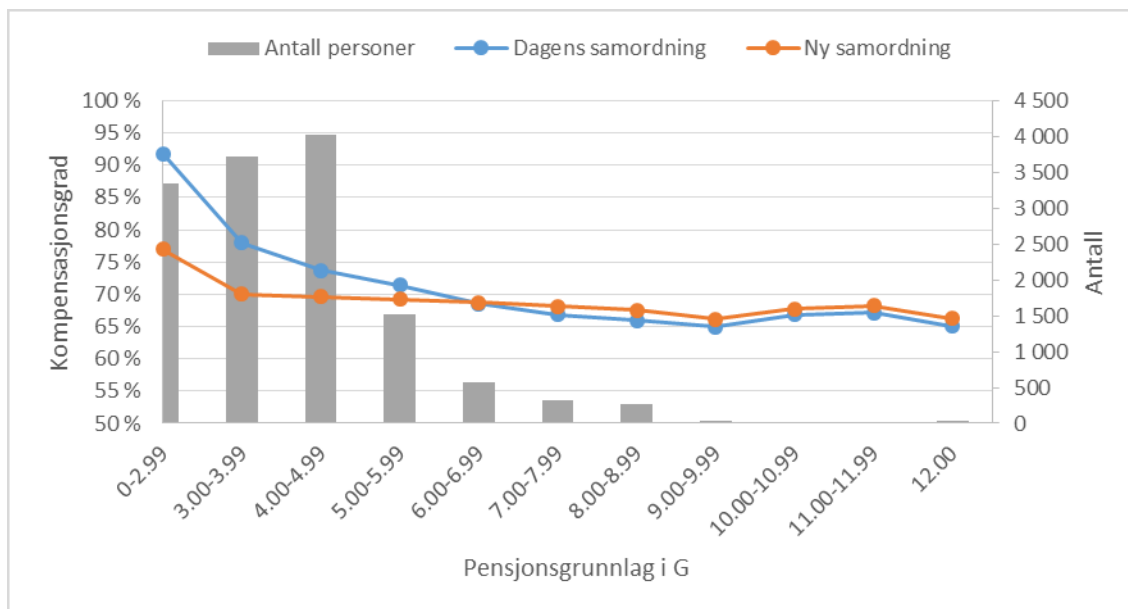

5.3.2 Fellesordningen for kommuner og bedrifter – alle

Figur 5.15 viser faktiske kompensasjonsgrader med dagens og ny samordning for alle (dvs. også de uten full opptjening og med deltid) i fellesordningen for kommuner og bedrifter fordelt etter pensjonsgrunnlag. For dem med pensjonsgrunnlag under 3 G er kompensasjonsgraden med ny samordning om lag 15 prosentpoeng lavere enn med dagens samordningsregler. Det er totalt 3342 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 3 G. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G er kompensasjonsgraden om lag 8 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler, og det er 3727 medlemmer i dette intervallet. I det intervallet hvor det er flest medlemmer, pensjonsgrunnlag mellom 4 og 5 G, er kompensasjonsgraden om lag 4 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler. I dette intervallet er det 4027 medlemmer. For pensjonsgrunnlag over 5 G er forskjellen mellom dagens og ny samordning klart mindre. For de med pensjonsgrunnlag over 7 G er kompensasjonsgraden marginalt høyere med nye samordningsregler. Dette betyr at samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler er klart mindre fallende med pensjonsgrunnlag enn dagens samordning.

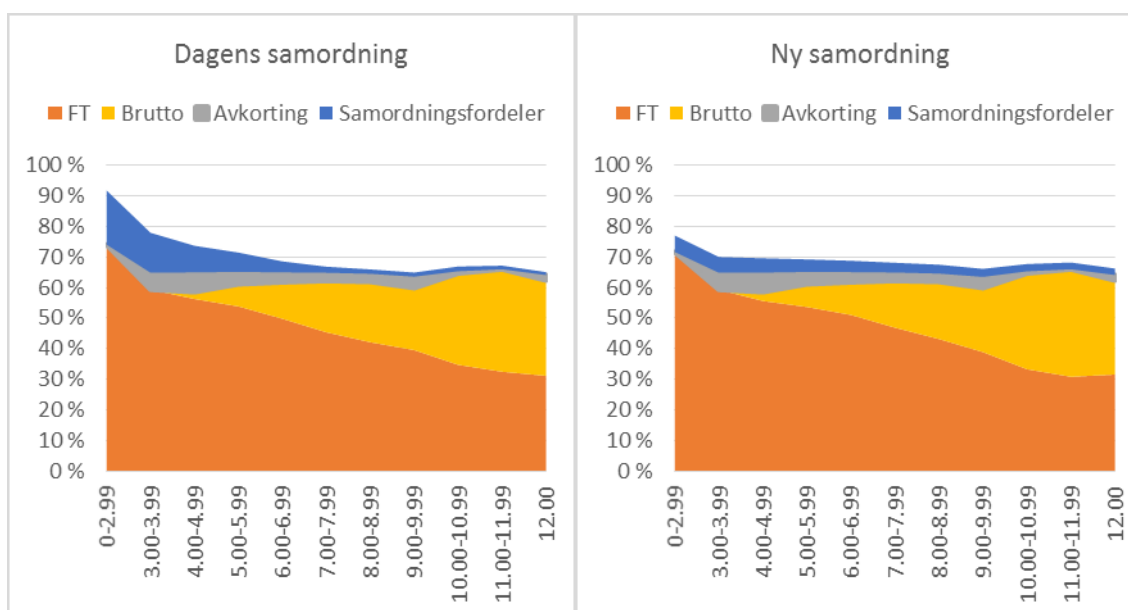
Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for bestanden er 75,7 prosent med dagens samordningsregler og 70,6 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 5,1 prosentpoeng.

Figur 5.15 Kompensasjonsgrader og antall personer i fellesordningen for kommuner og bedrifter, alle

Figur 5.16 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra bruttogarantien, fra avkorting og fra samordningsfordelene. Figuren viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenestepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenestepensjonsordningen er dekomponert i

Figur 5.16 Dekomponerte kompensasjonsgrader for fellesordningen for kommuner og bedrifter, alle

tre deler – en del som kommer av bruttogarantien, en del som kommer av avkortingsreglene og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler utover avkortingen. Her ser vi igjen at samordningsfordelene er jevnere fordelt med pensjonsgrunnlag med ny samordning enn med dagens samordningsregler.

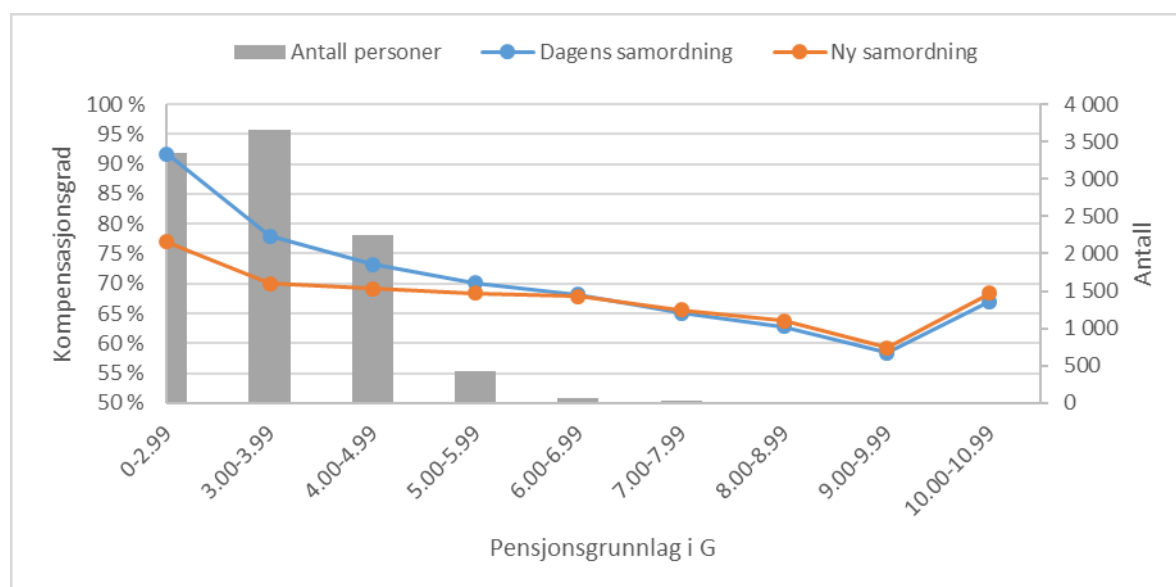
5.3.3 Fellesordningen for kommuner og bedrifter – deltid

Figur 5.17 viser faktiske kompensasjonsgrader etter pensjonsgrunnlag for dem som har jobbet deltid. Deltid inkluderer alle som har en gjennomsnittlig stillingsprosent under 100. I motsetning til i staten og skolen, er omfanget av deltid i fellesordningen for kommuner og bedrifter relativt omfattende. Gruppen omfatter om lag 9800 personer, og dette er om lag 70 prosent av alle i fellesordningen for kommuner og bedrifter.

For dem med pensjonsgrunnlag under 3 G er samlet kompensasjon med ny samordning om lag 15 prosentpoeng lavere enn med dagens samordning. Det er totalt 3341 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 3 G. Det er 3656 medlemmer som har pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G, og for disse er samlet kompensasjon om lag 8 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 4 og 5 G er samlet kompensasjonsgrad om lag 4 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler. I dette intervallet er det 2244 medlemmer. For pensjonsgrunnlag over 5 G er forskjellen mellom dagens og ny samordning klart mindre. Dette betyr at samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler er klart mindre fallende med pensjonsgrunnlag enn med dagens samordningsregler.

Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for alle med deltid er 79,0 prosent med dagens samordningsregler og 71,5 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 8 prosentpoeng.

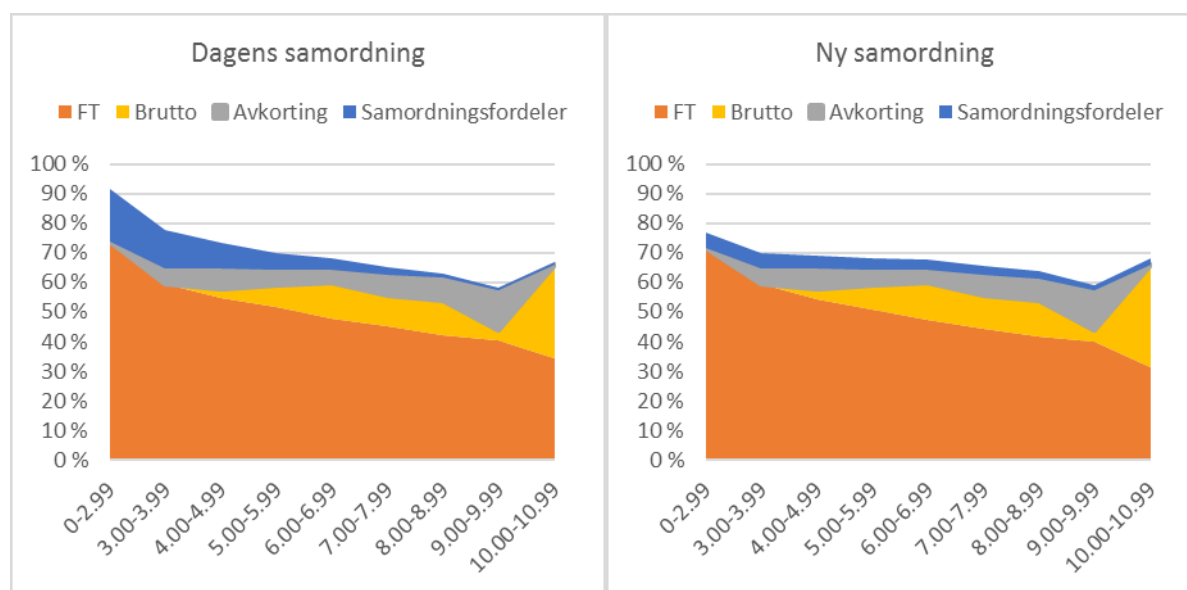
Figur 5.17 Kompensasjonsgrad og antall personer i fellesordningen for kommuner og bedrifter, deltid

Figur 5.18 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra bruttogarantien, fra avkorting og fra samordningsfordelene. Figuren viser hvor mye av

samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i tre deler – en del som kommer av bruttogarantien, en del som kommer av avkortingsreglene og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler utover avkortingen. Også her varierer samordningsfordelene mindre med pensjonsgrunnlaget med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler.

Figur 5.18 Dekomponerte kompensasjonsgrader for fellesordningen for kommuner og bedrifter, deltid

Tabell 5.2 viser noen hovedtall for dagens og nye samordningsregler for fellesordningen for kommuner og bedrifter.

Tabell 5.2 Hovedtall for dagens og nye samordningsregler for fellesordningen for kommuner og bedrifter

	Dagens samordning				Ny samordning				Differanse pp.
	FT	OFTP	Sum	KG	FT	OFTP	Sum	KG	
Alle	2,34	0,75	3,09	75,7	2,33	0,55	2,88	70,6	-5,1
Full opptjening	2,93	1,16	4,06	72,1	2,95	1,02	3,97	70,5	-1,6
Deltid	2,11	0,64	2,75	79,0	0,08	0,39	2,47	71,0	-8,0

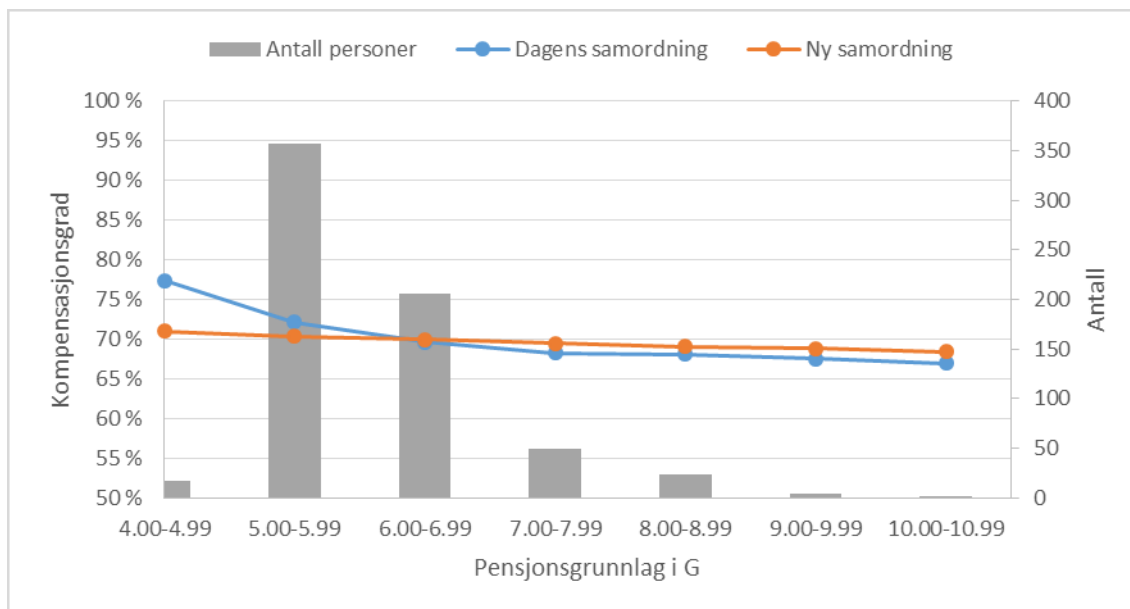
Forklaring: 'FT' refererer til gjennomsnittlig utbetaling fra folketrygden, målt i G. 'OFTP' er gjennomsnittlig utbetaling fra offentlig tjenstepensjon målt i G. 'Sum' er gjennomsnittlig utbetalt samlet pensjon målt i G. 'KG' viser gjennomsnittlig kompensasjonsgrad i prosent av sluttlønn. 'Differanse pp.' er forskjellen i samlet kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning i prosentpoeng.

5.3.4 Pensjonsordningen for sykepleiere – full opptjening og heltid

Figur 5.19 viser faktiske kompensasjonsgrader med dagens og ny samordning for medlemmer i pensjonsordningen for sykepleiere fordelt etter pensjonsgrunnlag. Figuren

inkluderer alle medlemmer i pensjonsordningen for sykepleiere født 1945–1948 med full opptjening og som har jobbet heltid.

Figur 5.19 Kompensasjonsgrader og antall personer med heltid og full opptjening i pensjonsordningen for sykepleiere

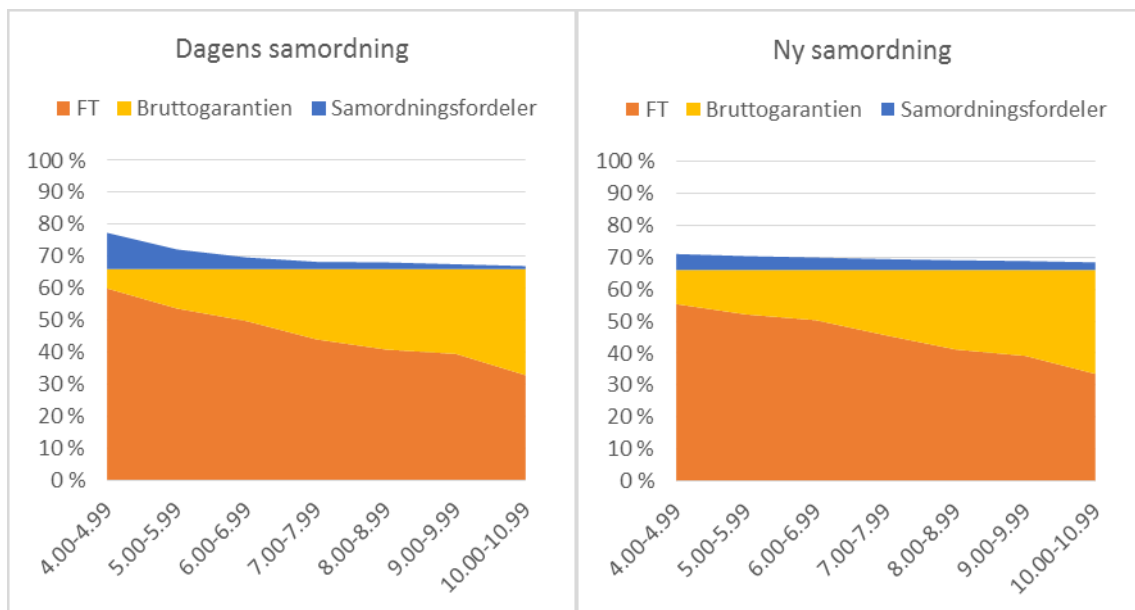

For dem med lavest pensjonsgrunnlag, under 5 G, er samlet kompensasjon med ny samordning om lag 6 prosentpoeng lavere enn med dagens samordning. Det er imidlertid veldig få personer med pensjonsgrunnlag under 5 G, kun 17 medlemmer til sammen fra 1945–1948-kullene. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 5 G og 6 G er ny samordning om lag 2 prosentpoeng lavere enn ved dagens samordning. Det er i dette inntektsintervallet det er klart flest medlemmer. For pensjonsgrunnlag over 6 G gir ny samordning høyere kompensasjonsgrad enn dagens samordning, men forskjellen mellom dagens og ny samordning er liten. Dette betyr at samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler er klart mindre fallende med pensjonsgrunnlag enn dagens samordningsregler.

Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for sykepleiere med heltid og full tjenestetid er 70,8 prosent med dagens samordningsregler og 70,0 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 0,8 prosentpoeng.

Figur 5.20 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra bruttogarantien og fra samordningsfordelene med dagens og nye samordningsregler. Igjen ser vi tydelig at samordningsfordelene er jevnere fordelt etter pensjonsgrunnlag med ny samordning enn med dagens samordning.

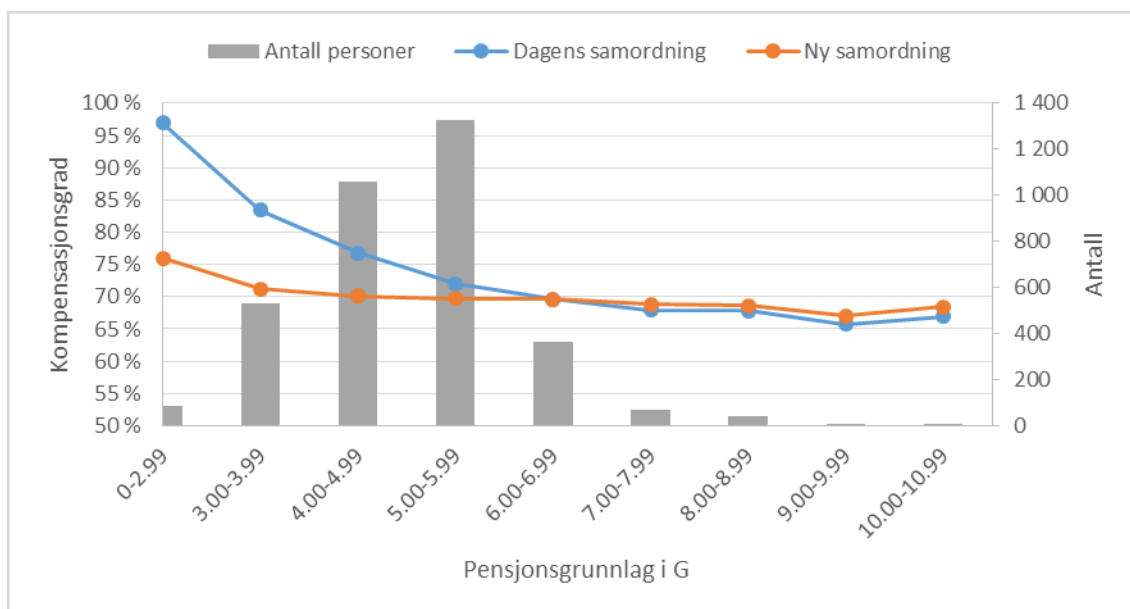
Figur 5.20 Dekomponerte kompensasjonsgrader med dagens og ny samordning for personer med heltid og full opptjening – Pensjonsordningen for sykepleiere

5.3.5 Pensjonsordningen for sykepleiere – alle

Figur 5.21 viser faktiske kompensasjonsgrader med dagens og ny samordning for alle (dvs. også de uten full opptjening og med deltid) i pensjonsordningen for sykepleiere fordelt etter pensjonsgrunnlag.

Figur 5.21 Kompensasjonsgrader og antall personer i pensjonsordningen for sykepleiere, alle

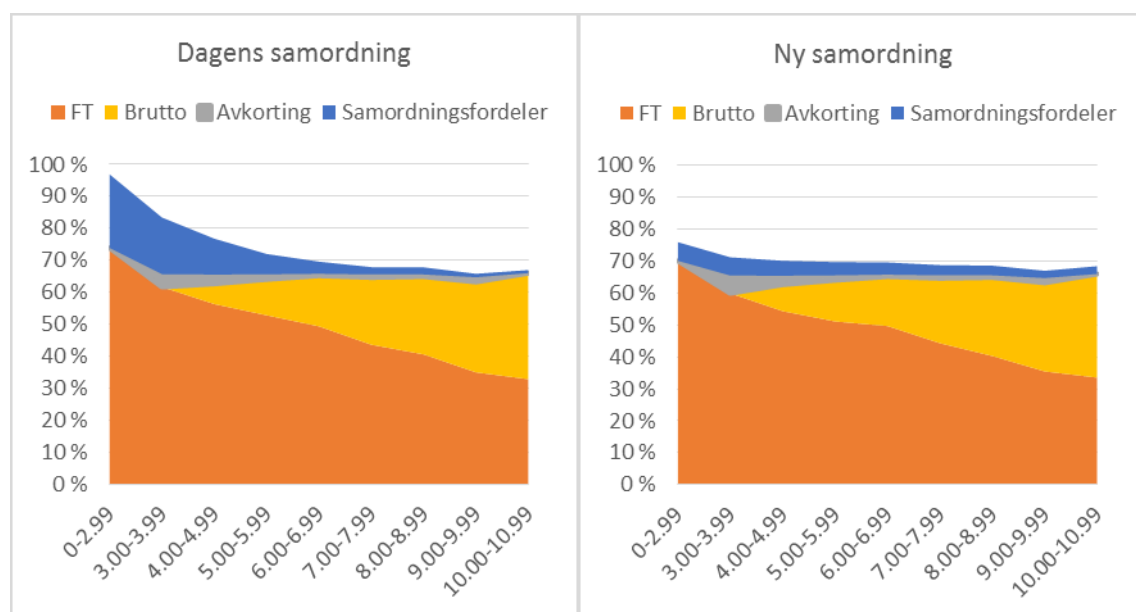
For dem med pensjonsgrunnlag under 3 G er samlet kompensasjon med ny samordning om lag 21 prosentpoeng lavere enn med dagens samordning. Det er kun 88 medlemmer med pensjonsgrunnlag under 3 G. For personer med pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G

(533 medlemmer) er kompensasjonsgraden med ny samordning om lag 12 prosentpoeng lavere enn med dagens samordning, og for personer med pensjonsgrunnlag mellom 4 og 5 G (1061 medlemmer) er samlet kompensasjon med ny samordning om lag 7 prosentpoeng lavere. I intervallet hvor det er flest medlemmer, pensjonsgrunnlag mellom 5 og 6 G, er gir ny samordning en kompensasjonsgrad som er om lag 2 prosentpoeng lavere enn med dagens samordning. For pensjonsgrunnlag over 6 G gir ny samordning høyere samlet kompensasjonsgrad enn dagens samordning, men forskjellen mellom ny samordning og dagens samordning er liten. Dette betyr at samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler er klart mindre fallende med pensjonsgrunnlag enn med dagens samordningsregler.

Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for sykepleierne er 74,4 prosent med dagens samordningsregler og 70,0 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 4,4 prosentpoeng.

Figur 5.22 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra bruttogarantien, fra avkorting og fra samordningsfordelene. Figuren viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i tre deler – en del som kommer av bruttogarantien, en del som kommer av avkortingsreglene og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler utover avkortingen. Her ser vi igjen at samordningsfordelene er jevnere fordelt med pensjonsgrunnlag med ny samordning enn med dagens samordningsregler.

Figur 5.22 Dekomponerte kompensasjonsgrader for pensjonsordningen for sykepleiere, alle

5.3.6 Pensjonsordningen for sykepleiere – deltid

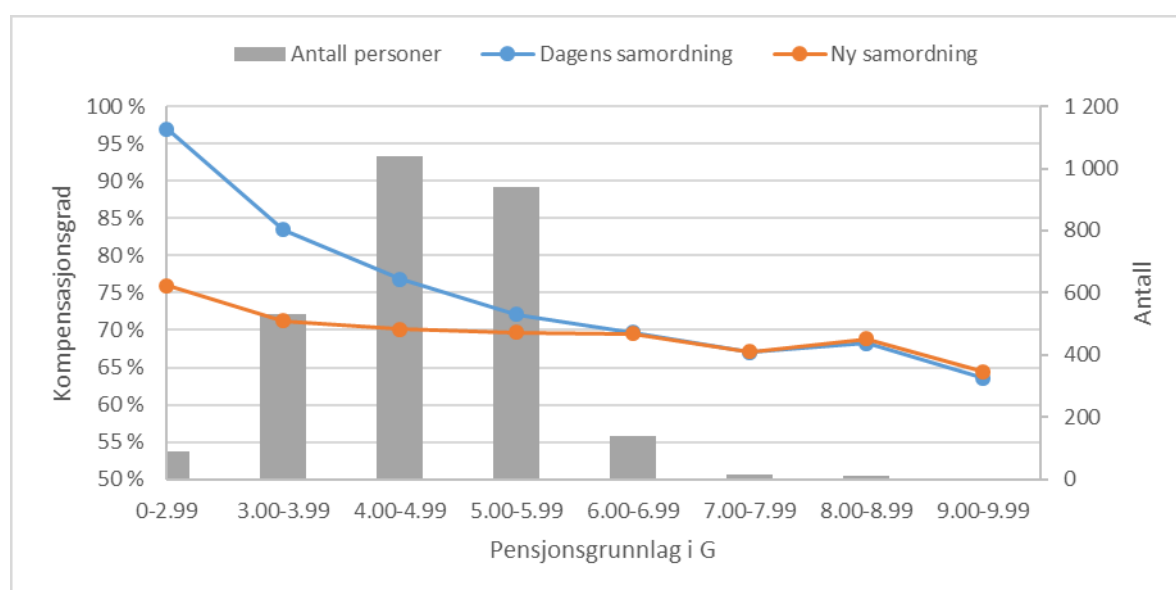
Figur 5.23 viser faktiske kompensasjonsgrader kun for dem som har jobbet deltid fordelt etter pensjonsgrunnlag. Deltid inkluderer alle som har en gjennomsnittlig stillingsprosent under 100. I pensjonsordningen for sykepleiere er deltid svært utbredt. Gruppen

omfatter 2771 personer, og dette utgjør om lag 80 prosent av alle i pensjonsordningen for sykepleiere.

For dem som har pensjonsgrunnlag under 3 G er samlet kompensasjon med ny samordning om lag 21 prosentpoeng lavere enn med dagens samordning. Dette er en liten gruppe på totalt 88 medlemmer. For dem med pensjonsgrunnlag mellom 3 og 4 G er samlet kompensasjon om lag 12 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler, og det er 533 medlemmer i dette intervallet. Det er klart flest medlemmer med pensjonsgrunnlag mellom 4 og 5 G (1039 medlemmer) og med pensjonsgrunnlag mellom 5 og 6 G (939 medlemmer). Her er kompensasjonsgraden hhv. 7 og 2 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler. For pensjonsgrunnlag over 6 G er forskjellen mellom dagens og nye samordningsregler klart mindre. Dette betyr at samlet kompensasjonsgrad med nye samordningsregler er klart mindre fallende med pensjonsgrunnlag enn dagens samordning.

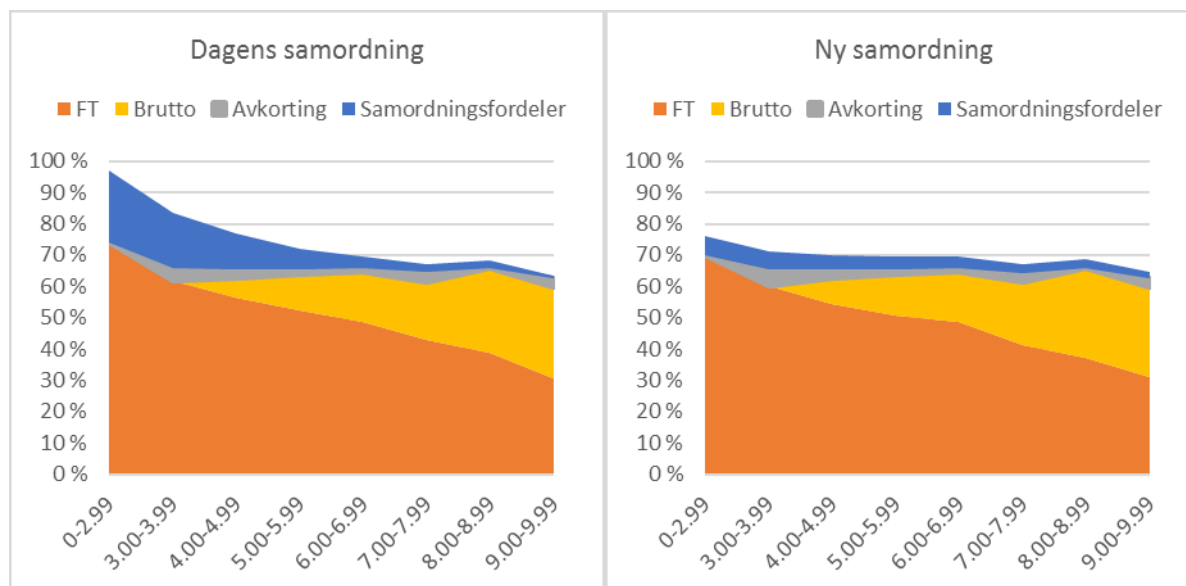
Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for sykepleiere med deltid er 75,5 prosent med dagens samordningsregler og 70,0 prosent med nye samordningsregler, dvs. en differanse på 5,5 prosentpoeng.

Figur 5.23 Kompensasjonsgrader og antall personer i pensjonsordningen for sykepleiere, deltid

Figur 5.24 illustrerer bidragene til samlet kompensasjonsgrad fra folketrygden, fra bruttogarantien, fra avkorting og fra samordningsfordelene. Figuren viser hvor mye av samlet pensjon som kommer fra folketrygden og hvor mye som kommer fra tjenstepensjonsordningen. Det som utbetales fra tjenstepensjonsordningen er dekomponert i tre deler – en del som kommer av bruttogarantien, en del som kommer av avkortingsreglene og en del som kommer av at det er samordningsfrie deler utover avkorting. Vi ser at samordningsfordelene er mindre og jevnere fordelt etter pensjonsgrunnlag med nye samordningsregler enn med dagens samordningsregler.

Figur 5.24 Dekomponerte kompensasjonsgrader for pensjonsordningen for sykepleiere, deltid

Tabell 5.3 viser noen hovedtall for dagens og nye samordningsregler for pensjonsordningen for sykepleiere.

Tabell 5.3 Hovedtall, dagens og ny samordning, for pensjonsordningen for sykepleiere.

	Dagens samordning				Ny samordning				Differanse pp.
	FT	OfTP	Sum	KG	FT	OfTP	Sum	KG	
Alle	2,70	1,02	3,72	74,4	2,63	0,87	3,50	70,0	-4,4
Full opptjening	3,08	1,22	4,30	70,8	3,05	1,20	4,25	70,0	-0,8
Deltid	2,60	0,97	3,57	75,5	2,55	0,79	3,31	70,0	-5,5

Forklaring: 'FT' refererer til gjennomsnittlig utbetaling fra folketrygden, målt i G. 'OfTP' er gjennomsnittlig utbetaling fra offentlig tjenestepensjon målt i G. 'Sum' er gjennomsnittlig utbetalt samlet pensjon målt i G. 'KG' viser gjennomsnittlig kompensasjonsgrad i prosent av sluttlønn. 'Differanse pp.' er forskjellen i samlet kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning i prosentpoeng.

5.3.7 Hovedtall for fellesordningene for fylkeskommuner og statlige helseforetak og for pensjonsordningen for sykehusleger

Tabell 5.4, tabell 5.5 og tabell 5.6 gir noen hovedtall for tre av risikofellesskapene i KLP. Tallene for fellesordningen for fylkeskommuner og fellesordningen for statlige helseforetak viser det de samme hovedresultatene som for fellesordningen for kommuner og bedrifter: Det er små forskjeller i gjennomsnittlig kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning når vi kun ser på dem med full opptjening og heltid. Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning er klart større blant dem som har

jobbet deltid. Deltidgruppen utgjør flertallet i disse risikofellesskapene og samlet gjør dette at differansen i gjennomsnittlig kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning er klart større enn i SPK. Pensjonsordningen for sykehusleger skiller seg klart fra de andre risikofellesskapene i KLP. Dette skyldes først og fremst at denne gruppen har et klart høyere pensjonsgrunnlag enn de andre gruppene og kun en liten andel av sykehuslegene har jobbet deltid.

Tabell 5.4 oppsummerer noen hovedtall for dagens og nye samordningsregler for fellesordningen for fylkeskommuner. Totalt består denne gruppen av om lag 1400 personer hvorav om lag 60 prosent har jobbet deltid.

Tabell 5.4 Hovedtall, dagens og ny samordning, for fellesordningen for fylkeskommuner.

	Dagens samordning				Ny samordning				Differanse pp.
	FT	OfTP	Sum	KG	FT	OfTP	Sum	KG	
Alle	2,49	0,88	3,37	74,1	2,45	0,75	3,20	70,3	-3,8
Full opptjening	3,05	1,3	4,35	70,6	3,04	1,27	4,31	70,0	-0,3
Deltid	2,16	0,68	2,84	78,2	2,11	0,47	2,58	71,1	-7,1

Forklaring: 'FT' refererer til gjennomsnittlig utbetaling fra folketrygden, målt i G. 'OfTP' er gjennomsnittlig utbetaling fra offentlig tjenstepensjon målt i G. 'Sum' er gjennomsnittlig utbetalt samlet pensjon målt i G. 'KG' viser gjennomsnittlig kompensasjonsgrad i prosent av sluttlønn. 'Differanse pp.' er forskjellen i samlet kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning i prosentpoeng.

Tabell 5.5 oppsummerer noen hovedtall for dagens og nye samordningsregler for fellesordningen for statlige helseforetak. Totalt består denne gruppen av om lag 3500 personer hvor om lag 65 prosent har jobbet deltid.

Tabell 5.5 Hovedtall, dagens og ny samordning, for fellesordningen for statlige helseforetak.

	Dagens samordning				Ny samordning				Differanse pp.
	FT	OfTP	Sum	KG	FT	OfTP	Sum	KG	
Alle	2,41	0,80	3,21	76,8	2,37	0,59	2,96	72,8	-6,0
Full opptjening	2,78	1,00	3,78	72,8	2,74	0,93	3,67	70,7	-2,1
Deltid	2,23	0,72	2,95	80,6	2,19	0,44	2,63	71,9	-8,7

Forklaring: 'FT' refererer til gjennomsnittlig utbetaling fra folketrygden, målt i G. 'OfTP' er gjennomsnittlig utbetaling fra offentlig tjenstepensjon målt i G. 'Sum' er gjennomsnittlig utbetalt samlet pensjon målt i G. 'KG' viser gjennomsnittlig kompensasjonsgrad i prosent av sluttlønn. 'Differanse pp.' er forskjellen i samlet kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning i prosentpoeng.

Tabell 5.6 oppsummerer noen hovedtall for dagens og nye samordningsregler for pensjonsordningen for sykehusleger. Totalt består denne gruppen av om lag 250 personer hvorav et klart flertall, 86 prosent, har jobbet fulltid.

Tabell 5.6 Hovedtall, dagens og ny samordning, for pensjonsordningen for sykehusleger

	Dagens samordning				Ny samordning				Differanse pp.
	FT	OfTP	Sum	KG	FT	OfTP	Sum	KG	
Alle	3,78	3,46	7,24	66,9	3,68	3,68	7,36	68,0	1,1
Full opptjening	3,78	3,59	7,37	67,1	3,71	3,80	7,51	68,4	1,3
Deltid	3,75	2,66	6,41	65,9	3,51	2,90	6,41	65,9	0,0

Forklaring: 'FT' refererer til gjennomsnittlig utbetaling fra folketrygden, målt i G. 'OfTP' er gjennomsnittlig utbetaling fra offentlig tjenstepensjon målt i G. 'Sum' er gjennomsnittlig utbetalt samlet pensjon målt i G. 'KG' viser gjennomsnittlig kompensasjonsgrad i prosent av sluttlønn. 'Differanse pp.' er forskjellen i samlet kompensasjonsgrad med dagens og ny samordning i prosentpoeng.

6 Overgangskullene 1954–1962

6.1 Innledning

Personer som er født fra og med 1954 og til og med 1962, gjerne omtalt som overgangskullene, får én del av alderspensjonen fra folketrygden beregnet med gamle opptjeningsregler og én del av folketrygden beregnet med nye opptjeningsregler. Dette avsnittet skisserer hvordan levealdersjustering og nye samordningsregler fases inn for overgangskullene.

6.2 Levealdersjustering for overgangskullene 1954–1962

Departementet foreslår at levealdersjusteringen av brutto tjenstepensjon følger innfasingen av ny opptjeningsmodell i folketrygden. Dette innebærer at brutto tjenstepensjon for overgangskullene 1954–1962 må levealdersjusteres på to forskjellige måter, avhengig av hvilken folketrygd det skal samordnes med.

Bruttopensjonen som samordnes med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter gamle opptjeningsregler, skal levealdersjusteres ved å benytte justeringstall som er lik folketrygdens forholdstall, se avsnitt 2.2. Bruttopensjonen som samordnes med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye opptjeningsregler, skal levealdersjusteres ved å benytte justeringstall som er lik folketrygdens delingstall dividert med 13,42.

Resultatet blir én bruttopensjon som er sammensatt av to deler: en del som er levealdersjustert med justeringstall avledet av forholdstall og vektet med andelen av folketrygden som er opptjent etter gammel opptjeningsmodell, og en del som er levealdersjustert med justeringstall avledet av delingstall og vektet med andelen av folketrygden som er opptjent etter ny opptjeningsmodell.

Det vises til utkast til endringer i lov om Statens pensjonskasse § 24 og § 24 a.

6.3 Innfasing av nye samordningsregler

Departementet foreslår at de nye samordningsreglene også fases inn i takt med innfasingen av ny opptjeningsmodell i folketrygden. For overgangskullene 1954–1962 vil dette virke som om det gjøres to samordningsfradrag: et fradraget som beregnes som om *all* opptjening hadde skjedd etter gamle opptjeningsregler og et fradraget som beregnes som om *all* opptjening hadde skjedd etter nye opptjeningsregler. De to fradragene veies sammen med de samme vektene som benyttes for alderspensjon fra folketrygden.

Samordningsfradraget kan i dag aldri være høyere enn bruttopensjonen. Departementet foreslår at dette prinsippet også skal gjelde for overgangskullene ved at de to fradragene begrenses på tilsvarende måte: fradraget som er beregnet etter gamle regler kan ikke være høyere enn den bruttopensjonen som levealdersjusteres med justeringstall avledet av forholdstall; og fradraget som er beregnet etter nye regler kan ikke være høyere enn den bruttopensjonen som levealdersjusteres med justeringstall avledet av delingstall.

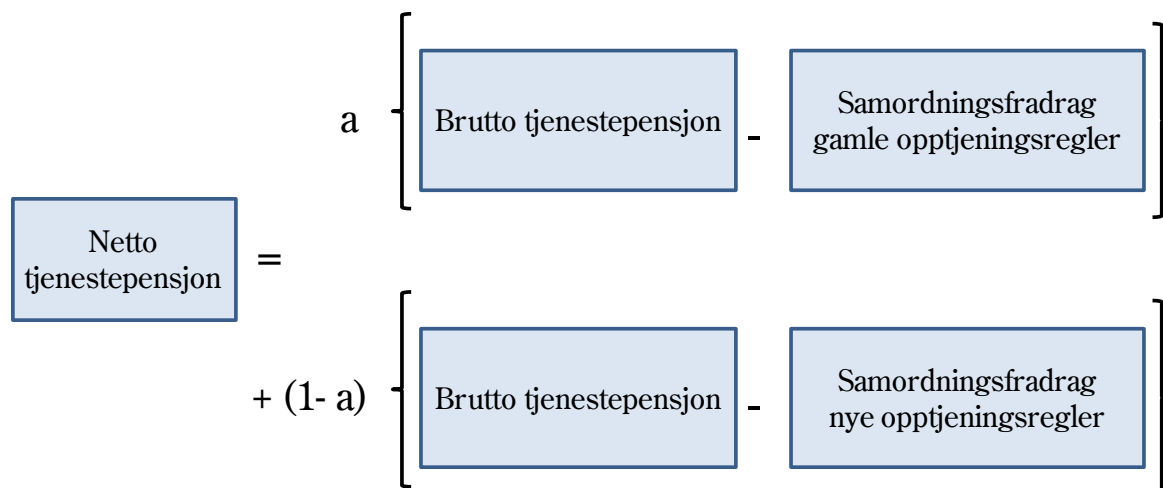
Resultatet blir altså ett samordningsfradrag som er sammensatt av to deler: en del som er beregnet etter gamle regler og vektet med andelen av folketrygden som er opptjent etter gammel opptjeningsmodell; og en del som er beregnet etter nye regler og vektet med andelen av folketrygden som er opptjent etter ny opptjeningsmodell.

Resultatet blir som om det ble beregnet to nettopensjoner som veies sammen med de samme vektene som benyttes for alderspensjon fra folketrygden. Ettersom resultatet blir det samme ved å vekte bruttopensjonen og samordningsfradraget eller om vektingen skjer direkte på nettopensjonen, framstilles prinsippene for samordningen, i figur 6.1 og i senere eksempler, som om det ble beregnet to nettopensjoner. Lovteksten opererer likevel med én bruttopensjon og ett samordningsfradrag, se utkast til endringer i lov om Statens pensjonskasse § 24 og § 24 a og utkast til endringer samordningsloven § 24 a og § 24 b.

Det er ikke mulig å unngå at netto tjenstepensjon på individnivå blir forskjellig avhengig av om den samordnes med gammel eller ny opptjeningsmodell. Departementets forslag vil sikre at det ikke blir for store forskjeller på tjenstepensjonen fra ett årskull til det neste.

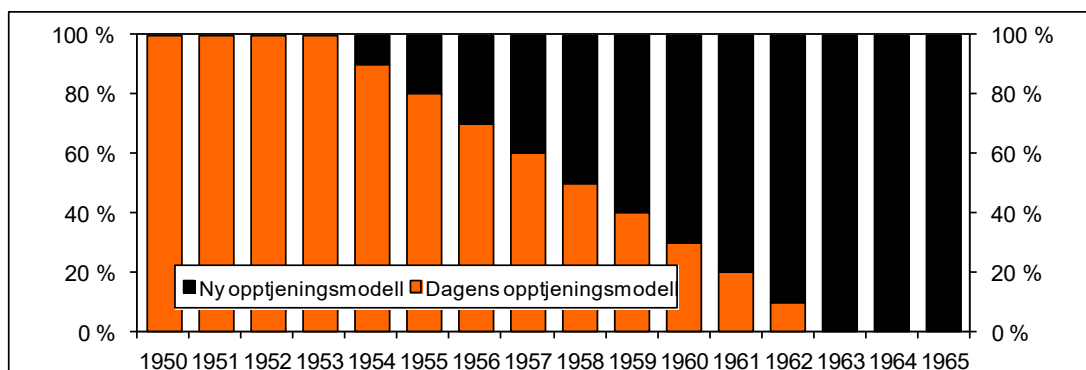
Figur 6.1 illustrerer prinsippene for innfasingen av ny samordning, hvor vekten a referer til andelen av folketrygden som er tjent opp i gammel opptjeningsmodell.

Figur 6.1 Prinsipp for innfasing av ny samordning

Figur 6.2 illustrerer hvor stor andel av opptjeningen av folketrygd som skjer med hhv. gamle og nye opptjeningsregler for årskullene 1950–1965.

Figur 6.2 Andelen opptjening med hhv. gamle og nye opptjeningsregler

Forslaget til innfasing av nye samordningsregler vil gi et mer komplisert regelverk for årskullene 1954–1962, men departementet mener dette er nødvendig for å unngå at forskjellene på beregnet nettoppensjon blir for store mellom påfølgende årskull. Eksempel 8.6 i kapittel 8 viser hvordan pensjonen beregnes for overgangskullene.

Det vises til utkast til endringer samordningsloven § 24 a og § 24 b.

7 Beregning av individuell garanti for årskullene 1954–1958

7.1 Innledning

Levealdersjusteringen av offentlig tjenestepensjon innebærer at årlig alderspensjon, på samme måte som alderspensjon fra folketrygden, reduseres ved gitt uttaksalder dersom levealderen øker. Som et resultat av tariffoppgjøret i 2009, ble det imidlertid fra 2011 innført en individuell garanti for medlemmer av offentlige tjenestepensjonsordninger

som er født før 1959. Garantien sikrer disse medlemmene en samlet pensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full opptjeningstid også etter at pensjonen er levealdersjustert. Garantien gjelder tidligst fra 67 år for samlet alderspensjon fra folketrygden og offentlig tjenstepensjonsordning.

Garantien ble lovfestet gjennom behandlingen av Prop. 107 L (2009–2010). For Statens pensjonskasses del framgår bestemmelsen av lov om Statens pensjonskasse § 24 a. I proposisjonen ble det sagt at når lovregler for årskull fra og med 1954-kullet senere skulle utarbeides, ville det bli foretatt en særskilt vurdering av behovet for eventuelle justeringer ut over det som fulgte av avtalen fra tariffoppgjøret i 2009 for de første årskullene etter 1958-kullet. I rapporten «Nye pensjonsordninger i offentlig sektor», fra en arbeidsgruppe i departementet 17. desember 2015 er det beskrevet to ulike måter å fase ut den individuelle garantien på. Departementet tar ikke stilling til dette spørsmålet i dette høringsnotatet. Spørsmålet om eventuelle garantier for årskull født etter 1958, vil naturlig være et tema i den videre prosessen om en ny offentlig tjenstepensjonsordning.

7.2 Nærmere om garantien for årskull til og med 1958-kullet

Garantien sikrer at samlet alderspensjon fra folketrygden og offentlig tjenstepensjonsordning etter levealdersjustering og samordning er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget for personer som har full opptjeningstid. Garantien gjelder tidligst fra 67 år. For medlemmer som ikke har full opptjeningstid, utgjør det garanterte pensjonsnivået et forholdsmessig beløp. I de tilfellene levealdersjusteringen medfører at samlet pensjon blir lavere enn 66 prosent, gis det et garantitillegg slik at pensjonen likevel blir 66 prosent.

Dagens samordningsregler gjør at samlet pensjonsnivå overstiger 66 prosent. Det vises til redegjørelsen over om fordelene som framkommer av samordningsregelverket. Selv om det er samordningsfordeler, vil levealdersjusteringen kunne føre til at samlet pensjon blir lavere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Dersom samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning er lavere enn det garanterte pensjonsnivået på 66 prosent, innebærer den individuelle garantien at det utbetales et garantitillegg som svarer til differansen opp til det garanterte nivået. Eventuelle forsørgingstillegg holdes utenfor ved beregningen av garantitillegget. Slike tillegg er barnetillegg i tjenstepensjonsordningen og barne- og ektefelletillegg i folketrygden.

Dersom alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen er tatt ut før eller ved 67 år, skal alderspensjon fra folketrygden som inngår i garantiberegningen regnes å være tatt ut ved 67 år. Når alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen er tatt ut etter 67 år, skal alderspensjon fra folketrygden som inngår i garantiberegningen regnes å være tatt ut på samme tidspunkt som tjenstepensjonen tas ut.

Garantien blir tilpasset til helt og delvis uttak av pensjon. Det stilles ikke krav om at medlemmet må ta ut en større del av folketrygden enn uttaksgraden i tjenstepensjonsordningen for at garantibestemmelsen skal komme til anvendelse. Videre vil ny opptjening i folketrygden etter uttak av tjenstepensjon, inngå i beregningsgrunnlaget for garantitillegget når den økte opptjeningen kommer til utbetaling.

Reglene om individuell garanti gjelder også personer som har sluttet i tjenesten før pensjonsalderen, men har opptjent pensjonsrettigheter som utbetales på et senere

tidspunkt (oppsatt alderspensjon). Her vil kravet til full tjenestetid kunne være høyere enn 30 år (minst 30 år og maks 40 år), og garantien er tilpasset dette.

7.3 Tilpasning av individuell garanti til nye opptjeningsregler i folketrygden

Lov om Statens pensjonskasse § 24 a fjerde og femte ledd presiserer i dag hvordan garantiberegningen skal gjennomføres dersom alderspensjonen er tatt ut hhv. før eller etter 67 år. I disse bestemmelsene benyttes det begreper knyttet til de gamle opptjeningsreglene i folketrygdloven kapittel 19. Disse bestemmelsene er ikke dekkende for årskull som også har alderspensjon opptjent etter kapittel 20. Departementet foreslår at paragrafen utformes på en slik måte at bestemmelsene både dekker alderspensjon opptjent etter nye og gamle regler. Endringene innebærer at bestemmelsene også dekker beregning av garantitillegg for årskullene født i 1954–1958. Omformuleringene innebærer ingen endringer i beregningen av garantitillegg for årskull født før 1954.

Det vises til utkast til endring i lov om Statens pensjonskasse § 24 b.

8 Eksempler på beregning av pensjon

8.1 Innledning

Dette avsnittet belyser hvordan en beregner samlet offentlig tjenstepensjon under ulike forutsetninger om uttaksalder, fødselsår, uttaksgrad, opptjeningsår osv. Eksemplene er begrenset til de årskullene som omfattes av forslagene, det vil si årskull fra og med 1954-kullet. Avsnittene 8.2 og 8.3 viser beregninger for personer som skal ha all alderspensjon fra folketrygden beregnet etter nye opptjeningsregler, mens avsnitt 8.4 viser beregninger for personer som skal ha folketrygden beregnet dels etter nye og dels etter gamle opptjeningsregler.

Typeeksemplene ser bort fra at de årskullene som blir benyttet i beregningene kan bli omfattet av en ny offentlig tjenstepensjonsordning, en ny AFP-ordning, og en eventuell garantiordning for personer født etter 1958. Eksemplene rendyrker derfor effektene av de nye samordningsreglene.

I alle eksemplene benyttes grunnbeløpet i folketrygden fra 1. mai 2017, altså 93 634 kroner.

8.2 Samtidig uttak av tjenstepensjon og folketrygd

For å illustrere hvordan pensjonen beregnes ved samtidig uttak av tjenstepensjon og folketrygd, skal vi se på typeeksemplet Silje. Forutsetninger om pensjonsopptjening for Silje går fram av boks 8.1.

Eksempel 8.1 illustrerer hvordan pensjonen beregnes dersom Silje tar ut full alderspensjon og folketrygd ved 67 år. I eksempel 8.2 illustreres hvordan pensjonen beregnes dersom Silje tar ut full alderspensjon og folketrygd ved 70 år, dvs. at hun kompenserer for levealdersjusteringen ved å arbeide etter 67 år. Eksempel 8.3 illustrerer hvordan

pensjonen bregnes dersom Silje tar ut 50 prosent tjenestepensjon og folketrygd ved 67 år, og den resterende delen av tjenestepensjonen og folketrygden ved 70 år.

Boks 8.1 Forutsetninger Silje

Sivilstand: Enslig

Fødselsår: 1963

Grunnbeløp (G): 93 634

Anslag på delingstall og justeringstall

	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
Delingstall	20,21	19,40	18,59	17,78	16,98	16,17	15,37	14,57	13,77
Justeringsstall	1,506	1,446	1,385	1,325	1,265	1,205	1,145	1,086	1,026

Alderspensjon fra folketrygden

- Opptjeningsmodell i folketrygden: Ny opptjeningsmodell
- Opptjeningsår: 40 år ved 67 år
- Gjennomsnittlig inntekt ved 67 år: 5,7 G (533 714 kroner)

Offentlig tjenestepensjon

- Pensjonsgrunnlag: 6 G (561 804 kroner)
- Opptjeningstid: 35 år ved 67 år
- Stillingsandel: 100 prosent

I eksempel 8.1 tar Silje ut full folketrygd og tjenestepensjon ved 67 år. Den beregnede pensjonsbeholdningen og den faktiske pensjonsbeholdningen vil da være like. Brutto-pensjonen utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget levealdersjustert med justeringstallet for 1963-kullet ved 67 år, som er 1,205. Samordningsfradraget utgjør samordnings-beholdningen, dvs. pensjonsbeholdningen fratrasket de samordningsfrie delene, dividert med delingstallet ved 67 år. Folketrygden er den faktiske pensjonsbeholdningen ved 67 år dividert med delingstallet ved 67 år. Ved 67 år vil samlet pensjon for Silje bli 326 987 kroner og samlet kompensasjonsgrad blir 58,2 prosent.

Eksempel 8.1 Beregning av pensjon ved samtidig uttak av full tjenstepensjon og folketrygd ved 67 år

Pensjonsbeholdning ved 67 år:		3 864 088
Samordningsbeholdning ved 67 år: $0,98 \times 3\,864\,088 - 2,5 \times 93\,634 =$		3 552 721
		Pensjon etter levealders- justering
Brutto tjenstepensjon	370 791/1,205	307 731
- Samordningsfradrag	3 552 721/16,17	219 711
= Netto tjenstepensjon		88 020
+ Folketrygd	3 864 088/16,17	238 966
= Samlet pensjon		326 987
Kompensasjonsgrad (pst.)		58,2

Dersom Silje venter med å ta ut folketrygd og tjenstepensjon til hun er 70 år, vil hun delvis kompensere for levealdersjusteringen. Opptjeningen i folketrygden øker ved at hun får pensjonsopptjening for ytterligere tre år med en inntekt på 6 G. Ved 70 år har hun da 43 opptjeningsår i folketrygden, med en gjennomsnittlig opptjening på 5,72 G. Siden tjenstepensjon og folketrygd tas ut samtidig, er den beregnede pensjonsbeholdningen fortsatt lik den faktiske pensjonsbeholdningen. Eksempel 8.2 illustrerer beregningen av samlet pensjon ved 70 år i dette tilfellet.

Eksempel 8.2 Beregning av pensjon ved samtidig uttak av full tjenstepensjon og folketrygd ved 70 år

Pensjonsbeholdning ved 70 år:		4 169 147
Samordningsbeholdning ved 70 år:		3 851 680
		Pensjon etter levealders- justering
Brutto tjenstepensjon	370 791/1,026	361 366
- Samordningsfradrag	3 851 680/13,77	279 715
= Netto tjenstepensjon		81 651
+ Folketrygd	4 169 147/13,77	202 770
= Samlet pensjon		384 421
Kompensasjonsgrad (pst.)		68,4 %

Bruttopensjonen levealdersjusteres nå med justeringstallet for 1963-kullet ved 70 år, 1,026 i dette tilfellet. Samordningsbeholdningen ved 70 år er den faktiske pensjonsbeholdningen ved 70 år fratrukket de samordningsfrie delen. Samordningsfradraget er lik denne beholdningen dividert med delingstallet ved 70 år, som er 13,77. Folketrygden er den faktiske pensjonsbeholdningen ved 70 år dividert med delingstallet ved 70 år. Ved

70 år vil samlet pensjon for Silje bli 384 421 kroner, og samlet kompensasjonsgrad blir 68,4 prosent.

Dersom Silje alternativt tar ut 50 prosent folketrygd og tjenstepensjon ved 67 år (dvs. hun jobber 50 prosent fra 67 år), og 100 prosent folketrygd og tjenstepensjon ved 70 år er fortsatt den beregnede pensjonsbeholdningen og den faktiske pensjonsbeholdningen like ved 67 år. Nettopensjonen ved 67 år er følgelig halvparten av det den ville vært med fullt uttak ved 67 år. Den nettopensjonen og folketrygden som følger av 50 prosent uttak ved 67 år er «låst», og det eneste som skjer med denne fram til 70 år er årlig regulering (dette vil være pensjon under utbetaling som blir regulert med lønnsvekst fratrasket 0,75 prosent).

Ved 70 år skjer det en ny samordning for den resterende 50 prosent av pensjonen. Økningen i beholdningene er lavere når hun kun jobber 50 prosent fra 67 til 70 år, og pensjonsbeholdningen øker med 18,1 prosent av 3 G i tre år. Den beregnede pensjonsbeholdningen er nå basert på 43 år med en gjennomsnittlig inntekt på 5,51 G. Den faktiske pensjonsbeholdningen er 50 prosent av den pensjonsbeholdningen hun hadde ved 67 år pluss opptjeningen mellom 67 og 70 år. Eksempel 8.3 viser beregningen av samlet pensjon ved 67 og 70 år i dette tilfellet.

Pensjonsbeholdningen ved 70 år er den delen av pensjonsbeholdningen ved 67 år som ikke er «tatt ut», dvs. 50 prosent av pensjonsbeholdningen ved 67 år, pluss opptjeningen som er skjedd mellom 67 år og 70 år. Den beregnede pensjonsbeholdningen er den beholdningen Silje ville ha hatt dersom folketrygden ble tatt ut for først ved 70 år, dvs. den faktiske pensjonsbeholdningen ved 67 år pluss opptjeningen som er skjedd mellom 67 år og 70 år. Samordningsbeholdningen ved 67 år er den beregnede pensjonsbeholdningen ved 70 år fratrasket de samordningsfrie delene.

Bruttopensjonen ved 70 år er lik den bruttopensjonen Silje mottok ved 67 år, hensyntatt regulering av pensjon under utbetaling, pluss 50 prosent bruttopensjon som levealdersjusteres med justeringstallet ved 70 år, dvs. 1,026. Samlet samordningsfradrag utgjør tilsvarende samordningsfradraget ved 67 år, hensyntatt regulering av pensjon under utbetaling, pluss 50 prosent av samordningsbeholdningen ved 70 år. Faktisk folketrygd ved 70 år er den faktiske folketrygden Silje mottok ved 67 år, hensyntatt regulering av løpende pensjon, pluss pensjonsbeholdningen ved 70 år delt på delingstallet ved 70 år. I dette tilfellet er samlet pensjon ved 70 år 357 481 kroner og samlet kompensasjonsgrad er 63,6 prosent.

Eksempel 8.3 Beregning av pensjon ved samtidig uttak av gradert tjenestepensjon og folketrygd. 50 % tjenestepensjon og 50 % folketrygd tas ut ved 67 år, og 100 % tjenestepensjon og 100 % folketrygd tas ut ved 70 år

Pensjonsbeholdning ved 67 år:		3 864 088
Samordningsbeholdning ved 67 år:		3 552 721
		Pensjon etter levealders- justering
Brutto tjenestepensjon ved 67 år	$0,5 \times 370\,791/1,205$	153 866
- Samordningsfradrag ved 67 år	$0,5 \times 3\,552\,721/16,17$	109 855
= Netto tjenestepensjon ved 67 år		44 010
+ Folketrygd ved 67 år	$0,5 \times 3\,864\,088/16,17$	119 483
= Samlet pensjon ved 67 år		163 493
Pensjonsbeholdning ved 70 år:	$0,5 \times 3\,864\,088 + 3 \times 0,181 \times 280\,902 = 2\,084\,574$	
Beregnet pensjonsbeholdning ved 70 år:	$3\,864\,088 + 3 \times 0,181 \times 280\,902 = 4\,016\,618$	
Samordningsbeholdning ved 70 år:		3 702 200
Brutto tjenestepensjon ved 70 år	$(153\,866)(1 - 0,0075)^3 + 0,5 \times 370\,791/1,026$	331 112
- Samordningsfradrag ved 70 år	$(109\,855)(1 - 0,0075)^3 + 0,5 \times 3\,702\,200/13,77$	241 832
= Netto tjenestepensjon ved 70 år		89 208
+ Folketrygd ved 70 år	$(119\,483)(1 - 0,0075)^3 + 2\,084\,574/13,77$	268 200
= Samlet pensjon ved 70 år		357 481
Kompensasjonsgrad (pst.)		63,6

8.3 Folketrygden tas ut før tjenestepensjonen

For å illustrere hvordan pensjonen beregnes når folketrygden tas ut før tjenestepensjonen, skal vi se på typeeksemplet Agnes. Forutsetninger om pensjonsopptjening for Agnes går fram av boks 8.2. I eksempel 8.4 illustreres beregningen av pensjon dersom Agnes tar ut full folketrygd ved 62 år og full tjenestepensjon ved 67 år. I eksempel 8.5 vises beregningen av pensjon dersom Agnes tar ut full folketrygd ved 62 år og 50 prosent tjenestepensjon ved 67 år. Den resterende delen av tjenestepensjonen tas ut ved 70 år.

Boks 8.2 Forutsetninger Agnes

Sivilstand: Gift

Fødselsår: 1964

Grunnbeløp (G): 93 634

Anslag på delingstall og justeringstall

	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
Delingstall	20,31	19,50	18,69	17,88	17,07	16,27	15,46	14,66	13,87
Justeringstall	1,513	1,453	1,393	1,332	1,272	1,212	1,152	1,092	1,034

Alderspensjon fra folketrygden

- Opptjeningsmodell i folketrygden: Ny opptjeningsmodell
- Opptjeningsår: 35 år ved 62 år
- Gjennomsnittlig inntekt ved 62 år: 7 G (655 438 kroner)

Offentlig tjenestepensjon

- Pensjonsgrunnlag: 7 G (655 438 kroner)
- Opptjeningstid: 35 år ved 62 år
- Stillingsandel: 100 prosent

Dersom Agnes tar ut full folketrygd ved 62 år, og tjenestepensjon ved 67 år, avviker den beregnede pensjonsbeholdningen fra den faktiske pensjonsbeholdningen. Ved uttak av full folketrygd ved 62 år omgjøres Agnes sin pensjonsbeholdning til årlig utbetalinger ved hjelp av delingstallet ved 62 år. Denne pensjonen reguleres årlig med lønnsvekst fratrasket 0,75 pst. Den årlige opptjeningen Agnes har etter 62 år omgjøres til årlige utbetalinger med delingstallet som gjelder ved hhv. 63, 64, 65, 66, og 67 år. Disse beløpene reguleres også årlig med lønnsvekst fratrasket 0,75 prosent. Eksempel 8.4 illustrerer beregning av samlet pensjon ved 67 år i dette tilfellet.

Den beregnede pensjonsbeholdningen ved 67 år er den beholdningen Agnes ville ha hatt dersom folketrygden ble tatt ut samtidig med tjenestepensjonen, dvs. den pensjonsbeholdningen hun hadde ved 62 år pluss opptjeningen mellom 62 år og 67 år. Samordningsbeholdningen er denne beregnede pensjonsbeholdningen fratrasket de samordningsfrie delene.

Bruttopensjonen ved 67 år levealdersjusteres med justeringstallet ved 67 år (1,212) og samordningsfradraget utgjør samordningsbeholdningen delt på delingstallet ved 67 år (16,27). Folketrygden ved 67 år er da lik utbetalingen fra folketrygden ved 62 år, dvs. pensjonsbeholdningen ved 62 år delt på delingstallet ved 62 år, pluss den årlige opptjeningen som er skjedd mellom 62 og 67 år, omgjort til årlig ytelser ved hjelp av delingstallene. Det må videre tas hensyn til regulering av pensjon under utbetaling.

Eksempel 8.4 Beregning av pensjon når folketrygden er tatt ut før tjenestepensjonen. Folketrygden tas ut ved 62 år og tjenestepensjonen tas ut ved 67 år

Beregnet pensjonsbeholdning:		4 745 371
Samordningsbeholdning:		4 416 379
		Pensjon etter levealders- justering
Brutto tjenestepensjon	432 589/1,212	356 813
- Samordningsfradrag	4 416 379/16,27	271 443
= Netto tjenestepensjon		85 370
+ Folketrygd	$\frac{4\,152\,200}{20,31} \times (1 - 0,0075)^5 +$ $\frac{118\,634}{19,50} \times (1 - 0,0075)^4 +$ $\frac{118\,634}{18,69} \times (1 - 0,0075)^3 +$ $\frac{118\,634}{17,88} \times (1 - 0,0075)^2 +$ $\frac{118\,634}{17,07} \times (1 - 0,0075) +$ $\frac{118\,634}{16,27}$	229 723
= Samlet pensjon		315 093
Kompensasjonsgrad (pst.)		48,1

Dersom Agnes venter med å ta ut halvparten av tjenestepensjonen til hun er 70 år, blir pensjonsberegningen ved 67 og 70 år som i eksempel 8.5.

Her er nettopensjonen ved 67 år halvparten av nettopensjonen i eksemplet over, dvs. halvparten av den nettopensjonen Agnes ville ha fått dersom hun tok ut 100 prosent tjenestepensjon ved 67 år. Folketrygden ved 67 år er den samme som folketrygden ved 67 år i eksemplet over ettersom forutsetningen for uttak av folketrygden er uendret i eksemplene.

Bruttopensjonen ved 70 år er lik den bruttopensjonen Agnes mottok ved 67 år, hensyntatt regulering av pensjon under utbetaling, pluss 50 prosent bruttopensjon som levealdersjusteres med justeringstallet ved 70 år, dvs. 1,034. Det samlede samordningsfradraget utgjør tilsvarende samordningsfradraget ved 67 år, hensyntatt regulering av pensjon under utbetaling, pluss 50 prosent av samordningsbeholdningen ved 70 år dividert med delingstallet ved 70 år. Faktisk folketrygd ved 70 år er den faktiske folketrygden Silje mottok ved 62 år, hensyntatt regulering av løpende pensjon, pluss den årlige opptjeningen mellom 62 og 70 år, omgjort til årlig ytelser ved hjelp av delingstallene og hensyntatt regulering.

Eksempel 8.5 Beregning av pensjon når folketrygden er tatt ut før tjenstepensjonen. Folketrygden tas ut ved 62 år, 50 % av tjenstepensjonen tas ut ved 67 år og 100 % tjenstepensjon tas ut ved 70 år

Beregnet pensjonsbeholdning ved 67 år:		4 745 371
Samordningsbeholdning ved 67 år:		4 416 379
		Pensjon etter levealders- justering
Brutto tjenstepensjon	$0,5 \times 432\,589/1,212$	178 406
- Samordningsfradrag	$0,5 \times 4\,416\,379/16,27$	135 722
= Netto tjenstepensjon		42 685
+ Folketrygd		229 723
= Samlet pensjon ved 67 år		272 408
Beregnet pensjonsbeholdning ved 70 år: 4 804 688		
Samordningsbeholdning ved 70 år: 4 474 509		
Brutto tjenstepensjon 70 år	$(178\,406)(1 - 0,0075)^3 + 0,5 \times 432\,589/1,034$	383 699
- Samordningsfradrag 70 år	$(135\,722)(1 - 0,0075)^3 + 0,5 \times 4\,474\,509/13,87$	293 992
= Netto tjenstepensjon ved 70 år		89 707
+ Folketrygd ved 70 år		236 665
= Samlet pensjon ved 70 år		326 372
Kompensasjonsgrad (pst.)		49,8

8.4 Beregning av pensjon for overgangskullene

For å illustrere pensjonsberegning for overgangskullene skal vi se på typeeksemplet Hugo. Forutsetningene om pensjonsopptjening for Hugo går fram av boks 8.3.

Boks 8.3 Forutsetninger Hugo

Sivilstand: Enslig

Fødselsår: 1958

Grunnbeløp (G): 93 634

Anslag på forholdstall og delingstall

	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
Delingstall	19,61	18,80	17,99	17,18	16,37	15,57	14,77	13,98	13,19
Forholdstall	1,373	1,316	1,260	1,203	1,147	1,090	1,034	0,979	0,924

Alderspensjon fra folketrygden

- Opptjeningsmodell i folketrygden: 5/10 gammel og 5/10 ny opptjeningsmodell
- Opptjeningsår: 40 år ved 67 år
- Gjennomsnittlig inntekt ved 67 år: 5 G (468 170 kroner)
- Sluttpoengttall: 4
- Pensjonsprosent: 42,5

Offentlig tjenestepensjon

- Pensjonsgrunnlag: 5 G (468 170 kroner)
- Opptjeningsstid: 30 år ved 67 år
- Stillingsandel: 100 prosent

Eksempel 8.6 viser pensjonsberegningen dersom Hugo tar ut full folketrygd og tjenestepensjon ved 67 år. Hugo er født i 1958 og har derfor halvparten av folketrygden opptjent med gammel modell og halvparten opptjent med ny modell. Dette betyr at bruttopensjonen både skal levealdersjusteres med justeringstall som er avledet av forholdstall (i dette tilfellet er justeringstallet lik det faktiske forholdstallet) og med justeringstall som er avledet av delingstall. Videre skal samordningsfradraget både beregnes etter samordningsreglene for gammel folketrygd og etter de nye samordningsreglene. Samordningsfradraget som beregnes etter gamle regler levealdersjusteres med forholdstall og samordningsfradraget som beregnes etter nye regler levealdersjusteres med delingstall. Dette gir to nettoppensjoner – en beregnet etter dagens regler og en beregnet etter nye regler. Disse to nettoppensjonene vektes sammen, og vektene er andelene av folketrygden som er opptjent i hhv. gammel og ny modell. Faktisk folketrygd består også av to deler, en del etter gammel opptjeningsmodell og en del etter ny opptjeningsmodell.

Hugo er født i 1958 og omfattes derfor av den individuelle garantien. Vi ser av eksempel 8.6 at ved uttak av full tjenestepensjon og folketrygd ved 67 år får Hugo en årlig pensjon etter levealdersjustering på 295 334 kroner. Dette utgjør 63,1 prosent av pensjonsgrunnlaget og Hugo får derfor et garantitillegg på 13 658 kroner.

Eksempel 8.6 Beregning av pensjon ved samtidig uttak av full tjenestepensjon og folketrygd ved 67 år

Pensjonsbeholdning ved 67 år:		3 389 551
Samordningsbeholdning ved 67 år:		3 087 675
	Dagens folketrygd og dagens samordning	Ny folketrygd og ny samordning
	<u>308 992</u>	<u>308 992</u>
Brutto tjenestepensjon	<u>1,090</u>	<u>1,160</u>
	= 283 479	= 266 325
	<u>229 403</u>	<u>3 087 675</u>
- Samordningsfradrag	<u>1,090</u>	<u>15,57</u>
	= 210 462	= 198 309
= Netto tjenestepensjon før vekting	73 017	68 015
		Samlet pensjon etter vekting
Netto tjenestepensjon etter vekting	$73\,017 \times \frac{5}{10} + 68\,015 \times \frac{5}{10}$	70 516
Folketrygd	$\frac{252\,812}{1,090} \times \frac{5}{10} + \frac{3\,389\,551}{15,57} \times \frac{5}{10}$	224 817
= Samlet pensjon		295 334
Kompensasjonsgrad (pst.) uten garanti		63,1
+ Garantitillegg		13 658
= Samlet pensjon med garantitillegg		308 992
Kompensasjonsgrad (pst.) med garantitillegg		66,0

9 Økonomiske og administrative virkninger

9.1 Innledning

Dette kapitlet belyser økonomiske og administrative virkninger av forslaget til nye samordningsregler. I avsnitt 9.2 beskrives noen utfordringer knyttet til å anslå de økonomiske virkningene, mens avsnitt 9.3 presenterer beregninger fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP) av hvordan nye samordningsregler ville virket for et utvalg av deres alderspensjonister. I avsnitt 9.4 beskrives noen administrative virkninger.

9.2 Om anslag på økonomiske virkninger

Ny folketrygd fases gradvis inn for kullene 1954 til 1962, og gjelder også for offentlige ansatte. Konsekvensene for den enkeltes samlende pensjon og for arbeidsgivers kostnader, kan imidlertid først anslås når nye samordningsregler er fastsatt.

Nye samordningsregler vil påvirke pensjonen til flere hundre tusen personer som har tjent opp pensjonsrettigheter i dagens offentlige tjenstepensjonsordning, og dermed også kostnadene til de arbeidsgiverne som finansierer tjenstepensjonen. Nye samordningsregler vil videre kreve systemtilpasninger hos leverandørene av offentlig tjenstepensjon.

Det er vanskelig å anslå de økonomiske effektene av nye samordningsregler, gitt de nye opptjeningsreglene i folketrygden. Under beskrives tre kompliserende forhold.

Hva er alternativet?

Tradisjonelt anslås effektene av et forslag ved å sammenlikne forslaget med et alternativt forslag, for eksempel å ikke gjøre noen endringer. Dette er ikke en mulighet i dette tilfellet, fordi departementet mener det ikke er et realistisk alternativ å *ikke* lage regler for samordning av bruttopensjonen med folketrygd opptjent med nye regler. I teorien kunne en fortsatt å samordne som om ny folketrygd ikke eksisterte, men det ville bety at enkelte ville få samordnet tjenstepensjonen med en hypotetisk folketrygd som var helt forskjellig fra den folketrygden de faktisk vil motta. Dette ville åpenbart kunne gi svært uheldige utslag.

Usikker utvikling i avgangsmønsteret

Dagens regler innebærer at det skal samordnes som om folketrygden tas ut samtidig med tjenstepensjonen. Netto tjenstepensjon er dermed avhengig av når tjenstepensjonen tas ut, og gjennomgående vil netto tjenstepensjon bli lavere desto senere den tas ut, selv om samlet pensjon blir høyere. På grunn av alleårsopptjeningen, varierer ny folketrygd i større grad enn den gamle med uttakstidspunktet. Dermed vil også netto tjenstepensjon bli mer avhengig av når pensjonen tas ut.

Et sentralt mål med pensjonsreformen er at flere skal jobbe lenger. Foreløpig er det særlig før 67 år at yrkesdeltakelsen har økt, men etter hvert som virkningen av levealdersjusteringen av alderspensjonen blir sterkere, er det grunn til å vente at flere vil vente til etter 67 år med å ta ut pensjon. For personer med offentlig tjenstepensjon, kan utsatt uttak bidra til å redusere netto tjenstepensjon fordi folketrygden vokser mer enn tjenstepensjonen ved utsatt uttak. Fordi den framtidige utviklingen av uttaksmønsteret er svært usikker, er også den framtidige utviklingen av nettoutbetalingen av tjenstepensjon fra de offentlige tjenstepensjonsordningene svært usikker.

Ny offentlig tjenstepensjon

Regjeringen ønsker å legge om pensjonsordningene i offentlig sektor, og det synes å være enighet om at dette er ønskelig. I rapporten *Nye pensjonsordninger i offentlig sektor*, som departementet publiserte 17.12.2015, beskrives en løsning der dagens offentlige tjenstepensjonsordning gradvis fases ut og erstattes av en ny pensjonsordning der pensjonen beregnes uavhengig av folketrygden. Med en slik løsning vil også

samordningsreglene gradvis fases ut. Kostnadene knyttet til dagens bruttoordning vil åpenbart være sterkt påvirket både av hvor raskt dagens ordning fases ut, og av overgangsordningene.

Samlet vurdering

De forholdene som er beskrevet over gjør, at det er vanskelig å tallfeste hvordan forslaget til nye samordningsregler vil påvirke statens og kommunesektorens økonomi. På et overordnet nivå innebærer forslaget en viss innsparing for de offentlige tjenstepensjonsordningene sammenliknet med en hypotetisk videreføring av dagens folketrygd i kombinasjon med dagens samordningsregler. Det skyldes både at ambisjonsnivået for samlet pensjon er noe lavere, særlig i tilfeller der samordningsregelverket har gitt urimelig høye kompensasjonsrater, og at gjennomsnittlig utbetaling fra ny folketrygd er høyere. Denne kombinasjonen gjør at nettoutbetalingene fra tjenstepensjonsordningene blir lavere.

9.3 Virkninger belyst ved beregninger fra SPK og KLP

9.3.1 Innledning

Videre i dette kapitlet skal vi belyse virkningene av forslaget til nye samordningsregler ved hjelp av beregninger fra Statens pensjonskasse (SPK) og Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Beregningene er basert på et utvalg alderspensjonister i SPK og KLP, og det som sammenliknes er gjennomsnittlige pensjoner før levealdersjustering

- a) med gammel folketrygd og tilhørende samordningsregler, og
- b) med ny folketrygd og nye samordningsregler.

Dette blir dermed en sammenlikning av virkningene på lang sikt når de nye reglene er fullt innfasert med en hypotetisk videreføring av gammel folketrygd og gamle samordningsregler. Hovedbildet er at de nye samordningsreglene vil gi lavere nettoutbetalinger av alderspensjon fra tjenstepensjonsordningene enn det en hypotetisk videreføring av gammel folketrygd og gamle samordningsregler ville gjort. Dette skyldes dels at samlet pensjon fra folketrygden og tjenstepensjonsordningene er noe lavere med forslaget til nye samordningsregler, og for medlemmene i SPK at gjennomsnittlig nivå på utbetalingen fra folketrygden er høyere med ny folketrygd, slik at en mindre andel av samlet pensjon blir utbetalt fra tjenstepensjonsordningen.

Hovedresultatet er trolig robust, men beregningene må likevel tolkes med forsiktighet, jf. avsnitt 5.1, som peker på flere momenter som trekker i retning av at nye samordningsregler er noe gunstigere enn det som går fram av beregningene. Gunstigere samordningsregler kan gi høyere utgifter for arbeidsgiverne, særlig i KLP, enn det som går fram av beregningene.

9.3.2 Beregninger fra SPK

Tabell 9.1 viser gjennomsnittlig alderspensjon og fordelingen på pensjon fra folketrygden og fra Statens pensjonskasse for alderspensjonister i SPK. Tabellen omfatter ansatte i staten og skoleverket, inklusive ansatte som ikke har full opptjeningstid og/eller har jobbet deltid. Den øverste delen av tabellen viser gjennomsnittet for alle, inklusive

personer som har fått pensjon med utgangspunkt i en oppsatt pensjonsrett, mens den nederste delen viser gjennomsnittlig pensjon eksklusive oppsatte, altså for dem som har gått over fra en aktiv stilling til pensjon.

Det går fram av tabell 9.1 at det er relativt liten forskjell på resultatene inklusive og eksklusive personer med oppsatt pensjonsrett. For begge grupper er ny folketrygd i gjennomsnitt rundt seks prosent høyere enn gammel folketrygd, mens netto utbetaling fra SPK er vel 20 prosent lavere med ny folketrygd og nye samordningsregler. Kompensasjonsgraden – sum pensjon som andel av sluttlønn – er 1,1 prosentpoeng lavere med nye samordningsregler når oppsatte inkluderes og 0,9 prosentpoeng lavere når oppsatte holdes utenom.

Tabell 9.1   Gjennomsnittlig alderspensjon før levealdersjustering. SPK stat og skole. G

	Gamle regler	Nye regler	Endring i prosent
Alle inkl. oppsatte			
Folketrygden	3,16	3,34	5,8 %
SPK	1,08	0,84	-21,7 %
<i>SUM</i>	4,23	4,18	-1,1 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	69,2 %	68,1 %	
Alle ekskl. oppsatte			
Folketrygden	3,19	3,39	6,3 %
SPK	1,22	0,96	-21,3 %
<i>SUM</i>	4,41	4,35	-1,3 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	70,8 %	69,9 %	

Tabell 9.2 og tabell 9.3 viser tilsvarende tall som i tabell 9.1 separat for statsansatte og skoleverket. Det går fram at de gjennomsnittlige endringene i *samlet* pensjon er relativt like for ansatte i staten og skoleverket, men økningen i alderspensjonen fra folketrygden og reduksjonen i alderspensjonen fra SPK er noe større i staten enn i skoleverket.

Tabell 9.2   Gjennomsnittlig alderspensjon før levealdersjustering. SPK statsansatte. G

	Gamle regler	Nye regler	Endring i prosent
Alle inkl. oppsatte			
Folketrygden	3,21	3,43	6,9 %
SPK	1,00	0,73	-26,9 %
<i>SUM</i>	4,21	4,17	-1,1 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	69,0 %	67,8 %	
Alle ekskl. oppsatte			
Folketrygden	3,26	3,51	7,8 %
SPK	1,18	0,86	-27,1 %
<i>SUM</i>	4,44	4,37	-1,4 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	72,0 %	70,6 %	
Heltid og full opptjening			
Folketrygden	3,48	3,92	12,5 %
SPK	1,50	1,02	-32,0 %
<i>SUM</i>	4,99	4,94	-0,9 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	72,5 %	71,6 %	

Tabell 9.3   Gjennomsnittlig alderspensjon før levealdersjustering. SPK skolesegmentet. G

	Gamle regler	Nye regler	Endring i prosent
Alle inkl. oppsatte			
Folketrygden	3,09	3,24	4,6 %
SPK	1,16	0,97	-16,5 %
<i>SUM</i>	4,25	4,20	-1,1 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	69,4 %	68,4 %	
Alle ekskl. oppsatte			
Folketrygden	3,13	3,27	4,7 %
SPK	1,26	1,06	-15,9 %
<i>SUM</i>	4,38	4,33	-1,2 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	70,3 %	69,2 %	
Heltid og full opptjening			
Folketrygden	3,29	3,64	10,6 %
SPK	1,46	1,09	-25,7 %
<i>SUM</i>	4,76	4,73	-0,5 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	70,6 %	70,3 %	

9.3.3 Beregninger fra KLP

Tabell 9.4 viser beregninger fra KLP for de tre ordningene med flest alderspensjonister: fellesordningen for kommuner og bedrifter, pensjonsordningen for sykepleiere og fellesordningen for helseforetak. Tabellen omfatter alle unntatt personer som mottar pensjon med utgangspunkt i en oppsatt rett.

Resultatene i tabell 9.4 skiller seg en del fra resultatene fra SPK i tabell 9.1: Nedgangen i samlet pensjon er klart større enn i SPK, og dette skyldes særlig at folketrygden ikke øker, men i stedet er noe lavere med nye regler. Selv om bruttoordningen i utgangspunktet medfører at lavere folketrygd fører til en motsvarende økning i tjenestepensjonen, gjør det at deler av folketrygden holdes utenom samordning at samlet pensjon likevel påvirkes. De samordningsfrie delene av folketrygden skyldes delvis de såkalte samordningsfordelene, men også at en forholdsmessig andel av folketrygden holdes utenfor samordning for alderspensjonister som ikke har full opptjening i tjenestepensjonsordningen.

Endringen i folketrygden er blant annet påvirket av at det ikke er registrert opptjening før 1967. Populasjonen består av personer født i årene 1945–1948, og i denne gruppen var forskjellen mellom yrkesdeltakingen til kvinner og menn relativt liten før fylte 22 år

sammenliknet med forskjellen senere i livet. Men forskjellen skyldes også at deltid er relativt utbredt i alle ordningene, og mange – særlig i fellesordningen for kommuner og bedrifter og fellesordningen for helseforetak – har relativt korte karrierer. De drar dermed i liten grad fordel av alleårsopptjeningen i ny folketrygd. Siden mange heller ikke har full opptjening i tjenstepensjonsordningen, vil bruttomodellen ikke fullt ut kompensere for forskjellen i folketrygden.

Tabell 9.4 viser videre at samlet kompensasjonsgrad med gamle regler er svært høy, fra 74,4 til 76,8 prosent. Den høye kompensasjonsgraden skyldes blant annet at mange har en deltidsfordel ved samordningen. Gjennomsnittlig stillingsprosent varierer fra 81,6 i fellesordningen for kommuner og bedrifter til 85,5 i pensjonsordningen for sykepleiere.

Tabell 9.4 Gjennomsnittlig alderspensjon før levealdersjustering. Tre ordninger i KLP. Alle ekskl. oppsatte. G

	Gamle regler	Nye regler	Endring i prosent
Fellesordningen for kommuner og bedrifter			
Folketrygden	2,34	2,33	-0,4 %
KLP	0,75	0,55	-26,7 %
<i>SUM</i>	3,09	2,88	-6,8 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	75,7 %	70,6 %	
Pensjonsordningen for sykepleiere			
Folketrygden	2,70	2,63	-2,6 %
KLP	1,02	0,87	-14,7 %
<i>SUM</i>	3,72	3,50	-5,9 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	74,4 %	70,0 %	
Fellesordningen for statlige helseforetak			
Folketrygden	2,41	2,37	-1,7 %
KLP	0,80	0,59	-26,3 %
<i>SUM</i>	3,21	2,96	-7,8 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	76,8 %	70,8 %	

Tabell 9.5 viser tilsvarende tall som tabell 9.4, men her er bare personer som har full tjenestetid og har arbeidet heltid tatt med. Det går fram at resultatene for samlet pensjon nå er relativt like de nederste delene i tabell 9.2 og tabell 9.3. Nedgangen i samlet pensjon er vesentlig mindre enn i tabell 9.4, og dette skyldes at kompensasjonsnivået med gamle regler er lavere. Kompensasjonsnivået med nye regler er om lag som i tabell 9.2 og tabell 9.3.

Endringene i de enkelte delene av pensjonen – folketrygd og tjenstepensjon – er imidlertid forskjellig i SPK og KLP. Nedgangen i utbetalingen fra SPK er vesentlig større enn nedgangen i utbetalingen fra KLP. Dette er en konsekvens av endringen i folketrygden: I SPK øker utbetalingen fra folketrygden relativt mye, og dette gir et høyere samordningsfradrag og lavere netto tjenstepensjon, mens i KLP er folketrygden relativt lik med gamle og nye regler. Noe av forskjellen mellom KLP og SPK kan antakelig forklares ved de dataene som er brukt for KLP kan være mindre representative enn dataene fra SPK, jf. over og avsnitt 5.1. Det betyr også at innsparingene for kommunale arbeidsgivere kan bli noe mindre enn det som fremkommer i tabellene over og under.

Tabell 9.5 Gjennomsnittlig alderspensjon før levealdersjustering. Tre ordninger i KLP. Heltid og full opptjening ekskl. oppsatte. G

	Gamle regler	Nye regler	Endring i prosent
Alle inkl. oppsatte			
Folketrygden	2,93	2,95	0,7 %
KLP	1,13	1,02	-9,7 %
<i>SUM</i>	4,06	3,97	-2,2 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	72,1 %	70,5 %	
Alle ekskl. oppsatte			
Folketrygden	3,08	3,05	-1,0 %
KLP	1,22	1,20	-1,6 %
<i>SUM</i>	4,30	4,25	-1,2 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	70,8 %	70,0 %	
Heltid og full opptjening			
Folketrygden	2,78	2,74	-1,4 %
KLP	1,00	0,93	-7,0 %
<i>SUM</i>	3,78	3,67	-2,9 %
<i>Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad</i>	72,8 %	70,7 %	

9.3.4 Oppsummering

Beregningene i dette avsnittet viser hvor høy pensjon grupper av alderspensjonister i KLP og SPK ville fått med gamle regler for folketrygd og tjenstepensjon («før pensjonsreformen») sammenliknet med hva de ville fått med ny folketrygd og forslaget til nye samordningsregler. Resultatene viser at samlet kompensasjonsgrad går noe ned, og at utbetalingen fra tjenstepensjonsordningene går ned. Samlet kompensasjonsgrad med nye regler ligger likevel godt over bruttogarantien i dagens ordning på 66 prosent.

Flere forhold bidrar til at beregningene i dette avsnittet gir begrenset informasjon om hva ulike grupper av offentlig ansatte faktisk vil få i pensjon.

Årskullene 1954–1962 skal ha deler av pensjonen beregnet med gamle regler, og årskullene 1954–1958 er gitt en individuell garanti som sikrer personer med full opptjenings-tid 66 prosent samlet pensjon etter levealdersjustering og samordning.

Årskullene fra 1963 vil i utgangspunktet fullt ut omfattes av nye samordningsregler. Det er imidlertid sannsynlig at disse årskullene vil bli omfattet av en eventuell ny offentlig tjenstepensjonsordning. Deres samlede pensjon fra tjenstepensjonsordningen vil i så fall bestå dels av pensjon opptjent i bruttoordningen, dels av pensjon opptjent i en ny tjenstepensjonsordning, og eventuelt dels av pensjon fra en ny AFP-ordning. Forslaget til nye samordningsregler er derfor ikke tilstrekkelig for å vurdere hvordan disse årskullene samlet vil komme ut.

9.4 Administrative virkninger

Forslaget til nye samordningsregler er vesentlig enklere enn reglene for samordning av offentlig tjenstepensjon med dagens folketrygd. Dette er en klar fordel for personer som bare skal ha folketrygden beregnet med nye regler.

For de ni årskullene som skal ha folketrygden beregnet dels med nye og dels med gamle opptjeningsregler (1954–1962), blir derimot reglene samlet mer kompliserte, siden deres pensjon skal beregnes gjennom to ulike samordningsberegninger. Nye regler kommer i tillegg til de gamle for disse årskullene.

Tilpasningene i regelverket for de offentlige tjenstepensjonsordningene vil også kreve relativt betydelige tilpasninger i pensjonsleverandørenes administrative systemer. Blant annet må IKT-systemene tilpasses endringene i regelverket. Det gjelder både de kalkulatorene som benyttes til å gi anslag på framtidig pensjonsutbetalinger, og systemene som faktisk beregner pensjonen når den skal betales ut. Det er for tidlig å gi et kvalifisert anslag på kostnadene knyttet til systemtilpasninger, det vil blant annet også avhenge av øvrige endringer i regelverket.

10 Utkast til lovendringer

10.1 Innledning

I dette avsnittet legger departementet fram utkast til endringer i lov om Statens pensjonskasse og samordningsloven i samsvar med forslagene i notatet her. Departementet legger også fram utkast til endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. og lov om pensjonsordning for sykepleiere som svarer til de foreslåtte endringene i lov om Statens pensjonskasse.

Bestemmelser om gjennomføringen av levealdersjustering ved hjelp av justeringstall foreslås samlet i en paragraf, se for eksempel lov om Statens pensjonskasse § 24. Den nærmere innfasingen for personer født i overgangskullene 1954–1962 er regulert i en egen bestemmelse, se § 24 a.

Bestemmelsen om individuell garanti i lov om Statens pensjonskasse § 24 a får ny nummerering og blir ny § 24 b. I gjeldende bestemmelse er det i fjerde og femte ledd nærmere regler om fastsetting av alderspensjon fra folketrygden som skal inngå i garanti-beregningen. Det er vist til alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. Bestemmelsen foreslås noe justert, slik at ordlyden også dekker opptjening etter folke-trygdloven kapittel 20 for årskullene 1954–1958.

Samme lovtekniske system gjennomføres for pensjonsordningen for sykepleiere og pensjonsordningen for apotekvirksomhet mv.

Samordningsloven kapittel VII har bestemmelser om samordning med pensjon fra folketrygden og avtalefestet pensjon i privat sektor fra 1. januar 2011. Departementet foreslår at bestemmelser om samordning av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 gis i samordningsloven ny § 24 a. I forslag til ny § 24 b framgår den nærmere innfasingen av nye samordningsregler for personer i årskullene 1954-1963.

Utkastet til lovendringer omfatter også enkelte nødvendige lovtekniske justeringer for øvrig i de berørte tjenestepensjonslovene som følge av de nye reglene. For eksempel må det i lov om Statens pensjonskasse § 22 andre ledd vises til reglene om levealdersjustering både i lovens § 24 og § 24 a.

I samordningsloven § 24 nr. 2 og 3 ble det fra 1. januar 2011 innført supplerende bestemmelser om samordning av enke- og enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning og pensjon fra pensjonsskadetrygd med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. I § 25 ble det gitt bestemmelser om samordning med avtalefestet pensjon i privat sektor. Utkastet til nye samordningsregler i høringsnotatet her omfatter samordning av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning med alderspensjon etter folke-trygdloven kapittel 20. Departementet vil komme tilbake med forslag til regler om samordning av andre kombinasjoner av pensjons- og trygdeytelser, herunder med avtalefestet pensjon i privat sektor.

Departementet legger til grunn at endringene som foreslås i reglene for de lovfestede tjenestepensjonsordningene også gis virkning for øvrige offentlige tjenestepensjonsordninger, tilsvarende som ved endringene som ble innført fra 1. januar 2011.

10.2 Utkast til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse

§ 22 tredje ledd skal lyde:

Alderspensjonen skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 24 og § 24 a.

§ 23 tredje ledd skal lyde:

Oppsatt alderspensjon skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 24 og § 24 a.

§ 24 skal lyde:

Alderspensjon skal levealdersjusteres, det vil si at den enkeltes pensjon justeres for endringer i befolkningens levealder. Levealdersjustering gjennomføres ved hjelp av justeringstall, som fastsettes slik:

- a) For årskull fra og med 1943-kullet til og med 1953-kullet er justeringstallene lik de forholdstallene som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 19-6 og 19-7.
- b) For årskull fra og med 1963-kullet beregnes det justeringstall med utgangspunkt i delingstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 20-12 og 20-13. Justeringstallene framkommer ved å dividere delingstallene med 13,42.
- c) For årskullene 1954–1962 benyttes justeringstall både etter bokstav a og bokstav b, se § 24 a.

Alderspensjon skal levealdersjusteres tidligst fra 67 år. Dette gjelder også dersom det er utbetalt alderspensjon fra et tidligere tidspunkt. Pensjonen divideres med justeringstallet som gjelder ved 67 år.

Dersom medlemmet fratrer stillingen etter 67 år, skal pensjonen divideres med justeringstallet på uttakstidspunktet. Det skal likevel ikke benyttes lavere justeringstall enn 1,000.

Når et medlem fratrer stillingen delvis, skal justeringstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den fratrådte stillingsdelen. Når medlemmet fratrer stillingen helt, skal justeringstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den resterende stillingsdelen.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om anvendelse av justeringstall.

§ 24 a skal lyde:

Dersom pensjonisten er født i årene 1954–1962, skal levealdersjusteringen gjennomføres slik:

- a) Det foretas en beregning etter § 24 med justeringstall fastsatt henholdsvis etter § 24 første ledd bokstav a og § 24 første ledd bokstav b.
- b) Personer som er født i 1954 får 9/10 av pensjonen levealdersjustert ved bruk av justeringstallet etter § 24 første ledd bokstav a, og 1/10 etter § 24 første ledd bokstav b. Andelen beregnet etter § 24 første ledd bokstav a reduseres med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 1/10 av pensjonen levealdersjustert etter § 24 første ledd bokstav a og 9/10 levealdersjustert etter § 24 første ledd bokstav b.

Ny § 24 b skal lyde:

Medlemmer som 1. januar 2011 har 15 år eller mindre igjen til fylte 67 år, skal ha et garantert pensjonsnivå etter reglene i paragrafen her.

Garantien gjelder tidligst fra 67 år og anvendes på summen av

- a) alderspensjon etter loven her samordnet med alderspensjon fra folketrygden etter lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, og
- b) alderspensjon fra folketrygden.

Alderspensjon fra folketrygden som inngår i beregningen etter andre ledd bokstav b fastsettes slik:

- a) Dersom pensjonene tas ut samtidig, anvendes alderspensjonen fra folketrygden.
- b) Dersom alderspensjon fra folketrygden er tatt ut før pensjon etter loven her, benyttes det en alderspensjon fra folketrygden beregnet som om den var tatt ut på samme tidspunkt som tjenstepensjonen.
- c) For medlemmer som har fratrådt sin stilling med alderspensjon etter loven her før 67 år, skal denne pensjonen anses å være tatt ut ved 67 år ved anvendelse av bokstavene a og b.

For medlemmer som har 30 års tjenestetid eller mer utgjør det garanterte pensjonsnivået 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. For medlemmer som har mindre enn 30 års tjenestetid, jf. § 22 første ledd bokstav b, utgjør det garanterte pensjonsnivået et forholdsmessig beløp.

Dersom summen av pensjoner etter annet ledd, jf. tredje ledd er lavere enn det garanterte pensjonsnivået etter fjerde ledd, skal det utbetales et garantitillegg som svarer til differansen mellom summen av pensjoner og det garanterte nivået. Eventuelle forsørgingstillegg holdes utenfor ved beregningen av garantitillegget.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for oppsatt alderspensjon, likevel slik at tjenestetiden etter tredje ledd fastsettes etter bestemmelsene i § 23 første og annet ledd.

10.3 Utkast til endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser

Overskriften til § 24 skal lyde:

§ 24. Supplerende bestemmelser om samordning av tjenstepensjon og personskade-trygd med *alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19*

Ny § 24 a skal lyde:

§ 24 a Samordning av alderspensjon fra tjenstepensjonsordning med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20

1. Alderspensjon fra tjenstepensjonsordning samordnes med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 ved at det fastsettes en samordningsbeholdning som danner grunnlaget for beregning av samordningsfradraget.

2. Samordningen foretas tidligst fra måneden etter pensjonisten fyller 67 år. Dersom tjenstepensjonen tas ut før eller ved 67 år, og alderspensjon fra folketrygden tas ut ved 67 år, tas det utgangspunkt i pensjonsbeholdningene ved 67 år fastsatt etter folketrygdloven §§ 20-4 og 20-11, jf. 20-14 første ledd. Er det tatt ut hel eller delvis alderspensjon fra

folketrygden før 67 år, benyttes pensjonsbeholdningene som pensjonisten ville hatt rett til dersom pensjonen var tatt ut ved 67 år.

Dersom tjenestepensjonen tas ut etter fylte 67 år, og alderspensjon fra folketrygden tas ut fra samme tidspunkt, tas det utgangspunkt i pensjonsbeholdningene på uttakstidspunktet. Er det tatt ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden på et tidligere tidspunkt, benyttes pensjonsbeholdningene som pensjonisten ville hatt rett til dersom pensjonen var tatt ut samtidig med tjenestepensjonen.

Samordningsbeholdningen framkommer ved at summen av pensjonsbeholdningene etter første og andre ledd reduseres med

a) 2 prosent av summen av pensjonsbeholdningene og

b) 2,5 ganger folketrygdens grunnbeløp.

3. Samordningsfradraget framkommer ved å dividere samordningsbeholdningen med delingstall fastsatt etter folketrygdloven § 20-13. Dersom tjenestepensjonen tas ut før eller ved 67 år, legges delingstallet ved 67 år til grunn. Dersom tjenestepensjonen tas ut etter fylte 67 år, benyttes delingstallet på uttakstidspunktet.

4. Dersom alderspensjon fra folketrygden øker på grunn av pensjonsopptjening som tilføres pensjonsbeholdningen etter at pensjonisten har tatt ut hel tjenestepensjon fra fylte 67 år, holdes denne økningen utenfor samordning. Dette gjelder likevel ikke dersom økningen i pensjon skyldes opptjening som har skjedd før uttaket av tjenestepensjon, men som utbetales med virkningstidspunkt etter uttaket.

5. Tillegg til alderspensjon etter folketrygdloven § 20-18 femte ledd og § 20-20 skal gå til fradrag i alderspensjon fra tjenestepensjonsordning.

6. Samordningsfradrag etter paragrafen her begrenses forholdsmessig hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid i tjenestepensjonsordningen.

7. Er alderspensjonen fra folketrygden gradert, skal det ved beregningen i nummer 2 og 3 legges til grunn en ugradert pensjon. Samordningsfradraget settes ned forholdsmessig med graden i tjenestepensjonen.

8. Samordningsfradrag for alderspensjon fra folketrygden reguleres etter folketrygdloven § 20-18 annet, fjerde og sjuende ledd.

9. Departementet kan gi forskrifter om gjennomføringen av denne paragrafen.

Ny § 24 b skal lyde:

§ 24 b Særskilte bestemmelser om samordningen for personer som får samordningsfradraget beregnet etter både § 24 og § 24 a

Det beregnes samordningsfradrag både etter §§ 24 og 24 a. Personer som er født i 1954 får 9/10 av samordningsfradraget etter § 24, og 1/10 etter § 24 a. Andelen beregnet etter § 24 a reduseres med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 1/10 av samordningsfradraget beregnet etter § 24 og 9/10 beregnet etter § 24 a.

Fradragene begrenses til tilsvarende andel av tjenstepensjonen etter levealdersjustering.

10.4 Utkast til endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

§ 7 nr. 2 andre ledd skal lyde:

Oppsatt alderspensjon skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 8 a og § 8 b.

§ 8 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Alderspensjonen skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 8 a og § 8 b.

§ 8 a skal lyde:

Alderspensjon skal levealdersjusteres, det vil si at den enkeltes pensjon justeres for endringer i befolkningens levealder. Levealdersjustering gjennomføres ved hjelp av justeringstall, som fastsettes slik:

- a) For årskull fra og med 1943-kullet til og med 1953-kullet er justeringstallene lik de forholdstallene som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 19–6 og 19–7.
- b) For årskull fra og med 1963-kullet beregnes det justeringstall med utgangspunkt i delingstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 20–12 og 20–13. Justeringstallene framkommer ved å dividere delingstallene med 13,42.
- c) For årskullene 1954–1962 benyttes justeringstall både etter bokstav a og bokstav b, se § 8 b.

Alderspensjon skal levealdersjusteres tidligst fra 67 år. Dette gjelder også dersom det er utbetalt alderspensjon fra et tidligere tidspunkt. Pensjonen divideres med justeringstallet som gjelder ved 67 år.

Dersom medlemmet fratrer stillingen etter 67 år, skal pensjonen divideres med justeringstallet på uttakstidspunktet. Det skal likevel ikke benyttes lavere justeringstall enn 1,000, slik at pensjonen ved full tjenestetid ikke blir høyere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Når et medlem fratrer stillingen delvis, skal justeringstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den fratrådte stillingsdelen. Når medlemmet fratrer stillingen helt, skal justeringstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den resterende stillingsdelen.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om anvendelse av justeringstall.

§ 8 b skal lyde:

Dersom pensjonisten er født i årene 1954–1962, skal levealdersjusteringen gjennomføres slik:

- a) Det foretas en beregning etter § 8 a med justeringstall fastsatt henholdsvis etter § 8 a første ledd bokstav a og § 8 a første ledd bokstav b.
- b) Personer som er født i 1954 får 9/10 av pensjonen levealdersjustert ved bruk av justeringstallet etter § 8 a første ledd bokstav a, og 1/10 etter § 8 a første ledd bokstav b. Andelen beregnet etter § 8 a første ledd bokstav a reduseres med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 1/10 av pensjonen levealdersjustert etter § 8 a første ledd bokstav a og 9/10 levealdersjustert etter § 8 a første ledd bokstav b.

Ny § 8 c skal lyde:

Medlemmer som 1. januar 2011 har 15 år eller mindre igjen til fylte 67 år, skal ha et garantert pensjonsnivå etter reglene i paragrafen her.

Garantien gjelder tidligst fra 67 år og anvendes på summen av

- a) alderspensjon etter loven her samordnet med alderspensjon fra folketrygden etter lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, og
- b) alderspensjon fra folketrygden.

Alderspensjon fra folketrygden som inngår i beregningen etter andre ledd bokstav b fastsettes slik:

- a) Dersom pensjonene tas ut samtidig, anvendes alderspensjonen fra folketrygden.
- b) Dersom alderspensjon fra folketrygden er tatt ut før pensjon etter loven her, benyttes det en alderspensjon fra folketrygden beregnet som om den var tatt ut på samme tidspunkt som tjenstepensjonen.
- c) For medlemmer som har fratrådt sin stilling med alderspensjon etter loven her før 67 år, skal denne pensjonen anses å være tatt ut ved 67 år ved anvendelse av bokstavene a og b.

For medlemmer som har 30 års tjenestetid eller mer utgjør det garanterte pensjonsnivået 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. For medlemmer som har mindre enn 30 års tjenestetid, jf. § 8 nr. 1 andre ledd andre punktum, utgjør det garanterte pensjonsnivået et forholdsmessig beløp.

Dersom summen av pensjoner etter annet ledd, jf. tredje ledd er lavere enn det garanterte pensjonsnivået etter fjerde ledd, skal det utbetales et garantitillegg som svarer til differansen mellom summen av pensjoner og det garanterte nivået. Eventuelle forsørgingstillegg holdes utenfor ved beregningen av garantitillegget.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for oppsatt alderspensjon, likevel slik at tjenestetiden etter tredje ledd fastsettes etter bestemmelsene i § 7 nr. 2 første ledd.

10.5 Utkast til endringer i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere

§ 9 andre ledd skal lyde:

Alderspensjonen skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 10 a og § 10 b.

§ 10 fjerde ledd skal lyde:

Oppsatt alderspensjon skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 10 a og § 10 b.

§ 10 a skal lyde:

Alderspensjon skal levealdersjusteres, det vil si at den enkeltes pensjon justeres for endringer i befolkningens levealder. Levealdersjustering gjennomføres ved hjelp av justeringstall, som fastsettes slik:

- a) For årskull fra og med 1943-kullet til og med 1953-kullet er justeringstallene lik de forholdstallene som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 19–6 og 19–7.
- b) For årskull fra og med 1963-kullet beregnes det justeringstall med utgangspunkt i delingstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. folketrygdloven §§ 20–12 og 20–13. Justeringstallene framkommer ved å dividere delingstallene med 13,42.
- c) For årskullene 1954–1962 benyttes justeringstall både etter bokstav a og bokstav b, se § 10 b.

Alderspensjon skal levealdersjusteres tidligst fra 67 år. Dette gjelder også dersom det er utbetalt alderspensjon fra et tidligere tidspunkt. Pensjonen divideres med justeringstallet som gjelder ved 67 år.

Dersom medlemmet fratrer stillingen etter 67 år, skal pensjonen divideres med justeringstallet på uttakstidspunktet. Det skal likevel ikke benyttes lavere justeringstall enn 1,000, slik at pensjonen ved full tjenestetid ikke blir høyere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Når et medlem fratrer stillingen delvis, skal justeringstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den fratrådte stillingsdelen. Når medlemmet fratrer stillingen helt, skal justeringstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den resterende stillingsdelen.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om anvendelse av justeringstall.

§ 10 b skal lyde:

Dersom pensjonisten er født i årene 1954–1962, skal levealdersjusteringen gjennomføres slik:

- a) Det foretas en beregning etter § 10 a med justeringstall fastsatt henholdsvis etter § 10 a første ledd bokstav a og § 10 a første ledd bokstav b.
- b) Personer som er født i 1954 får 9/10 av pensjonen levealdersjustert ved bruk av justeringstallet etter § 10 a første ledd bokstav a, og 1/10 etter § 10 a første ledd bokstav b. Andelen beregnet etter § 10 a første ledd bokstav a reduseres med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 1/10 av pensjonen levealdersjustert etter § 10 a første ledd bokstav a og 9/10 levealdersjustert etter § 10 a første ledd bokstav b.

Ny § 10 c skal lyde:

Medlemmer som 1. januar 2011 har 15 år eller mindre igjen til fylte 67 år, skal ha et garantert pensjonsnivå etter reglene i paragrafen her.

Garantien gjelder tidligst fra 67 år og anvendes på summen av

- a) alderspensjon etter loven her samordnet med alderspensjon fra folketrygden etter lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, og
- b) alderspensjon fra folketrygden.

Alderspensjon fra folketrygden som inngår i beregningen etter andre ledd bokstav b fastsettes slik:

- a) Dersom pensjonene tas ut samtidig, anvendes alderspensjonen fra folketrygden.
- b) Dersom alderspensjon fra folketrygden er tatt ut før pensjon etter loven her, benyttes det en alderspensjon fra folketrygden beregnet som om den var tatt ut på samme tidspunkt som tjenstepensjonen.

For medlemmer som har fratrådt sin stilling med alderspensjon etter loven her før 67 år, skal denne pensjonen anses å være tatt ut ved 67 år ved anvendelse av bokstavene a og b. For medlemmer som har 30 års tjenestetid eller mer utgjør det garanterte pensjonsnivået 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. For medlemmer som har mindre enn 30 års tjenestetid, jf. § 9 første ledd bokstav b, utgjør det garanterte pensjonsnivået et forholdsmessig beløp.

Dersom summen av pensjoner etter annet ledd, jf. tredje ledd er lavere enn det garanterte pensjonsnivået etter fjerde ledd, skal det utbetales et garantitillegg som svarer til differansen mellom summen av pensjoner og det garanterte nivået. Eventuelle forsørgingstillegg holdes utenfor ved beregningen av garantitillegget.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for oppsatt alderspensjon, likevel slik at tjenestetiden etter tredje ledd fastsettes etter bestemmelsene i § 10.

10.6 Utkast til endringer i andre lovfestede offentlige tjenstepensjonsordninger

10.6.1 Lov 6. mai 1966 om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen

§ 2 fjerde og femte ledd skal lyde:

Alderspensjon levealdersjusteres etter lov om Statens pensjonskasse § 24 og § 24 a, likevel slik at pensjonen ved uttak etter 67 år ikke blir høyere enn pensjonsnivået etter § 2 annet ledd.

Medlem kan ha krav på et garantert pensjonsnivå etter reglene i lov om Statens pensjonskasse § 24 b, likevel slik at for ombudsmenn som har fire års tjenestetid, utgjør det garanterte pensjonsnivået 44 % av pensjonsgrunnlaget. For hvert tjenestear år utover 4, til og med 8 tjenestear år, økes nevnte prosentsats med 3,5.

10.6.2 Lov 21. mai 1982 nr. 25 om tillegg til lov 28. juli 1949 om Statens pensjonskasse

§ 3 andre og tredje ledd skal lyde:

Alderspensjonen levealdersjusteres etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 24 og § 24 a, likevel slik at pensjonen ved uttak etter 67 år og ved full tjenestetid ikke blir høyere enn 57 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Et medlem kan ha krav på et garantert pensjonsnivå etter reglene i lov om Statens pensjonskasse § 24 b, likevel slik at det garanterte pensjonsnivået for medlemmer med full tjenestetid er 57 prosent av pensjonsgrunnlaget.

10.6.3 Lov 16. desember 2011 nr. 60 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer

§ 3-6 andre ledd første punktum skal lyde:

Reglene om levealdersjustering og garantert pensjonsnivå i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 24, § 24 a og § 24 b gjelder tilsvarende fra fylte 67 år.

§ 4-6 andre ledd første punktum skal lyde:

Reglene om levealdersjustering og garantert pensjonsnivå i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 24, § 24 a og § 24 b gjelder tilsvarende fra fylte 67 år.